

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ RESİM-METİN
İLİŞKİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Funda İNAN YILDIZ

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bayram BAŞ
Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı

Eylül-2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ RESİM-METİN İLİŞKİSİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Funda İNAN YILDIZ

Y1312.260001

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bayram BAŞ

Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı

Eylül, 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İlköğretim Ana Bilim Dalı İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı **Y1312.260001** numaralı öğrencisi **Funda İNAN YILDIZ**'ın "**İLKOKUL 2 SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ RESİM-METİN İLİŞKİSİ, AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 07.09.2015 tarih ve 2015/17 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **ay. birliğ.** ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **kabul**.... edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :14/09/2015

1)Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bayram BAŞ

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nesrin KALE

3) Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ali Fuat ARICI

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../09/2015)

Funda İNAN YILDIZ

Benim gerçek retmenim olan rencilerime...

ÖN SÖZ

Tarihî, ilkel dönem mağaralarındaki duvar çizimlerine dayanan resimlemeler, yazının keşfinden önceki süreçte de kullanılan ve çağlar boyu insanların duygu-düşüncelerini anlattıkları bir araç olma özelliği ile karşımıza çıkmaktadır. Sözlü kültürün ihtiyacı karşılamadığı durumlarda, iletişimin bir diğer boyutu olarak nitelendirilebilecek görsel kültür işe koşulmuştur.

İmgelerle düşünen, göstergebilimsel şemalar oluşturma, somutlaştırma ve tamamlama eğiliminde olan insan zihni, her nesnenin ya da düşüncenin karşılığını bulmaya çalışır. Öğrenme-öğretme sürecinin en etkili unsuru olarak yerini koruyan ders kitaplarındaki resimlemeler de bu noktada insanın doğasında var olan somutlaştırma ve görselleştirme eğilimini destekler niteliktedir.

İlkokul dönemi çocukları için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında resim ve metin uyumunun yakalanması için resimlemelerin, çocuğun iç enerjisi ile örtüşen, dinamik ve çocukla özdeşleşen bir yapıda olmasına dikkat edilmelidir. Resimlemelerde çocuğun ilgisini çekecek, albeni oluşturan renkler kullanılmasına özen gösterilmelidir. İlgili yaş dönemi için perspektif kavramı önemli olmasa da, resimlere realist bir bakış açısıyla bakan çocuk için renklerin derinlik yaratmadaki işlevinden faydalanılmalıdır. Metinde vurgulanmak istenen olay, kişi ya da nesne her ne ise görselde uygun renklerin kullanımıyla, ilgili tasarım ilkesine işlevsellik kazandırılmalıdır. İlkokul dönemindeki çocukların sıcak renklerin kullanıldığı resimlemeleri tercih ettiği bilinmekle birlikte, bu konuda katı olunmaması, realistik süreçteki çocuk için yararlı bir bakış açısı olacaktır.

Bu doğrultuda, araştırmada 2. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, dört ana bölüm ile kaynakça ve eklerden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde, yapılan alan yazın taraması çerçevesinde Türkçe ders kitaplarında görsel kullanımı, resimleme ve resimlerin işlevleri, resimlerin çocuğa göreliği, metin kavramı ve Türkçe ders kitabında bulunan metin türleri hakkında kavramsal boyut ortaya konmuş; resim-metin ilişkisi ve konuyla ilgili yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmalar değerlendirmeye alınmıştır.

İkinci bölümde, araştırmanın yöntemi, inceleme nesnelere, verilerin toplanması, inandırıcılık ve aktarılabilirliği ile verilerin analizine yönelik açıklamalar yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türündeki metinlerin resimlerle olan ilişkileri incelenerek nitel bulgular sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türündeki metinlerin resimlerle olan ilişkilerine yönelik sonuçlar verilmiş, ulaşılan genel sonuçlar ve önerilerle bölüm tamamlanmıştır.

Araştırma sürecinde, yüreklendirici ve araştırmaya yöneltici üslubuyla bilimsel bir bakış açısı kazanmamı sağlayan, manevi ve fiili desteğini benden esirgemeyen değerli hocam sayın Doç. Dr. Bayram BAŞ'a; yüksek lisans sürecine başlamamda ve devam etmemde cesaretlendirici ve destekleyici tavır gösteren sevgili dostum Esra TURHAN'a ve sosyal açıdan yanımda olan tüm arkadaşlarıma; sevgi, ilgi, özverileri

ile yaşamımda olduklarını her an hissettiren sevgili annem Elif İNAN'a, babam Salih İNAN'a ve canım kardeşim Onur İNAN'a; merhametin ve sabrın anlamını öğreten, yoğun çalışma saatlerine rağmen ilgi ve katkılarını esirgemeyen hayat arkadaşım, değerli eşim Yüksel YILDIZ'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Eylül 2015

Funda İNAN YILDIZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ONAY	iii
YEMİN METNİ.....	v
ÖN SÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xv
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xvii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xxi
I. GİRİŞ.....	1
1.1 Türkçe Ders Kitaplarında Görsel Kullanımı	1
1.1.1 Resimleme.....	2
1.1.2 Resimlerin İşlevleri	3
1.2 Resimlerin Çocuğa Göreligi.....	5
1.3 Metin	9
1.3.1 Türkçe Ders Kitaplarında Metin Türleri	10
1.3.1.1 Bilgilendirici Metin.....	11
1.3.1.2. Öyküleyici Metin	12
1.3.1.3. Şiir.....	12
1.4 Türkçe Ders Kitaplarında Resim- Metin İlişkisi.....	14
1.5 Resim-Metin İlişkisi Üzerine Yapılan Araştırmalar	17
1.5.1 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	17
1.5.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	18
1.6 Araştırmanın Amacı	23
1.7 Araştırmanın Önemi.....	23

1.8 Problem Cümlesi	24
1.9 Alt Problemler	24
1.10 Sınırlılıklar	24
II. YÖNTEM	25
2.1 Araştırmanın Modeli	25
2.2 Araştırmanın İnceleme Nesneleri	25
2.3 Verilerin Toplanması.....	26
2.4 Verilerin Analizi.....	27
2.5 İnanırcılık/Aktarılabirlik	27
III. BULGULAR VE YORUM	29
3.1 Öyküleyici Metinlere Yönelik Bulgular ve Yorum.....	29
3.1.1 “Misafir Ağrlamak ve Uğurlamak” Metni	29
3.1.2 “Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık” Metni	35
3.1.3 “Mutsuzluğun Çaresi” Metni	41
3.1.4 “Güneşin Aynası Ay” Metni	46
3.1.5 “Bayram Yeri” Metni	54
3.1.6 “Hepimizin Oyuncakları” Metni	59
3.1.7 “Kömürün Öyküsü” Metni	65
3.2 Bilgilendirici Metinlere Yönelik Bulgular ve Yorum	73
3.2.1 “Trafik” Metni.....	73
3.2.2 “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” Metni	76
3.2.3 “Anadolu Davulu” Metni	79
3.2.4 “Doğru Spor” Metni	83
3.3 Şiirlere Yönelik Bulgular ve Yorum	88

3.3.1 “Öğretmenim” Şiiri	88
3.3.2 “Kelebek” Şiiri.....	92
3.3.3 “Sonbahar” Şiiri	95
3.3.4 “Ana Dilim, Güzel Türkçem” Şiiri	99
3.3.5 “Oyun Alanı” Şiiri.....	103
IV. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
4.1 Sonuç.....	109
4.1.1 Öyküleyici Metinlere Yönelik Sonuçlar	109
4.1.2 Bilgilendirici Metinlere Yönelik Sonuçlar.....	110
4.1.3 Şiirlere Yönelik Sonuçlar.....	111
4.2 Resim-Metin İlişkisine Yönelik Genel Sonuçlar	111
4.3 Öneriler	114
KAYNAKLAR	115
EKLER.....	123
ÖZGEÇMİŞ	125

KISALTMALAR

- akt.** : aktaran
ed. : editör
İAÜ : İstanbul Aydın Üniversitesi
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
no. : numara
p : page (sayfa)
pp : page page (sayfalar)
TDK : Türk Dil Kurumu
v.b . ve benzeri
Vol. : volume

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1 : Türkçe Ders Kitabı'nda Bulunan Öyküleyici Metinler, Bilgilendirici Metinler ve Şiirler	26
Çizelge 3.1: Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak İsimli Metne Ait Bulgular	34
Çizelge 3.2: Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık İsimli Metne Ait Bulgular	40
Çizelge 3.3: Mutsuzluğun Çaresi İsimli Metne Ait Bulgular	46
Çizelge 3.4: Güneşin Aynası Ay İsimli Metne Ait Bulgular	53
Çizelge 3.5: Bayram Yeri İsimli Metne Ait Bulgular	59
Çizelge 3.6: Hepimizin Oyuncakları İsimli Metne Ait Bulgular	65
Çizelge 3.7: Kömürün Öyküsü İsimli Metne Ait Bulgular	72
Çizelge 3.8. : Trafik İsimli Metne Ait Bulgular	76
Çizelge 3.9 : Kâğıt ve Kâğıt Yapımı İsimli Metne Ait Bulgular	79
Çizelge 3.10: Anadolu Davulu İsimli Metne Ait Bulgular	83
Çizelge 3.12: Öğretmenim İsimli Metne Ait Bulgular.....	91
Çizelge 3.13. : Kelebek İsimli Metne Ait Bulgular	95
Çizelge 3.14: Sonbahar İsimli Metne Ait Bulgular.....	99
Çizelge 3.15: Ana Dilim Güzel Türkçem İsimli Metne Ait Bulgular.....	103
Çizelge 3.16: Oyun Alanı İsimli Metne Ait Bulgular	107

İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ RESİM METİN İLİŞKİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Resim-metin ilişkisine yönelik yurt dışında yapılan araştırmalar, resimlerin anlama üzerindeki etkisi ve resimlerin işlevleri esas alınarak taksonomi oluşturma üzerinde yoğunlaşmıştır. Yurt içinde yapılan araştırmalarda ise doğrudan resim-metin ilişkisi araştırmaları yerine, ders kitabı incelemelerinde, resimlerin metinler ile uyumu inceleme basamaklarından biri olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte ilkokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında ilgili konunun sınırlı alan yazına sahip olduğu görülmüştür.

Bu araştırma, ilkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlemelerin metinlerle ilişkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın inceleme nesnesi, Doku Yayınevi'ne ait 2. sınıf Türkçe ders kitabıdır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki hedef metinlere ait resimlemeler (16 metin, 36 resim) çalışma kapsamına alınmış, fotoğraf vb. illüstratif öğeler ve serbest okuma metinlerine ait resimlemeler kapsam dışında bırakılmıştır. Alan yazın taramasının ardından oluşturulan “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” uzman görüşüne sunulmuş, dönütler doğrultusunda on maddelik bir liste oluşturulmuştur. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” çerçevesinde değerlendirilen resim ve metinler nitel olarak, yer yer Türkçe ders kitabından doğrudan alıntılar yapılarak düz yazı biçiminde rapor edilmiştir.

Sonuç olarak; tüm resim ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiği, resimlerin metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırıldığı, resimlerin metinlerin başlıklarını desteklediği, resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağladığı, resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmede yeterli olmadığı, resimlerin metinlerde yer alan kavramlara yüksek oranda gönderme yaptığı, resimlerin verilmek istenen iletileri desteklediği, öyküleyici ve bilgilendirici türdeki metinlere ait resimlerin ana fikri desteklediği ve şiir türündeki metinlere ait resimlerin ise ana duyguyu desteklemekte yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Kitabı, Resim, Metin

EVALUATION OF TURKISH TEXTBOOK FOR SECOND GRADE IN TERM OF IMAGE TEXT RELATION

ABSTRACT

Foreign studies on the image-text relation focus on creating a taxonomy based on the impact of images on understanding and the functions of images. In domestic studies, instead of research on direct image-text relation, coherence of the images with the text is addressed as a research step while examining course books. In addition, it has been seen that this subject has a confined space literature in primary school level Turkish course books.

This study has been carried out with the purpose of determining the relation of the images with the texts in 2nd grade Turkish course book. Research object of the study is 2nd grade Turkish course book Published by DokuYayınevi. In the study, one of qualitative research methods, document review was used and images of the target texts in the 2nd grade Turkish course book (16 texts, 36 images) were included in the study and illustrative elements such as photographs, etc. and images of free reading texts are excluded. "Image-Text Relation Category List" created after literature review is submitted for an expert opinion and a 10-item list was created in accordance with the feedback. Descriptive analysis technique was used for analysing the data. Images and texts evaluated within the scope of "Image-Text Relation Category List" were reported qualitatively and occasionally by making direct quotations from the Turkish course book.

As a conclusion, it has been determined that ground-background relation was paid attention in the layout of all images and texts; images were partly positioned in parallel with the content of the text; images supported the titles of the texts; images enabled students to predict the text; figures in the images were not sufficient for corresponding to the emotions within the context; images have references to the concepts in the texts; images supported the intended messages; images in the narrative and informative texts supported the main idea and images in poetry were not sufficient in supporting the main emotion.

Key Words: Turkish Textbook, Image, Text

I. GİRİŞ

1.1 Türkçe Ders Kitaplarında Görsel Kullanımı

Türkçe ders kitapları, öğrencilerin erken çocukluğu geçmenin eşliğinde oldukları bir dönemde ilk kez karşılaştıkları ve onlarda dil becerisi edinimini amaçlayan materyallerdir. Öğrencilere yeni yaşantılar ve deneyimler katması açısından Türkçe ders kitaplarının nitelikli olmasının gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2013/2014'te "MEB 2013-2014 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre okul öncesi eğitimde okullaşma oranı, 3-5 yaş aralığında % 27.71, 4-5 yaş aralığında % 37.46, 5 yaş grubunda ise % 42.54 olarak tespit edilmiştir." İlgili veriler ışığında ülkemizde, okul öncesi eğitim olarak ilkökula başlayan öğrencilerin oranı %50'nin altındadır. Başka bir deyişle, ülkemizdeki öğrencilerin yarısından fazlası okul öncesi eğitim görmeden ilkökula başlamaktadır. Buradan çıkarılacak sonuç, okul öncesi eğitimi görmeden ilkökula başlayan öğrencilerin karşılaşacakları ilk resimli kitaplardan birisinin de Türkçe ders kitapları olabileceğidir.

"Türkçe ders kitapları, tasarımından yazımına, yazımından dağıtımına, dağıtımdan kullanımına kadar önemli bir materyal olarak Türkçe öğretiminin vazgeçilmez bir unsurudur" (Özby, 2003, p. 67). "Ders kitaplarının önemli bir unsuru da resimlerdir. Ders kitaplarında yer alan resimlere gereken önemin verilmediği görülmekte, ders kitapları, içeriğin ön plana alınarak, bilgilerin bir araya getirildiği bir materyal olarak öğrencilere sunulmaktadır" (Kayıkçı, 2006:1). "Burada dikkate alınması gereken husus, içeriği ne kadar dolu olursa olsun, kitabın çocuğu kendine çekebilmesi için içeriğe gösterilen özenin görsel tasarıma da gösterilmesinin gerekliliğidir. "İyi bir resim ve iyi bir metin, iyi bir ders kitabı için gereklidir ama yeterli değildir. Bunların en etkili ve en uyumlu, birbirini destekler biçimde bir araya getirilmeleri de önemlidir" (Kaya, 1995, p. 153). Grafik tasarımın ön plana alınmadığı ders kitapları çocuğun algı sınırları içine girmeden, duyum olarak kalacağı için, içerik kadar görsel tasarımın da önemi üzerinde durulması, ders kitabı değerlendirme ölçütlerinde bu konuya özellikle değinilmesi gerekmektedir.

“İllüstratif öğelerin, doğrudan okuyucu ile iletişim kuran, öğrenmeyi kolaylaştıran görsel elemanlar olduğu bilinmektedir” (Kayıkçı, 2006, p. 21; Soylu Koyuncu ve Kaptan, 2005, p. 261). “Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsel araçlar, bilgi verme, bilgileri destekleme, ilgi çekerek dikkati yönlendirme, konuları özetleme, olgu ve kavramlar arasındaki ilişkileri gösterme gibi farklı amaçlarla kullanılabilir” (Arı, 2008, pp. 14-15). Baş ve İnan Yıldız (2014) tarafından yapılan çalışmada, “ilkokul Türkçe ders kitaplarında ise genellikle resimlerle yetinildiği, farklı görsel öğelere yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir.” “Ders kitaplarındaki bilgiler, resimlemeler, haritalar, grafikler, fotoğraflar, şemalar, tablolar, şekiller, diyagramlar planlar v.b görsel düzenlemelerle desteklenirse davranışın kalıcı hale gelmesi kolaylaşacak, öğrenme-öğretme süreci canlı, ilgi çekici ve aktif hale gelecektir” (Arı, 2008, p. 11; Çalık, 2001, p. 9; Kılıç, 2003, p. 9; Liman, 2007, p. 1). Baş (2002, p. 137)’a göre, “konu ile ilgili orijinal, öğrenci seviyesine uygun, canlı ve çekici olan resim, fotoğraflarla birlikte grafik, şema, plan, harita ve diğer görsel öğelerden faydalanılması ders kitaplarını daha işlevsel hale getirecektir.” “Görsellik, bilginin kalıcı olması ve çocuğa estetik bilincin kazandırılması açısından önemli olduğundan, görsel ve estetik kavramları ders kitaplarında etkili bir biçimde kullanıldığında, kitaplar bilginin estetik ve sanatsal boyutla birleştiği araçlar haline dönüşecektir” (Soylu Koyuncu ve Kaptan, 2005, p. 261). Bu doğrultuda farklı uyaranlarla karşılaşan çocuğun görsel algı düzeyi yükseltmek mümkündür. Ders kitaplarında farklı görsel öğelerin yer alması, görsellere yönelik farkındalık düzeyini artırma açısından önemlidir.

“Ders kitaplarını sadece eğitim aracı olarak görmek yerine sanatsal bir anlatımla zenginleştirerek daha yararlı bir hale getirmeye özen gösterilmelidir” (Erkmen, 1995, p. 37). “Çocuk ders kitabı aracılığıyla gizil öğrenme sürecine maruz kalır. Bununla birlikte, farkında olmadan estetik değerlere de sahip olur. İlkokul, öğrencinin estetik değerlerinin geliştiği bir dönem olduğundan, ders kitabının amacı sadece bilgi vermek değil, bu amaca da hizmet etmek olmalıdır” (Kılıç, 2003, p. 9).

1.1.1 Resimleme

İllüstrasyon kavramı, TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “resimleme” olarak karşımıza çıkmaktadır (www.tdk.gov.tr). Bu sebeple çalışmamızda illüstrasyon kavramı yerine resimleme kavramı tercih edilecektir.

Verilmek istenen mesajın görsel yolla anlatıldığı resimlemeler ders kitaplarında çocuğun algılamasını pekiştirmek amacıyla kullanılmaktadır (Mardi, 2006). Becer (1995, p. 140)'e göre, resimlemeler, metinde sözü edilen olguyu görselleştiren, okuyucuya bilgi verme amacının yanında, okuyucunun dikkatini çeken, görsel kültür ve beğeni düzeyini yükselten çalışmalardır.

“Grafik sanatının bir alanı olan resimleme, sözel unsurların çeşitli çizim ve boyama teknikleri kullanılarak görselleştirilmesidir. Resimlemeler bir durumu anlatır ve bunların en belirgin özelliği, bir öyküyü, olayı, temayı çizgilerle daha ilgi çekici hâle getirmesidir” (MEB, 2012, p. 3).

Uygun (2010)'a göre resimleme, konuyu basit ve odak noktaları ile özetleyen, anlatımı netleştiren, kalıcı izli bir öğrenme sağlayan çizimsel bir dildir. Resimlemeler, “çocuğun duygu ve düşünce dünyasını harekete geçiren, ona yaratıcı düşünme gücü kazandıran ve onu keşfe çağıran bir iletişim aracıdır” (Akbaharer Arslan, 2012, p. 8). Sarı (2006, p. 3)'ya göre, “en geniş anlamıyla bir düşüncenin, bir objenin, bir metnin ya da olayın olduğu gibi ya da yorum katılarak betimlendiği resim türüdür.” Mardi (2006, p. 5)'ye göre ise “resimleme görsel bir dildir ve her dil gibi resimlemelerin de yapısal öğeleri olduğu unutulmamalı, bu kurallar tasarımcı tarafından iyi bilinmelidir.” Sonuç olarak resimleme “en basit anlatımla, bir konunun resimle anlatılması olarak ifade edilebilir” (Kayıkçı, 2006, p. 4).

1.1.2 Resimlerin İşlevleri

Resimlemenin tarihine bakıldığında, tasarımcı tarafından duyuların, fantezilerin ve yaratıcılık gereksiniminin, çocuğun dünyasındaki duyguların farklı tatlarla doyurulması ihtiyacından doğduğu görülür (Gülpınar, 2010, p. 37). “Resimlemelerin özelliği işlevselliğidir” (Soylu Koyuncu ve Kaptan, 2005, p. 261).

Ders kitaplarında kullanılan resmin beraber kullanıldığı metinle ilgili olarak üstendiği görev önemlidir. Carney ve Levin (2002)'e göre, “resimlerin dekoratif, betimleyici (tasvir edici), organize edici, yorumlayıcı ve dönüştürücü olmak üzere beş işlevi bulunmaktadır.”

Dekoratif resimler, metinle çok az ilişkili olan ya da hiç olmayan ve sayfayı dekore etmekten öteye gidemeyen resimlerdir. Bir yürüyüş yoluna çizilen çam ağacı doğayı süsleme işlevini üstlenmektedir. Oğuzkan (2013, p. 369)'a göre, süsleyici olarak ifade edilen bu resimler, konunun sembolik yönünün belirtilmesine yardımcı olan,

hayal gücünün ve güzellik duygusunun gelişmesine katkıda bulunan, aşırılığa kaçmadan eseri çekici kılmak şartıyla yer verilmesine uygun olan niteliktedir.

Betimleyici (tasvir edici) işlevi yerine getiren resimler, metnin içeriğinin bir bölümünü ya da tamamını bir ayna gibi yansıtan ve en çok kullanılan resimleme türüdür (Carney ve Levin, 2002). “Bu resimler, yazıyla anlatılması kolay olmayan nesne ve olayların kavranması için tercih edilebilir” (MEB, 1962’den akt. Oğuzkan, 2013, p. 369).

Organize edici resimler, metnin yapısını gösterirler (Carney ve Levin, 2002).

Yorumlayıcı (açıklayıcı) resimler, sadece metinden bilgi almanın zor olduğu durumlarda, betimlemeye yardım etmek için kullanılırlar (Carney ve Levin, 2002). Oğuzkan (2013, p. 369), “metni açıklayıcı resimlerin bazen sözcükleri karşılayarak, bazen metni yorumlama görevini üstlenerek, buldukları metni çeşitli yollarla açıklayabileceklerini” belirtmiştir. “Açıklayıcı resimler, metni açıklayıcı yönüyle yorum ve düşünce işlevini yerine getirmektedir” (Araz, 2010, p. 83).

Dönüştürücü resimler, sistematik hafıza bileşenlerini içerir ve okuyucunun metindeki bilgiyi geri çağırmasını sağlar. Bilgi anlamlı ve etkileşimli bir resimle ilişkilendirilip, somut bir şekilde kodlanır (Carney ve Levin, 2002).

Bunun yanı sıra Fang (1996)’a göre resimler “hikâyenin geçtiği yeri pekiştirme/sahneyi pekiştirme, karakterleri tanıtmaya ve geliştirme, olayın akışını geliştirmek/gösterme, farklı bir bakış açısı kazandırma, metinle uyum ve metni güçlendirme” şeklinde işlevlere de sahiptir.

“Çocuk kitaplarındaki resimlerin önemli bir işlevi de çocukların dağınık olan ilgilerini bir noktada (resimde) yoğunlaştırabilmek, onlarda öykü ya da masal dinleme isteği uyandırabilmektir” (Sever; 2003, p. 168). “Yazılı ders materyallerinde metni destekleyici unsur olarak doğru ve etkili resimleme kullanımının önemi, kavramaya yardımcı olma, daha dikkat çekici olmakla birlikte motive etme, soyut ve karmaşık kavramları daha etkili görselleştirme, yoğunlaştırılmış bilgi içermeleri nedeniyle kolayca yorumlanabilme, daha fazla interaktif eğitim ortamına yönelik materyal geliştirme potansiyeline sahip olma, hatırlamayı kolaylaştırma şeklinde özetlenebilir” (İşler, 2003).

“Ders kitabı resimlemelerinde hedef kitlenin ait olduğu coğrafya ve sosyo-kültürel yapı gibi etmenlerin üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Kültürel yapıdan

hareketle evrensel değerlerin de ihmal edilmemesi gereken kitap resimlemelerinde, çocuğun yaşantısıyla ilgili olmayan mimari yapılardan, coğrafi bölgelerden, kıyafet vb. unsurlardan orantılı olarak faydalanılması resimlemelerin niteliğini ve işlevini arttıracaktır” (Kaptan ve Güvendi Kaptan, 2008, p. 167).

Handono’ya göre, “resimlerin kelimelerden daha evrensel olduğuna dair genel bir kanı olmasına rağmen, sözü edilen işlevlerinin yanı sıra kullanımında bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Gerçek obje ve kavramların iki boyutlu sunumları olarak nitelendirilen resimlemelerin, objeleri olduğu gibi aktaramadığı, daha önce ilgili obje ya da sembolüyle karşılaşmamış kişinin onu doğru bir şekilde yorumlayamayacağı düşünölmektedir. Resimlemelerin kullanımında, bölgesel ve költüre özgü olması, görsel metaforların ve sembollerin evrensel olmaması, görsel okuma becerisi olmayan kişilerin görsele ait kompozisyonu algılamada yetersiz olmaları, bazı fikirlerin görselleştirilmesinin zor olması gibi bazı sorunlarla karşılaşılmaktadır” (1998, p. 3).

“Bu bağlamda, insanların bildik görüntüleri daha iyi anladıkları ve bu nitelikteki resimleri çekici buldukları düşünöülürse, ders kitaplarında yer alan görsel materyallerin hedef kitleye uygun sembollerle tasarlanmış olmasına dikkat edilmelidir” (Tontu, 2008, p. 53).

1.2 Resimlerin Çocuğa Göreliği

İnsan devinimsel bir varlıktır. Dünyaya geldiği andan itibaren sürekli bir değişim içerisindedir. Duyuşsal, bilişsel, psikomotor vb. gelişim süreçlerini içine alan bu değişimin 7-11 yaş aralığındaki süreci Piaget’e göre “somut işlemler dönemi” olarak adlandırılmaktadır. “Bu dönemde çocuk soyut düşünmekten uzaktır. İşlemleri tersine döndürebilme yetisini kazanmıştır. Korunum kavramı gelişmiştir. Bir maddenin yeri, şekli, hali değişse bile maddenin değişmeyeceğinin bilincine varmıştır. Benmerkezci düşünce tarzından uzaklaşan çocuk, akranlarının düşüncelerine önem vermekte, empati yapabilmektedir” (Güręan, 2007, p. 124).

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimine ek olarak sanatsal faaliyetlerinde de gelişim söz konusudur. “2. sınıf çocuğu (7-9 yaş) şematik dönemdedir. Bu dönemdeki çocuğun nesneyi nasıl gördüğü, o nesneye yüklediği anlam, deneyimleri, bir nesneye dokunarak ya da onu gözlemleyerek etkilenmesi şemanın oluşunu belirler. Bir obje

hakkındaki bilgisi onunla ilgili şemanın belirlenmesinde öncül rol oynamaktadır. Somut işlemler dönemi ile paralel olarak, çocuk kendisini çevrenin merkezi olarak görmemekte, kendisinin başkalarıyla olan ilişkilerini de önemsemektedir. Şemalar geometrik şekilleri de içerir ve insan figürü çiziminde kullanılır. İnsan figürlerinde sadece baş, gövde, kollar ve bacaklar olmamalı, gözler, burun, ağız gibi organlarda bulunmalıdır. Mekânsal ilişkilerde şemalar arasında belli bir bağlantı kurulmaktadır. Yer çizgisi ve gök çizgisi kavramları gelişmiştir. Resimlerinde belirli bir yer ve gök çizgisi tespit edilir ve figürler buna göre yerleştirilir. İlgili dönem içindeki çocukların resimsel gelişimi genel bir düzen içinde verilirken, şemaların oluşmasında bireysel farklılıkların önemi unutulmamalıdır. Bir çocuğun şeması daha zenginken, diğerinki eksik ve yetersiz olabilir. Bu durum, çocuğun çevresinden haberdar oluşu ve duyarlılığıyla yakından ilgilidir” (Yavuzer, 2013). “Çocuk, aynı nesneye aynı renkleri kullanarak tekrarlardan oluşan bir renk şeması oluşturma eğilimindedir” (Kehnemuyi, 2009, p. 26). Çocuğun dönemsel gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak, resim-metin ilişkisine pragmatik açıdan yaklaşılması sağlanabilir. Bu sebeple, hangi gelişim döneminde olursa olsun resimleme sanatçıları da çocuğun gelişim özelliklerini dikkate almalı ve resimlerini bu doğrultuda şekillendirmelidir.

“İlkokullarda özellikle ilk sınıflarda kullanılan ders kitaplarında kitabın dili çocuk psikolojisine uygun olarak işleniyorsa, resimlerde de bu noktaya dikkat edilmelidir. Özellikle birinci ve ikinci sınıflarda, resimlerin öğrenmeyi arttığı bilinmektedir. Ders kitabı yazmak için alanında uzman olma koşulu, benzer şekilde ders kitabı resimlemesi yapan çizerler içinde geçerli olmalıdır. Çocuğun seviyesine uygun bir resimleme, metinlerin resim dili ile yorumlanması sürecine rehberlik edecektir” (Erkmen, 1995, pp. 41-42).

“Resimler görsel bir öge olarak okurun duyuşsal ve bilişsel alımlama sürecini, çok uyaranlı bir etkileşim ortamına dönüştürür. Bu bağlamda resim, metni tamamlayan, açıklayan, genişleten ve yeni anlamlar katan estetik bir uyarandır” (Sever, 2003, p. 159). “Başarılı resimler öğrenmeyi çabuklaştırırken, kötü resimlemeler öğrenciyi kitaptan uzaklaştıracaktır” (Soylu Koyuncu ve Kaptan, 2005, p. 257). “Çocuğun okuduğu metnin resimleri ilgisini çeker ve onlara ilgi duyarsa, kitaba karşı da olumlu tutum geliştirir. Bu süreç kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırır” (Liman, 2007, p. 5). Çocuksu resim ve çocuğa göre resim kavramlarının ayırımının yapılması resimlendirmenin sınırlarının çizilmesinde önemli bir basamak görevi görecektir.

“Çocukların iletişimde duygularını yansıtıcı jest ve mimikleri kullanmaları, dil ve iletişim becerilerinin gelişmesi açısından önemli bir yere sahip olduğundan resimlemelerde, jest ve mimiklerin kullanımı oldukça önemlidir. Kitaplardaki resimlemelerin, metindeki durum ve olayları, karakterlerin duygu durumlarını yansıtıcı nitelikte olması gerekmektedir. Çocuklar resimlemelerde yer alan jest ve mimikler aracılığıyla duyguların, beden dili ile nasıl ifade edildiğini keşfetmektedirler” (Alper ve Deretarla Gül, 2011, p. 525; İşler, 2003). “Kahramanların fiziksel portreleri, metinde yansıtılan kişilik özelliklerine uygun biçimde çizilmeli, resimler kahramanların başat özelliklerini, yaşadıkları ruhsal durumları, geçirdikleri fiziksel değişimleri çocuğa duyumsatabilmelidir” (Sever, 2003, p. 191). “Figürler gerçeğe yakın olmalı, sevimli ve esprili çizilmelidir” (İçmeli, 1995, p. 132). “Özgün biçimlerinden yoksun çizilen resimler, bu resimlere yerleştirilen yüzler, eller, kollar, çizerin kendi öğretici biçimini yansıtmakta ve çocuğun yaratıcılığını engellemektedir” (Erkmen, 1995, p. 43).

“İletişimde beden dilinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Yapılan araştırmalar sözlü iletişimin %7, ses tonunun % 38 etkili olduğundan söz ederken beden dili % 55 oranında etkilidir” (Mehrabian, 1981). “Bu bağlamda sanatçı metne uygun bir karakter ve karaktere uygun bir kişiliği resmetme çabasında olmalıdır. Çocuğun karakterleri örnek aldığı unutulmadan, öğretilmek istenen değerler metinle ilişkili olarak aktarılmalıdır. Poz verir şekilde duran vücut dilinden yoksun karakterler çocuğun hayal gücüne sınırlamalar getirebilir” (Mardi, 2006, p. 122). “Resimlerde kullanılan karakterler metinle bir bütünlük içinde hareket ederek, karaktere ait metnin vermediği özellikleri yansıtır nitelikte olmalıdır” (Yige, 2010, p. 18).

“Resimlemelerdeki karakterlerin duruşları, anatomik yapıları, mimikleri çocuklar üzerinde oldukça etkilidir. Yoğun bir dikkat kapasitesine sahip olan öğrenciler iki sayfa arasında bile karakter üzerindeki eksiklikleri, mimikleri anında teşhis edebilecek kapasiteye sahiptirler. Bu bakımdan dikkatli ve özentili resimlemeye sahip kitaplar çocuklarının ruh hallerini olumlu yönde değiştirebilmektedir” (Uygun, 2010, p. 40).

“Metindeki karakterlerin duyguları resimde kolayca yer bulabilirken, insana ait cesaret, zekâ, masumiyet gibi özelliklerin görsel olarak yansıtılması zordur. Bu noktada ise resmin boşluğunu doldurma görevi metne düşmektedir” (Nikolajeva, 2002, p. 25’ten akt. Kayabekir, 2010, p. 83). Resim-metin ilişkisinde ağır basan

tarafın resim olabileceğini düşünmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Sözü edilen ilişki eş güdümlü bir biçimde, birbirini tamamlayacak şekilde devam ettirilirse gerçek bir resim-metin ilişkisinden söz edilebilir.

Ders kitaplarında insan figürleri donuk, anlamsal ifadeden yoksun yüz şekilleri ile betimlenmekte, uygun beden diline sahip olmayan figürlere yer verilmemektedir. İletişimin %55'inin beden dili ile sağlandığı düşünülürse, hem resim-metin ilişkisi içinde karakterlerin metinle paralel olarak ifade edilmesine hem de çocukların duyuşsal açıdan gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla figürlerin çizimine dikkat edilmesi gerekir.

“Kitaplarda kullanılan resimlemelerin uzman kişilerce yapılmış, konuyu açıklayıcı, çocukları güldüren, neşelendiren, eğlenceli, gelişim düzeyine uygun yapıda olması da resimlemelerde dikkate alınması gereken diğer bir husustur” (Çalık, 2001, p. 8).

“Kitap resimlemesi yapan illüstratörün de yazar kadar konuya hâkim olması, alanıyla ilgili yetkinliğe sahip olması, hayal gücünün gelişmiş olması, çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimini bilmesi, grafik sanatı ve teknikleri, tipografi, yazım kuralları ve hatta cilt ve kapakla ilgili bilgilere sahip olması gerekmektedir. Uzman olmayan kişilerce yapılan kitap resimlemesi çocuğun estetik bilinç ve gelişimine ket vurmaktan öteye gitmeyecektir” (Erdal, 2006, p. 405; Güvendi Kaptan ve Kaptan, 2004; Kara, 2012, p. 230; Kılıç, 2006, p. 27). “Sanatçı duyarlılığıyla yapılmış resimler, yazarın sözel olarak aktaramadığı duygu ve düşüncelerin dışa vurumu için öncülük eder. Çocuğun görme, duyma, duyumsama, düş kurma, düşünme ve sezme yetilerini harekete geçirir” (Sever, 2008, p. 59). “Resimler, sözcüklerle anlatılan sanatçının görsel yorumuyla bütünlemeli bu sayede çocuk, resimlerde hem kendi gerçekliği ile buluşabilmeli hem de çizginin ve rengin yarattığı güzellikle mutlu olmalıdır. Sanatsal bir dille oluşturulmuş bir resim, çocuğun bilişsel ve duyuşsal içerikli birçok davranışı edinmesine sebep olacaktır” (Sever, 2003, p. 166).

“Resimlemeyi yapan sanatçı, metinden yola çıkarak tasarladığı sahnenin görüntü yönetmeni niteliğindedir. Tipleri, mekânı, bakış açısını kendine has bir üslupla armonik bir bütünlük içinde çocuğa sunar. İllüstratörün özgün ve özgür tavrı kitabın çekiciliğini arttırıp merak uyanmasına neden olmasının yanında, çocuğun kitaba olan ilgisinin artmasına neden olur” (Kara, 2012, p. 230; Kaya, 2006, p. 421). “Resimlemede sanatçının kişisel yaratma ve yorum özgürlüğünün yanında,

resimlerin birbirini takip edecek tarzda olması, yazılı anlatımla görsel anlatımın birbirini tamamlayan iki unsur olarak düşünülmesi ve ona göre bir düzenleme yapılmasını gerekir” (MEB, 2012, p. 41). “Yazar ve çizerin işbirliği sonucunda, içerikle ilgili resimler öyküyü görünür kılmakta ve metnin anlamını genişletmektedir” (Sever, 2003, p. 169-170). Bu durum çocuğun metni ve resimleri bir bütün halinde algılamasına yardımcı olur. Sanatçı resimleriyle çocuğun dünya dünyasına girerken, çocukta duygularını köprü yaparak sanatçının eserleri içerisinde kendisini arar. Bu ilişkide ki önemli bir öge olan yazarın çizerle eş güdümlü olarak çalışmasıyla sağlam bir resim-metin ilişkisi kurulabilir.

Açıklamalar doğrultusunda, çocuk kitabı resimlemelerinde olduğu gibi ders kitabı resimlemelerinde de illüstratörlerin sözü edilen profesyonel bakış açılarına yer verildiği takdirde nitelikli bir ders kitabı resimlemesinden söz etmek mümkün olacaktır. Ders kitaplarında, metnin tamamlayıcısı ve destekleyicisi olan resimlerin kim tarafından yapıldığının belirtilmesi, illüstratörlerin hak ettiği yere gelmesini sağlayacak, resimlemeye karşı bakışı olumlu yönde etkileyecektir. Bu döngüde resim ve çizeri oluşturdukları basamak sayesinde birbirlerini daha yükseğe taşıyacaktır.

1.3 Metin

“Ana dili eğitiminin niteliği bir bilgi dersi değil, beceri kazandırma dersi olmasıdır ve hedeflenen amaçlara ulaşmak için çeşitli türdeki metinlerden yararlanılır” (Temizkan, 2009; Temizkan, 2012, p. 134). Türkçe öğretiminde anlama-anlatma becerilerinin geliştirilmesi ve programda belirtilen hedeflere ulaşılması bağlamında öğrenci ve öğretmenlerin en kolay ulaşabileceği materyal Türkçe ders kitaplarıdır. Dinleme, okuma, konuşma ve yazma öğelerinin beceriye dönüşmesi için Türkçe ders kitaplarındaki metinler işe koşulur.

Metin, Güncel Türkçe Sözlük’te “1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü. 2. Basılı veya el yazması parça.” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). “Metin, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bildirişim değeri olmayan yazılı ya da sözlü belge metin değildir” (Günay, 2013, pp. 45-47) “Metin birbiri ile ilişkili, anlamlı ve sıralanmış cümlelerden oluşmaktadır. Bu sıralanış tesâdüfi olmamakla birlikte belirli bir mantık sırasıyla dil bilgisel kategorilere ve metnin işleyişine göre yapılmaktadır. Cümle

dilsel bir amaca hizmet ederken metin bağlama dönüktür. Metin hem ürün hem de süreç olarak değerlendirilebilir” (Akbayır, 2006, p. 216;).

“Bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılar olan metinlerde, bu yerleştirme işlemi peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirilir. Yani metinde kelime, cümle ve paragraf bir düzen içinde ve dil bilgisi kurallarına uygun olarak yerleştirilir” (Güneş, 2013b, p. 606). “Zengin anlamlı bir dil birliği olan metin, anlam bütünlüğü olan metin parçacıklarının toplamı olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte bir cümle topluluğunun metin olarak nitelendirilebilmesi için amaçlı, kabul edilebilir, bilgilendirici, bağdaşık ve tutarlı olması; metinlerarasılık kavramını bünyesinde barındırması gerekmektedir” (Erkul, 2007, pp. 96-99).

“Türkçe öğretiminde metin seçiminde her yaklaşım kendine özgü metin kullanmıştır. Geleneksel yaklaşımda dil bilgisi kuralları, atasözleri, edebiyat, genel kültür gibi konuların öğretimine ağırlık verildiğinden edebi metinler tercih edilirken, davranışçı yaklaşımda dil davranış olarak ele alınmış, tekrar, taklit ve ezberleme yoluyla öğretilmiştir. Buna bağlı olarak üretilmiş metinler kullanılmıştır. Bilişsel yaklaşımda özgün metinler kullanılmaya başlanmış; günümüzde etkin olan yapılandırıcı yaklaşımda ise özgün ve özel metinler tercih edilmeye başlanmıştır. Yeni Türkçe öğretim programında Türkçe ders kitaplarında öyküleyici, bilgilendirici metinlere ve şiire yer verilmektedir” (Güneş, 2013a, p. 1).

“Özellikle ders kitaplarında okuma materyali olarak seçilen metinlerin konuları ve verilmek istenen ana fikirler yaş düzeyine uygun olmalı, çağdaş ve milli değerlere, toplumsal kurallara, ahlaki değerlere, insan ve doğa sevgisine, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye yönelik olmalıdır” (Balcı, 2013, p. 90).

1.3.1 Türkçe Ders Kitaplarında Metin Türleri

“Ülkemizde öğretmenlerin sınıf içinde kullandıkları öğretim materyallerine bakıldığında, ders kitapları ilk sırada yerini almaktadır. Ancak ders kitapları üzerinde yapılan araştırmalar Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin istenilen niteliklerden yoksun olduğunu göstermektedir” (Özbay, 2003).

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)’na göre “Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda her temada dört metin öngörülmüştür. Bu metinlerden biri dinleme metni olarak öğretmen kılavuzunda, üçü ise öğrenci ders kitabında

verilmelidir. Dinleme ve okuma metinleri öyküleyici, şiir ve bilgilendirici türlerden seçilmelidir.” İlgili programda, zorunlu üç okuma ve bir dinleme metni ve bunların dışında her temanın sonunda temayla ilişkili serbest okuma metinlerine yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında bulunması gereken metin türleri ilgili sınıf düzeylerine göre, “Birinci sınıfın ikinci döneminde serbest okuma metinlerinin dördü öyküleyici metin, ikisi bilgilendirici metin, ikisi ise şiir metni olmalıdır. İkinci ve üçüncü sınıflarda serbest okuma metinlerinin sekizi öyküleyici metin, dördü bilgilendirici metin ve dördü şiir metni olmalıdır. Dördüncü ve beşinci sınıflarda ise altısı öyküleyici metin, altısı bilgilendirici metin, dördü şiir metni olmalıdır.” biçiminde belirtilmiştir (MEB, 2009, p. 169).

Bu doğrultuda, Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri bilgilendirici metin, öyküleyici metin ve şiir olmak üzere sınıflandırılabilir.

1.3.1.1 Bilgilendirici Metin

“Bilgilendirici metinler, bir konunun okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasını amaçlayan, bir olguyu ya da düşünceyi açıklayan metin tipleridir. Aktarılan bilgi okuyucuda kalıcı ve işlevsel kullanılan bir bilgi haline dönüşmüşse öğretici bir metinden söz etmek mümkündür” (Günay, 2013).

“Bilgilendirici metnin yazılış amacı okura bilgi sunmaktır ve sözcükler temel anlamlarıyla kullanılır. Bilgilendirici metinlerde ileti açıktır. Bu metin türünde okur, metnin konusunu saptadıktan sonra, metnin iletisinin ne olduğunu bulur ve değerlendirir. Bilgilendirici bir metni okurken yazının başlığı, metnin ana konusu hakkında ipucu verebileceğinden, okuyucu bunu göz önünde bulundurmalıdır” (İşeri, 1998).

“Öğretici metin olarak da isimlendirilen bilgilendirici metinler, makale, eleştiri, deneme, gezi yazıları, röportaj, günlük, anı, fıkra, mektup gibi türleri barındırmaktadır. Bir konu hakkında bilgi vermek amacıyla yazılan bu yazılarda anlatım açık ve yalındır. Yazının amacının açık ve seçik olarak ortaya konması için, süslü ya da mecazlı kelimeler kullanılmamasına özen gösterilir” (Güneş, 2013a, p. 3).

“Okuduğunu anlama sürecinde bilgilendirici metinlerin kavranması ve bu becerinin gelişmesi öyküleyici metinlerden sonra geldiğinden, okuma-anlama sürecine yeni

başlayan bireylerde bu şemayı tamamlayacak ön bilgiler henüz oluşmamıştır” (Gunning, 2005, p. 327 akt. Balcı, 2013, p. 96).

Çocuklar okul öncesi eğitim alsın almasın, ilkokula başlamadan önceki süreçte çeşitli türdeki öykülerle ve öyküleri resimlerle anlatan kitaplarla karşı karşıya kalırlar. Bu doğrultuda ilk sınıflarda daha çok öyküleyici metinlerle çalışılması, bilgilendirici metinlerin ilerleyen sınıf düzeylerinde tercih edilmesi, okuma stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir.

1.3.1.2. Öyküleyici Metin

“Öyküleyici metinler bir olayı merkeze alan ve o olayın etrafında gelişen metinlerdir. Asıl unsur olaydır, diğer unsurlar çeşitli bağlarla birbirine bağlanarak metni oluştururlar” (Temizkan, 2009). “Öyküleyici metinler kişiyi bulunduğu ortamdaki başka bir ortama götürmekte ve kişinin düş dünyasını geliştirip zenginleştirmektedir” (Güneş, 2013a, p. 3). “Öyküler, çocuğun kişilik ve dil gelişimini sağladığı gibi öykü kahramanı ile kendisi arasında bağ kurmasını ve öyküyü içselleştirmesini ve duygusal gelişimini sağlar; çocuğun kelime hazinesini genişletir, dilin gücünü tanıtarak onun mesajı iletmeye yaratıcı olarak nasıl kullanıldığını sezdirir” (Akyol, 2013). “Öyküleyici metinlerde aktarılabilecek bilgi doğrudan verilmeyebilir. Sözcükler mecaz anlamlarıyla da kullanıldığı için, işlenen konuyu ve ana düşüncüyü kavramak okuyucunun bilişsel gelişim düzeyine göre değişebilir” (Karatay, 2011, p. 177).

1.3.1.3. Şiir

Şiir, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te “Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). “Sanat amacıyla söylenen ilk ürünler olan şiirler, bilinen en eski edebi türlerden biridir” (Balcı, 2013, p. 101). Şiir, “dilini üst düzeyde bireysel kullanımından doğan, coşkuya dayalı metinler” olarak ifade edilmektedir (Şimşek, 2005). “Şiir zengin simgelerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan sanatlı anlatım biçimi; düş gücüne, hayale, imgeye, gönüle, seslenen; anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen yön anlamına gelmektedir” (Temizkan, 2009, p. 221). En genel anlamıyla şiir, şairinin duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini, düş dünyasını, bilinçaltını yansıtan, estetik ruhunu ön plana çıkaran edebî bir türdür.

“Çocuk, konuşmaya başlarken şiir cümlesinin yapısına uygun bir yol tutar. Çocuğun karşılaştığı şiirlerin hayal gücünü geliştirmesi, ahenkli ve hareketli olması şiirlerde bulunması gereken niteliklerdendir” (Gökşen, 1980). “Çocuk, konuşmaya yetişkinleri taklit ederek başlar ve birbirine benzer kelimeleri söylemeye çabalar. Bu sebeple çocuk ve şiir arasındaki ilişki doğal bir çizginin uzantısıdır” (Şimşek, 2005, p. 124).

“Genellikle çocukların şiirden hoşlanmadıkları şeklinde bir kanı yaygın olsa da, bu durum çocuğun şiiri anlaması için belirli bir yaş ve bilgi düzeyine erişmemesinden kaynaklanmaktadır” (Tuncer, 2000, p. 107). Çocuk şiirinde bulunması gereken özelliklere dikkat edildiği takdirde, çocukların şiiri sevmediklerine yönelik algıyı ortadan kaldırmak kolaylaşacaktır.

Şiirin çocuğa göre ve yetişkine göre şeklinde sınıflandırılması ve bu durumun gerekliliği her zaman tartışılan bir konu olmuştur. Bu noktada, çocuk şiirinin diğer şiirlerden ayrıldığı noktayı tespit etmek iyi bir çocuk şiiri yazmanın yolunu açacaktır.

“Çocuk şiirine, çocuğa çocukluğu anlatma açısından bakmak şiirin anlamını daraltır. Bunun yerine çocuk düşüncesi, bakış açısı ve ilgileri çocuk şiirine yansımalıdır. Şair, kendi çocukluğundan yola çıkarak şiirini sunmalıdır. Her yaştan okuyucuya seslenebilen şiir başarılı bir çocuk şiiri sayılır. Şiire ince mizahı, fanteziyi katabilen şair, çocuğu şiire çekme başarısını yakalar” (Şirin, 2000). “Bu noktada çocuk şiiri ve çocuklar için şiir kavramlarını irdelemek gerekmektedir. Büyükler için yazılan pek çok şiirin çocuklar tarafından da beğenilerek okunduğu, bunların çocuk kitaplarına alındığı bilinmektedir. Şiiri, çocuğa göre veya yetişkine göre şeklinde nitelendirmektense; konu, tema, ahenk ve şiir mantığı doğrultusunda seviyeye uygun tüm şiirlerin çocuk tarafından benimseneceğini söylemek, yalnızca çocuktan söz ettiği için çocuk şiiri olarak kabul edilen ancak çocuğa uygun olmayan birçok şiirin ilgili sınıflandırmadan çıkarılmasını beklemek yerinde olacaktır” (Yalçın ve Aytaş, 2002).

“Şiirlerin her yaş grubu için farklı özellikler göstermesi gerekmektedir. Anaokulundan itibaren üçüncü sınıfa kadar olan dönemdeki çocuklar mizahi unsurları barındıran şiirlerden hoşlanırlar. Çevre ve tabiat olayları şiirin ana teması durumundadır” (Şimşek, 2005, p. 124). “İlkokul 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri tekerleme, konulu şiir, hayvanlardan ve mevsimlerden söz eden, fantastik öğeler

içeren şiirlerden hoşlanmaktadır” (Erdal, 2007, p. 181). “Çocuklar hayal dünyalarının zenginliği sayesinde en basit şeylerde bile heyecan duyulacak bir yön bulurlar. Şiirlerde bu özelliği ile çocukların hayal dünyası ile paralellik gösterir” (Tuncer, 2000, p. 107).

“Öyküleyici ve bilgilendirici metinlerde olduğu gibi şiirlerde de anlaşılabilirlik için öğrencinin şiiri anlamlandırma örnekleri ile karşılaşmış olması gereklidir” (Balcı, 2013). “Küçük yaşlardan başlanarak çocuklara şiir dinleme, şiir okuma ve şiir üzerinde tartışma alışkanlıklarının kazandırılması yerinde olur” (Oğuzkan, 2000, p. 109). Bu sebeple, Türkçe ders kitaplarında çocuklara sunulan şiirlerin çocuğa göre olmasına dikkat edilmesi, şiirle kazandırılacak dil becerilerinin esas alınması gerekmektedir.

1.4 Türkçe Ders Kitaplarında Resim- Metin İlişkisi

“Görsel materyaller etkili bir şekilde metinle ilişkilendirildiğinde bireyin en önemli bilgiye dikkatini yoğunlaştırmasına yardımcı olmasının yanında metnin bilgisel bağlantılarını güçlendirerek kavramsal bağlantılar kurmada daha somut ve anlaşılır örnekler sunar. Görsel materyaller, iletişimi, düşünmeyi ve öğrenmeyi destekleyen betimsel açıklamalar olarak kabul edilir. Bu destekleyici işlevin temel koşulu insanın görsel algılama ve bireyin daha önceki birikimi, yetenekleri ve bilişsel sistemiyle uygun olarak etkileşmesidir. Bu etkileşim etkili öğrenme için önemlidir” (Kayabekir, 2010, p. 2).

“Ders kitapları yüksek bilimsel söylemlerle donatılırken, bu donanım kendisine eşlik edecek estetik ve etik duruşu da gerektirir. Özgür, özgün ve yaşama karşı sorumluluk duyumsayan insan kimliğini oluşturmak isteyen bir kitabın, itici tasarım, resimleme ve dille sunulması düşünülemez” (Doyran, 1997, p. 28).

“Bir ders kitabında resimleme yapılırken metni okuyan kişinin zihninde parçayı görselleştirmesi için metinde vurgulanmak istenen nokta ile resimde vurgulanmak istenen noktanın paralellik göstermesi, küçük yaşta okumaya karşı ilgi ve olumlu tutum geliştirilmesi amacıyla resimlemelerin metinde anlatılanlarla çelişmemesi gerekir” (Ayhan, 2010, p. 30-31). “Bununla birlikte, resimlerin o sayfada anlatılanlarla ilgili olmasına dikkat edilmelidir” (Sever, 2003, p. 181). “Resimle birlikte sunulan materyalin iki kere tekrar edilmesinden kaynaklanan tekrara bağlı

kolaylaştırma etkisiyle daha iyi hatırlandığı bilinmektedir. Yapılan araştırmalar, metnin resimle birlikte verilmesinin, resmin ve metnin tek başına verilmesine göre daha etkili olduğunu göstermektedir” (Ayçiçeği, 1999, p. 94). “Resimler, metinlerden daha iyi ve uzun süre hatırlandığından, resimleri ağır, zor anlaşılacak konuları anlatırken kullanmak yerinde olacaktır. Sözel bir konunun illüstratif öğelerle desteklenmesi dikkati konu üzerinde topladığı gibi, daha somut ve gerçekçi bir şekilde sunulmasını sağlar” (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010, p. 723).

“Metin, illüstratörün hayal gücü sayesinde düşünceye dönüşür ve bununla ilişkili olarak devam eden zihinsel sürecin sonunda illüstratörde canlanan imgeler ortaya çıkar. Bu şekilde resim ve metin birbirinin içinde can bulur. Resimleme, kimi zaman sözcüklerin anlatmak istediğinden daha güçlü bir iletişim aracı olurken, kimi zaman da metnin dinamiğini sağlayan bir parça konumundadır” (Akbaharer Arslan, 2012, p. 27). “Resimlemenin görevi, metnin belirgin kıldığı olayları daha anlaşılır ve bununla birlikte görsel anlatım dili kullanarak metni daha varsıl bir hale getirmektir” (Akbaharer Arslan, 2012, p. 52).

“Yazılı metin ve resim arasındaki etkileşimin tam olması, bilginin algılanabilir, kavranabilir, hafızada kalabilir ve hatırlanabilir nitelik kazanmasına, okuyucunun bilişsel sistemiyle etkileşim içinde olmasına yardımcı olur. Resimlerin bilişsel işlevleri ile süsleyici işlevleri birbiri ile karıştırılmamalı, okur bu konuda çatışmaya girmemelidir. Başarılı bir metin, resimlemeleri ile bir bütün olarak algılanmalı, resimlemeler metni tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Her iki öge birbirinin tekrarı olmak yerine birbirini yorumlar nitelikte olmalıdır. Her resim, metnin içeriği ile örtüşen bir ileti içermelidir” (İşler, 2003; Mardi, 2006, p. 29; Kaya, 1995, p. 152; Kayabekir; 2010, p. 20; Yıldırım, 2007, p. 21). “Çocuk okuduğu metni, resimlerde görmeyi ister. Bu sebeple resimlerin metnin içeriği ile çelişmemesi, olumsuz anlamlandırmalara sebep vermemesi gereklidir” (Kara, 2012, p. 229).

“Ders kitaplarında yer alan resim ve metin ilişkisi birlikte düşünülmeli, bu bütünleşmeden doğan zenginlik çocukların dünyasına sunulmalıdır. Özellikle ilkökul birinci ve ikinci sınıfta resimlemelerin öğrenme hızını arttırdığı bilindiğinden, görsel öğelerle metin arasında sıkı bir ilişki bulunmalıdır” (Güvendi Kaptan ve Kaptan, 2004; Kılıç, 2006, p. 27; Yıldırım, 2007, p. 21). “Resimler, çocuğun öğrenme ihtiyacını karşılayarak kavram dünyasını zenginleştirmeli, onları metin üzerinde

düşündürmeli, heyecanlandırmalı, yaratıcı güçlerini harekete geçirmelidir” (Kaya, 2011, p. 18).

“Bir kitap semantik yönden incelendiğinde, resmin ve metnin, mesajların aktarımına katkıda bulunmasına, okuyucunun metni okurken ya da resme bakarken anlama zorluğu çekmemesine, resimlemelerde, mesajla ilgisi olmayan unsurların bulunmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir” (Becer, 1995, p. 144).

“Resim-metin ilişkisine üç farklı açıdan bakılabilir. Ders kitabında resim ve metin aynı sayfada ya da yan yana verilebilir. Burada amaç, çocuğun metni okuyup, arada resimlere bakması ya da resimlere bakıp, metni okumasıdır. Böylece metinde anlatılanla, resimde görülenler birbirini destekleyip tamamlar. Bir diğer yerleştirmede resim önce, metin sonra verilir. Bu tasarımda çocuk önce metnin gidişatını tahmin eder. Bu tür tasarımlar, çocukların tahmini kestirme, yordama gibi becerilerini kullanabilmesini hedeflemektedir. Son olarak metnin önce, resmin sonra verildiği sayfa düzenlemesidir. Öğrenci önce metni okur; daha sonra okuduğu kurguyu resim kanalı ile pekiştirir” (Baş, 2012, p. 165). “Resimler hangi amaca hizmet ederlerse etsinler, resim-metin ilişkisinde resmin, metin ve şiirle bütünleşmesine izin verilmelidir. Çocuğun resim-yazı bütünlüğünden haz aldığı unutulmamalı, resim-yazı kopukluğunda ilgisinin dağılacağı göz önüne alınmalıdır. Resimler metinlere kurban edilmemelidir” (Pekmezci, 1995, pp. 149-150). “Gerekli görüldüğü durumlarda, metne uygun resim kullanmak yerine, resme uygun metin kullanılması düşünülebilir” (Başaran ve Özkara, 2011).

“Kitap tasarımında boyut, biçim ya da görsel üslup açısından yanlış seçilen bir resimleme, dilbilgisi ve imlâ hatalarıyla dolu bir cümle ile eş değerdir. Kitap tasarımcısı, resimlemelerin birbirleriyle ve metinle olan ilişkilerini düzenlerken, metnin kendisini referans gösteren resimle aynı sayfada olmasına özen göstermelidir” (Becer, 1995, pp. 140-141). Resimler metnin veya sayfanın en uygun yerine konularak resim ile metnin, sayfa düzeni bakımından da bir bütün oluşturmasına dikkat edilmelidir” (Oğuzkan, 2013, p. 368). “Metin ve resmin iç içe tasarlandığı durumlarda dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, metin için kullanılan yazı rengi ile zemin renginin birbiri ile zıtlık oluşturmasına özen gösterilmesidir. Aksi takdirde metni okumak güçleşecektir” (Karatay, Pektaş, 2012, p. 187). “Okunabilirlik açısından metin-zemin ilişkisi önemle ele alınmalıdır. Metin-fon zıtlığının yetersiz olduğu, görsellerle metinlerin çakıştığı ve koyu renk fon içinde

açık renk yazının sıklıkla tercih edildiği görüldüğünden metin-zemin ilişkisi üzerinde önemle durulmalıdır” (Sürmeli ve Kaptan, 2011, p. 582). Metin-zemin zıtlığının üzerinde yeterince durulmaması, öğrencinin metne ve görsele yönelik ilgisinin okuma sırasında azalmasına sebep olacaktır.

MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’nde (2009), “Kitaplarda metinleri açıklamak, pekiştirmek veya yorumlamak için kullanılan görsel unsurlar metin ile uyumlu olacak biçimde verilir” ifadesi ders kitaplarında dikkat edilmesi gereken resim-metin ilişkisinin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da kabul gördüğünün bir göstergesi olmakla birlikte, ders kitapları incelendiğinde bu durumun sadece yönetmelikle sınırlı kaldığı, uygulamada ise sorunlar yaşandığı görülmektedir.

1.5 Resim-Metin İlişkisi Üzerine Yapılan Araştırmalar

1.5.1 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Resim-metin ilişkisine yönelik yurt dışında yapılan araştırmalar, resimlerin anlama üzerindeki etkisi ve resimlerin işlevleri esas alınarak taksonomi oluşturma üzerinde yoğunlaşmıştır.

Carney ve Levin (2002) tarafından yapılan çalışmada, resimlerin metinlerle olan ilişkisinde, dekoratif, betimleyici, organize edici, yorumlayıcı ve dönüştürücü olmak üzere beş adet işlevi üstlendiklerini belirten bir sınıflandırma yapılmıştır.

Marsh ve White (2003) tarafından resimlerin işlevlerini ve metinle ilişkisini tespit amacıyla yapılan çalışmada, önceki çalışmalara dayanarak 3 ana grubun (metinle ilişkisi az olanlar, metinle yakın ilişkili olanlar, metnin ötesine geçenler) altında bulunan, 49 alt gruptan oluşan bir taksonomi oluşturulmuş, 45 web sayfasında bulunan 954 resim-metin çifti taksonomiye göre incelenmiştir. Çalışma sonucunda resim-metin ilişkisine yönelik farklı disiplinlerde uygulanacak bir taksonomi elde edilmiştir.

Martinec ve Salway (2005) tarafından yapılan çalışmada, Halliday (1994 akt. Martinec and Salway, 2005) ve Barthes (1997a, 1997b akt. Martinec and Salway, 2005)’in çalışmaları doğrultusunda resim-metin ilişkisine yönelik çoklu bir model geliştirilmiştir. Modelde resim-metin kombinasyonları, durum ilişkisi (status

relation) ve mantıksal-anlamsal ilişki (logico-semantic relation) olmak üzere iki ana grup altında incelenmiştir.

1.5.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Doyran (1997) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim 1. Sınıf Türkçe ders kitaplarında resimlemeler, çocuğun eğitimine sağladıkları katkı açısından, sınıf öğretmenlerinin, grafik tasarımcıların, illüstratörlerin ve sanat eğitimcilerinin görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, resim-metin ilişkisine yönelik görüşlerde mesleki kıdeme yönelik anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu farkın 16 yıl üstü çalışanlar ve 11-15 yıl arası çalışanlar arasında olduğu görülmüştür. Eğitim durumuna göre tespit edilen anlamlı farklılığın ise ön lisans ile yüksek lisans ve doktora mezunlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. İlgili araştırmada cinsiyete yönelik anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Aziz (1998) tarafından yapılan araştırmada on dört yayınevine ait otuz sekiz hayat bilgisi ders kitabındaki resimler, resim-metin ilişkisi kapsamında değerlendirilmiş, ders kitaplarının resim ve metin ilişkisi açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Ayçiçeği (1999) tarafından resmin tanımaya etkisini tespit etmek amacıyla yapılan araştırmada, öğrencilere resimle birlikte objenin adının söylendiği durumda tanınmanın, sadece resim gösterilen ve sadece isim okunan gruba göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ediş (2000), “İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Resimleme-Metin İlişkisi” isimli araştırmasında on üç yayınevine ait toplam on beş Türkçe ders kitabını incelemiş, araştırma sonucunda metinlerin içerik açısından zengin, resimlerin ise nitelikten yoksun olduğunu tespit etmiştir.

Çakır (2001) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim düzeyindeki 300 öğrenci ile çalışılmış, araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin % 98.33’ü renkleri sevdiğini, %28.33’ü sıcak renklerden (mavi, sarı, kırmızı, pembe, yeşil) hoşlandığını ifade etmiştir. Bununla birlikte %54.33’ü kitaplarda resimlerin olması gerektiğini belirtirken; % 31.66’sı kitaplarda resmin, % 32.66’sı yazının fazla olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu durum resim ve yazının bir bütünlük içinde olmasının çocuk tarafından da benimsendiğini göstermektedir.

Kılıç (2003) tarafından yapılan rapor niteliğindeki çalışmada 2000 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB Basımevi'ne ait 2. Sınıf Türkçe ders kitabı resimleme-içerik ilişkisi açısından incelenmiş, kitabın içeriği değiştirilmeden resimlemesine öneri getirilmiştir.

Dikeç (2004) tarafından yapılan çalışmada, ders kitaplarında kullanılan resimlemelerin ilkokul öğrencileri üzerindeki etkileri araştırılmış, bulgular doğrultusunda öğrencilerin kitaplarda resimlere öncelik verdiğini, renkli resimlemeleri tercih ettiklerini, ilk üç sınıftaki öğrencilerinin resimleri, dört ve beşinci sınıf öğrencilerinin ise soruları akılda kalıcı bulduğunu göstermiştir.

Yılmaz (2005) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'de ilkokul düzeyinde ve Almanya'da ilk üç sınıfta okutulan ders kitaplarının resimlemeleri uzmanların ve Türkiye'deki sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de kullanılan ders kitaplarındaki illüstratif öğeler, metni kısmen desteklerken, Almanya'da kullanılan ders kitaplarındaki illüstratif öğeler, metni yeterince destekler nitelikte bulunmuştur.

Kayıkcı (2006) tarafından yapılan “İlköğretim Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi Ve Matematik Ders Kitaplarında Görsel Tasarım Sorunları” isimli araştırmada, değerlendirmeye alınan Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik ders kitaplarındaki görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmadığı, metnin içeriğine uygun, yaratıcı ve mesajı özetleyici biçimde tasarlanmadıkları tespit edilmiştir.

Liman (2007) tarafından yapılan “İlköğretim I. Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonlarının Tasarım İlkelerine ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu” isimli araştırmada, 4. Sınıf müzik ders kitabı resimlemelerinin içerik ile ilişkisini ve grafik tasarım özellikleri açısından durumunu saptamak, resimlemelerin çocukların algı düzeyine uygunluğunu, estetik eğitimine katkısını belirlemek ve ders kitabı resimlemelerinin analizlerini yapmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında hazırlanan ölçekte resimlemelerin içerikle ilişkisi başlığı altında yapılan değerlendirmede, yazı ve resimlemeler arasında gerekli ilişki kurulamadığı, resimlemelerin dekoratif öğe olduğu tespit edilmiştir.

Tontu (2008) tarafından yapılan “İllüstrasyonların İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Etkililik Durumlarının Değerlendirilmesi” isimli

araştırmada, 2007-2008 eğitim-öğretim yılında MEB'e ait Türkçe 1. 2. ve 3. sınıf ders kitaplarındaki 6 resimleme grafik tasarım ilkeleri doğrultusunda otuz grafik ve resim öğretmeni tarafından incelenmiş, 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki metin ile resim arasında kısmen bağlantı olduğu, 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metin ile resim arasında bağlantı olmadığı, 3. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlemelerde metin ile resim arasında kısmen bağlantı olduğu görölmüştür.

Arı (2008) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 71 resimleme metinle uyumu bakımından incelenmiş, bu ilişki ağıısından olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmiştir.

Ayhan (2010) tarafından Türkçe ders kitaplarındaki resim-metin ilişkisinin irdelendiği çalışmada, MEB'e ait ilkokul 5. Sınıf Türkçe ders kitabından rastgele seçilen 10 resmin, resim-metin ilişkisi ve plastik sorunları uzmanlar tarafından incelenmiştir. Daha sonra ilgili ders kitabından seçilen 10 metin doğrultusunda 1200 öğrenciye resimleme yaptırılmış, içinden uzman yardımıyla 50 tanesi seçilerek değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma sonucuna göre, 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlemelerin, metinlerde verilen cümleleri yansıtmadığı ve anlaşılmasını kolaylaştırmada yeterli olmadığı, buna karşılık öğrenciler tarafından yapılan resimlemelerin, metinde vurgulanmak istenen odak çevresinde yoğunlaştığı, kitap resimlemelerinden daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Batur (2010) tarafından yapılan araştırmada incelenen 1., 4. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki görüntüsel göstergeler, renk karışımı ve doku uyumsuzlukları nedeniyle estetik ağııdan yetersiz kalmış, görsellerin metni açıklayıcı ve destekleyici yönü göz ardı edildiği ifade edilmiştir. İlköğretim birinci, dördüncü ve yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görüntüsel göstergelerin metni desteklemek ya da anlaşılmasına yardımcı olmak yerine genellikle basit çizgilerle birer süs unsuru konumunda kalmasına neden olduğu, görsellerin, çocukların zihinsel seviye ve ilgilerine göre oldukça yüzeysel kaldığı, görüntüsel görüntülerde çocuğa görelik ve ocuk algısı pek dikkate alınamadığı tespit edilmiştir.

Uzuner, Aktaş ve Albayrak (2010) tarafından, Türkçe 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki yer alan görsellerin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada, Türkçe ders kitaplarındaki resimlemeler Türkçe öğretmenleri tarafından genel anlamda olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte Türkçe ders kitaplarındaki

resimlemelerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Yige (2010), “İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan Resimlerin 7-9 Yaş Öğrencilerinin Öğrenme ve Yaratıcılıklarına Etkileri” isimli araştırmasında, ilkokul 1. 2. ve 3. sınıf Matematik, Türkçe, Hayat Bilgisi ve Müzik ders kitaplarının, görüşme tekniği kullanılarak 50 sınıf öğretmeni tarafından değerlendirilmesini amaçlamış, araştırma sonuçlarına göre ders kitaplarındaki resim-metin ilişkisi yeterli bulunmuştur.

Kayabekir (2010) tarafından ilköğretim 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlemelerin metne uygunluk açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırmada, resimlemelerin yapısal ilkeler bakımından değerlendirilme ortalaması, bilişsel ilkelere göre daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen ortalamalar, tasarım elemanlarının tasarım ilkelerine uygun organize edilmediğini resimlemelerin yapısal ve bilişsel ilkeler açısından metne uygun olmadığını göstermektedir.

Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş (2011) tarafından yapılan araştırmada, 2005-2009 yılları arasında basılmış, ilkokul öğrencilerine yönelik 100 adet çocuk kitabı, fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri bakımından incelenmiştir. Araştırma kapsamındaki kitaplarda resim-metin ilişkisinin, %76.5 oranında (f=71) yeterli, %23.5 oranında (f=22) yetersiz olduğu saptanmıştır. İlgili araştırma, örnekleme alınan kitapların dörtte üçünün resim-metin ilişkisi açısından yeterli olduğunu göstermektedir.

Yılmaz Buçğün ve Köksal Akyol (2011) tarafından yapılan, 123 hikaye kitabı ile 23 masal kitabının çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmada, hikaye kitaplarının tümünün resimlerinin metinle ilişkili; masal kitaplarındaki resimlerin ise %95.7 ile yüksek oranda metinle ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Kırbaş, Orhan ve Topal (2012) tarafından yapılan araştırmada, 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki görsel öğeler, araştırmaya katılan 92 Türkçe öğretmenin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, “görsellerin bulunduğu metnin içeriğine uygunluğu” ve “konunun daha iyi açıklanmasına/anlaşılmasına yardımcı olması” maddelerine “kararsızım” ve “katılmıyorum” şeklinde birbirine yakın düzeyde; “görsellerin metinde verilen bilgileri desteklemesi” maddesine ise “kararsızım” düzeyinde yanıt verilmiştir. Bu bilgiler ışığında, Türkçe öğretmenleri

örnekleme kapsamındaki Türkçe ders kitabını resim-metin ilişkisi açısından yetersiz bulmuşlardır.

Şeref ve Yılmaz (2013) tarafından yapılan araştırmada, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Gökkuşluğu Türkçe Öğretim Seti Ders Kitabı 1'deki resimlerle metinlerin uyumu incelenmiş, araştırma sonucunda, görsellerin içerik ve anlam olarak okuma metinlerini büyük oranda desteklediği, konumlandırmasının metnin okunabilirliğine olumlu katkıda bulunduğu anlaşılmıştır. (İncelenen 16 ünite, dördüncü, altıncı ve kısmen de yedinci ünite bulunan resimlerle metinler arasında ilişki olmadığı saptanmıştır.)

Özkan ve Tutkun (2014) tarafından araştırmada, ilkokul 4. sınıf Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Trafik Güvenliği ve 5. sınıf Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü Ahlak Bilgisi ders kitapları olmak üzere toplam 7 adet ders kitabında yer alan metinlerle birlikte verilen görsel materyallerin, içeriği ne düzeyde yansıttığı, verilmek istenen hedef-davranışların doğru algılanmasını ne düzeyde sağladığı ve metin içeriği ile görsel öğelerin ne derece tutarlı olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, 4. sınıf ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında konu başlığı-görsel öge tutarlılığı ile metin ana fikri-görsel öge tutarlılığının yüksek oranda (çok) olduğu tespit edilmiştir.

Baş ve İnan Yıldız (2014) tarafından yapılan çalışmada, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki resim-metin ilişkisi, sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde görev yapan sınıf öğretmenleri, örneklemini, İstanbul ilindeki 10 ilkokulda görev yapan 216 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bulgular doğrultusunda, ilkokul Türkçe ders kitabındaki resimler, yaratıcı düşünen, geniş bir hayal gücüne ve sanatsal beğeniye sahip bireyler yetiştirmeye yardımcı olma ile çocukların hayal gücünü geliştirmesine katkıda bulunma bağlamında yetersiz bulunmuştur.

Bununla birlikte Türkçe ders kitaplarında resimlerin dışında farklı görsel öğelere yer verilmediği tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenleri, Türkçe ders kitabındaki resimlerin öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimine katkıda bulunduğunu, öğrencilerde metni tahmin etme, kestirme, yordama becerilerini geliştirme açısından yeterli olduğunu, resimlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisinin göz önünde bulundurulduğunu, metindeki

hikâye unsurları ile örtüştüğünü, verilmek istenen iletileri desteklediğini, öğrencilerde metni okumaya yönelik merak uyandırdığını, sayfada uygun konumlandırıldığını, metinlerin başlıklarını desteklediğini, metinde yer alan kavramlara gönderme yaptığını ve günlük hayatla ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Türkçe ders kitabındaki metinler için yeterli sayıda görsele yer verildiği, resimlerde mantık hataları yapılmadığı, metin ve resmin birbiri ile paralel gittiği, resimlerde mat ve soluk renkler yerine albeni oluşturan renkler kullanıldığı konusunda da ortak görüş bildirmişlerdir.

Baş ve İnan Yıldız (2015) tarafından yapılan çalışmada, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında kullanılan 1. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerle görsellerin resim-metin ilişkisi açısından incelemesi yapılmıştır. Çalışmada incelenen 56 görselden sadece 18 tanesinde resim-metin ilişkisi yeterli düzeyde bulunurken, görsellerin 26 tanesinde resim-metin ilişkisinin yeterli olmadığı, 12 tanesinde ise ilişkinin kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir.

1.6 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin resimlerle ilişkisini değerlendirmektir.

1.7 Araştırmanın Önemi

Öğrencilerin ders işleme sürecinde en temel kaynağı olan ders kitapları kendi içinde farklı öğeleri barındırmaktadır. Bu öğelerin ders kitaplarını tamamlayıcı nitelikteki ikisi ise metin ve resimlerdir. Metinlerin temel dil becerilerinin geliştirilmesi ile bağlantılı olması, görsel unsurlarla desteklenmesine de bağlıdır. Bu yönde, her metnin, kendi kurgusu, iletisi vb. özellikleri ile yine aynı yönde hazırlanmış resimlerle bir bağlantı gösterebilmesi temel bir esas olarak kabul edilmelidir. Bu süre resim ve metin arasında bir örtüşmeyi gerektirir. Bu çalışmada, 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, yine kitaplarda yer alan resimlerle ilişkisi saptanmış ve bu alandaki bir boşluk tamamlanmaya çalışılmıştır.

1.8 Problem Cümlesi

İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan hedef metinler ve bunlara ait resimler birbirleriyle ilişkili midir?

1.9 Alt Problemler

1. Resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiş midir?
2. Resimlerin metnin içeriği ile paralel konumlandırılmasına dikkat edilmiş midir?
3. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte midir?
4. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamış mıdır?
5. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmekte midir?
6. Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesine (öyküleyici metinler) dikkat edilmiş midir?
7. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta mıdır?
8. Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemekte midir?
9. Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesine (öyküleyici ve bilgilendirici metinler) dikkat edilmiş midir?
10. Resimlerin şiirdeki ana duyguyu desteklemesine (şiirler) dikkat edilmiş midir?

1.10 Sınırlılıklar

- Araştırma, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda okutulan Doku Yayınevi tarafından basılmış 2. Sınıf Türkçe ders kitabı (1. ve 2. dönem) ile sınırlıdır.
- 2. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan hedef metinler ve bunlara ait resimlerle sınırlıdır.
- 2. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan fotoğraf vb. illüstratif öge araştırma kapsamı dışında tutularak, sadece resimlemeler araştırmaya dahil edilmiştir.

II. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemine, inceleme nesnelere, verilerin toplanmasına ve analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır.

Doküman incelemesi, araştırılması istenen olgu ve olaylara ait bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi tek başına bir araştırma yöntemi olabileceği gibi, diğer nitel verilerle birlikte yardımcı bilgi kaynağı olarak da kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.2 Araştırmanın İnceleme Nesneleri

2. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlemelerin metin ile ilişkisini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmanın inceleme nesnesi, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda okutulan, Doku Yayınevi'ne ait 2. sınıf Türkçe ders kitabıdır.

Araştırmada incelenen ders kitabı, her iki yarıyıl için, 1. ve 2. kitap olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı-1. Kitap 92 sayfadan meydana gelmektedir. Kitapta 12 adet hedef metin, 8 adet serbest okuma metni bulunmaktadır. 3 adet öyküleyici, 2 adet bilgilendirici metin ile 2 adet şiir ve bunlara ait görseller araştırma kapsamına alınmıştır.

2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı-2. Kitap 115 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 12 adet hedef metin, 8 adet serbest okuma metni bulunmaktadır. 4 adet öyküleyici, 2 adet bilgilendirici metin ile 3 adet şiir ve bunlara ait görseller araştırma kapsamına alınmıştır.

2. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (1.-2. Kitap) bulunan hedef metinler öyküleyici, bilgilendirici metin ve şiir olarak sınıflandırılmıştır. Çizelge 1'de öyküleyici, bilgilendirici metinler ile şiirler ve bunlara ait resim sayıları görülmektedir.

Çizelge 2.1 : Türkçe Ders Kitabı'nda Bulunan Öyküleyici Metinler, Bilgilendirici Metinler ve Şiirler

Öyküleyici Metinler	İncelenen Resim (f)	Bilgilendirici Metinler	İncelenen Resim (f)	Şiirler	İncelenen Resim (f)
Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak	3	Trafik	2	Öğretmenim	1
Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık	3	Kâğıt ve Kâğıt Yapımı	2	Kelebek	1
Mutsuzluğun Çaresi	3	Anadolu Davulu	2	Sonbahar	1
Güneşin Aynası Ay	3	Doğru Spor	3	Ana Dilim, Güzel Türkçem	1
Bayram Yeri	3			Oyun Alanı	1
Hepimizin Oyuncakları	2				
Kömürün Öyküsü	5				

Çizelge 2.1'e göre, 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda, 1. ve 2. kitapta olmak üzere toplam 7 öyküleyici metin ve bunlara ait 22 resim, 4 bilgilendirici metin ve bunlara ait 9 resim ile 5 şiir ve bunlara ait 5 resim incelenmiştir.

Her iki kitapta bulunan serbest okuma metinleri ile öğretmen kılavuz kitabında bulunan dinleme metinleri ve bunlara ait görseller inceleme dışında bırakılmıştır. Ayrıca metinlerin görselleştirilmesinde, resimleme dışında fotoğraf vb. illüstratif öge kullanılan metinler araştırmaya dahil edilmemiştir.

2.3 Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde, konu ile ilgili alan yazın taramasının ardından, 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan metinlerin resimlerle ilişkisini saptamaya yönelik, 23 maddelik kategori listesi oluşturulmuştur. Aday liste, 10 uzmana gönderilmiştir. Dönütler doğrultusunda 13 kategori çıkarılmış, gerekli dilsel düzeltmeler yapılarak, 10 kategoriden oluşan nihai "Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi" tamamlanmıştır.

2.4 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve şimşek (2013)'e göre, bu yaklaşımda, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizin dört aşaması vardır.

- Betimsel Analiz İçin Bir ereve Oluşturma
- Tematik ereveye Göre Verilerin İşlenmesi
- Bulguların Tanımlanması
- Bulguların Yorumlanması

Bu doğrultuda konu ile ilgili alan yazına dayanarak “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Oluşturulan çerçeveye göre düzenlenen veriler, son aşamada tanımlanırken yer yer doğrudan alıntılara başvurulmuştur. Verilerin yorumlanmasında, 2. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan hedef metinler ve bu metinlere ait resimler aralarındaki ilişki bağlamında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bulguların yorumlanmasında kategori listesi temel alınarak, veriler düz yazı biçiminde rapor edilmiş, çizelgelerle gösterilmiştir. Veri setinin sınırlı olmasından dolayı herhangi bir veri analiz programından yararlanılmamıştır.

2.5 İnanđırıcılık/Aktarılabirlik

Nicel araştırmadaki güvenirlik ve geçerlik kavramlarının yerini nitel araştırmalarda inandırıcılık ve aktarılabirlik kavramları almaktadır.

Yıldırım ve şimşek'e göre nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik kavramları yerine, “i geçerlilik” yerine “inandırıcılık”, “dış geçerlik” yerine “aktarılabirlik”, “i güvenilirlik” yerine “tutarlık”, “dış güvenilirlik” yerine “teyit edilebilirlik” kavramları kullanılmaktadır (2013:299).

“Birçok eleştirmen tarafından nitel araştırmalarda inandırıcılık kavramı kabul edilmemesine rağmen, bu yapının varlığı yıllardır bilinmektedir. Güvenirlik ele alınırken, araştırmacılar tarafından incelenen fenomene ait doğru bir resim gösterilmesi amaçlanır. Aktarılabirliğin söz konusu olması için ise, okuyucuya alan çalışması hakkında yeterli detayı sağlaması, bulguların mevcut ortam ile ilgili

benzerliklerinin tespit edilmesi ve diğer durumlara uygulanabilirliğinin göz önüne alınması gerekir” (Shenton, 2003, p. 63).

Bu çalışmada, verilerin toplanması aşamasında, konu ile ilgili alan yazın taraması yapılmış, ardından 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda bulunan metinlerin resimlerle ilişkisini saptamaya yönelik, 23 maddelik kategori listesi oluşturulmuştur. Bu liste, araştırmanın inandırıcılık boyutu için, 10 uzmana gönderilmiştir. Dönütler doğrultusunda “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” tamamlanmıştır. Her kategori, kendi içindeki bütünlük ekseninde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu süreç, çalışmayı inandırıcı ve aktarılabilir kılmaktadır.

III. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türündeki metinlerin resim-metin ilişkilerine yönelik bulgulara ve yoruma yer verilmiştir.

3.1 Öyküleyici Metinlere Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 7 adet öyküleyici metnin, resim-metin ilişkisine yönelik bulguları ve yorumu yer almaktadır.

3.1.1 “Misafir Ağrlamak ve Uğurlamak” Metni

Metnin Yazarı: Ali Karaçam

Metnin Bulunduğu Sayfa: 11-13

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-1

Resim-2

Resim-3

“Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak” adlı metin, ev sahibinin misafirlere görgü kuralları çerçevesinde nasıl davranması gerektiğini anlatmaktadır.

Metinde, Tarık teyzesinin misafir olarak geleceğini öğrenir ve bundan dolayı büyük sevinç duyar. Annesi, Tarık’ın sevincini fark eder. Ona misafire nasıl davranılacağını bilip bilmediğini sorar. Tarık’ın misafiri “Hoş geldiniz” diyerek karşılayacağını söylemesi üzerine yanıtını yeterli bulmayan annesi, misafirin güler yüzle “Hoş geldiniz” diyerek karşılanması, rahat ettirilmesi, misafire çeşitli ikramlarda bulunması gerektiğini anlatır. Tarık, annesinin dediklerini uygular. Teyzesinin gitme vakti yaklaşınca, misafirin nasıl uğurlanacağı sorusu aklına takılır. Annesi, misafire kalkacağı zaman kalması için ısrar edilmesi ve misafirin kapıya kadar uğurlanması ve tekrar gelmesi için davet edilmesi yönünde bilgi verir.

Metin, üç sayfaya bölünmüş, her sayfada bir tane olmak üzere toplam üç resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-1’de oturma odası sahne olarak seçilmiştir. Tarık koltukta oturan annesinin yanında, onu dinlerken resmedilmiştir.

Resim-2’de Tarık’ın odası olduğu izlenimini veren bir mekân sahne olarak tercih edilmiştir. Tarık odanın kapısında annesine doğru bakarken; annesi elinde örtü şeklinde bir nesne ile resmedilmiştir.

Resim-3’te ise sahne ikinci resimdeki ile aynıdır. Anne, oğluna eğilmiş bir şekilde konuşurken, Tarık onu dinlemektedir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her üç resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin, zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, Tarık’ın teyzesinin evlerine ziyareti üzerine, annesinin Tarık’a misafir karşılama, ağırlama ve uğurlama kurallarını öğretmesinden bahsedilmektedir.

Resim-1’de Tarık ve annesi oturma odasında konuşurken görülmektedir. Tarık ve annesi konuşurken resmedilmiştir. Resim-2’de Tarık’ın odası şeklinde tasvir edilen bir sahne tercih edilmiştir. Anne elinde örtü biçiminde bir eşya ile görülürken, Tarık da odanın kapısında çizilmiştir. Resim-3’te ise sahne değişmemiş, anne Tarık’a eğilmiş bir şekilde ona bakarken resmedilmiştir.

Bu doğrultuda Resim-1 metnin içeriği ile paralelken; Resim-2 ve Resim-3 metnin içeriği ile paralel konumlandırılmamıştır.

Bununla birlikte metnin bir bölümünde teyze, misafir olarak evde bulunmaktadır; ancak resimlerin hiçbirisinde buna yönelik bir görselleştirme yapılmamıştır.

Resimlerin metnin başlıklarını desteklemesi:

Metnin başlığı “Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak”tır. Resim-1’in sahnesinin ev ortamı olması, misafir beklendiğini, figürlerin karşılıklı konuşma yaparken çizilmeleri, misafir ağırlama adabıyla ilgili konuşulduğunu düşündürebilir. İkinci ve üçüncü resimlerde ise gerek figürlerin duruşu ve yüz ifadeleri, gerek yatak odası olarak seçilen sahne metnin başlığı ile ilişkili değildir.

Resim-1 metnin başlığını desteklemektedir; ancak Resim-2 ve Resim-3'te bu durum söz konusu değildir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metin, Tarık'ın teyzesinin eve gelişini haber vermesi üzerine, annesiyle onu nasıl karşılayacakları, ağırlayacakları ve uğurlayacakları üzerine kurgulanmıştır. Her üç resimde de, Tarık ve annesi ev ortamında gösterilmiş ancak öğrencide misafirlikle ilgili özel bir şema oluşturmaya uygun bir şekilde resmedilmemiştir.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-1'de, Tarık ve annesi oturma odasında sohbet ederken görülmektedir. Figürlerin yüz ifadelerinde netlik söz konusu değildir. Metinde,

“...Teyzesi ziyaretlerine geliyordu...”

“...Tarık bu habere çok sevindi...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 11).

ifadeleri ile Tarık'ın yaşadığı sevinç aktarılmaktadır; ancak Tarık'ın yaşadığı bu sevinç görselleştirmede yerini bulamamıştır.

Resim-2'de figürlerin duygu aktarımına katkıda bulunacak yüz ifadeleri kullanılmamıştır. Resim-3'te ise Tarık'ın eli ağzında olan görünümü, metinde şaşırılacak bir durumdan söz edildiği izlenimi vermektedir. Oysaki metinde böyle bir durumdan söz edilmemektedir.

Her üç resimde de figürler, metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir.

Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesi:

Olay:

Metinde olay, Tarık'ın teyzesinin misafir olarak gelişi üzerine, annesinden misafirperverliğin gereklerini öğrenmesi anlatılmaktadır. Tarık, teyzesinin ziyaretinden büyük bir sevinç duyar. Annesinden misafir ağırlama hakkında bazı bilgiler alır. Teyzesinin gitmesine yakın, onu nasıl uğurlayacağını merak eder ve annesine sorar. Annesi ise misafire kalması için ısrar edilir ve kapıya kadar uğurlanır şeklinde yanıt verir. Resim-1'de olay ile paralel bir görselleştirme yapılmış, Resim-2 ve Resim-3'te bu doğrultuda çizimlere yer verilmemiştir.

Kahraman:

Metnin kahramanları, Tarık, Tarık'ın annesi ve teyzesidir.

Resimlerde, Tarık ve annesi resmedilirken; metnin bir bölümünde evde teyzenin olduğu belirtilmesine rağmen resimlerin hiçbirinde teyze figürüne rastlanmamaktadır.

Zaman:

Metinde özellikle belirtilen bir zaman dilimi yoktur. Zaman ile ilgili tek gösterge, Tarık'ın teyzesinin o gece yatılı misafir olarak eve geleceğidir.

Resim-1 ve Resim-2'de pencereden gün ışığının görünmesine dayanarak gündüz vakti olduğu çıkarımı yapılabilir. Resim-2'de masanın üstünde duran saat 17.14'ü göstermektedir. Resim-3'te ise zaman belli değildir.

Resimlerin tümünde metinle paralel olarak teyzenin eve gelişine, geceyi Tarık'ın evinde geçirişine yönelik bir görselleştirme yapılmamıştır.

Mekân:

Mekân olarak Tarık'ın evi tercih edilmiştir. Her üç resimde de mekân olarak Tarık'ın yaşadığı evin farklı odaları görülmektedir.

Bu bağlamda, resimler metindeki olay ve kahraman ile kısmen örtüşmekte, zaman ile örtüşmemekte, mekân unsuru ile örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen “misafir” kelimesi temel kavramdır. Resimlerde misafir kavramı ile ilgili bir çizim bulunmamaktadır.

Resimler, metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, kişisel gelişimi ve toplumsal gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metinde ifade edilen cümlelerde, insana değer vermeye, güler yüzlü olmaya yönelik iletilerle; misafirperver olmaya, gelenek ve görenekleri yaşatmaya yönelik iletiler bulunmaktadır.

“...Tarık kendinden emin bir şekilde: Hoş geldiniz, diyeceğim, dedi...”

“...Misafiri “Hoş geldiniz.” diyerek güler yüzle karşılarız. Onu rahat ettirmeye

çalışır ve ona çeşitli ikramlarda bulunuruz...”

“...Misafir kalkacağına söyleyince ev sahibi biraz daha kalması için ısrar etmeli...”

“...Misafiri kapıya kadar uğurlamalı. Ziyaretin bizi çok mutlu etti, yine bekleriz denilmelidir...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, pp. 11-13).

ifadeleri ile resimler paralellik göstermemektedir.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, misafirin gelenek ve göreneklere uygun şekilde karşılanması, ağırlanması ve uğurlanması gerektirir.

Metne ait her üç resim, metindeki ana fikri destekler nitelikte değildir.

“Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak” isimli metne ait bulgular Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1: Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategorisi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.		X	
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
6 Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.			X
Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.	X		
7 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.			X
8 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
9 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Çizelge 3.1'e göre, "Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılırken, metinlerin başlıklarını kısmen desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay ve kahraman ile kısmen örtüşmekte, zaman unsuru ile örtüşmemekte, mekân unsuru ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapma, metinde verilmek istenen iletileri destekleme ve metindeki ana fikri destekleme noktasında ise yeterli değildir.

3.1.2 "Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık" Metni

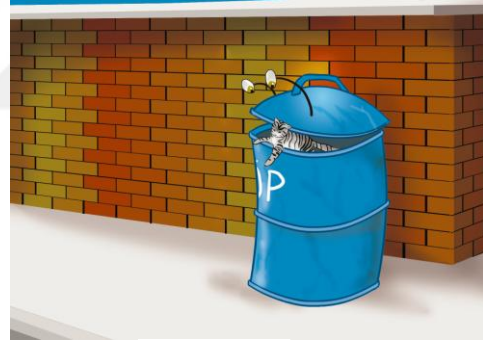
Metnin Yazarı: Rana Şimşek

Metnin Bulunduğu Sayfa: 35-37

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-4

Resim-5

Resim-6

“Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık” isimli metin, dünyayı gezerek çevre kirliliğini önlemeye çalışan bir çöp bidonunun, Tırmık isimli kedi ile karşılaşması sonucu yaşadıklarını anlatmaktadır.

Metinde, çevreci çöp bidonu dünyayı gezerek çevre kirliliğini önlemeye çalışır. Bir gün Tırmık isimli kedi, karnını doyurmak için çöp bidonunun içine girer. Çevreci çöp bidonu, balık kılçığı arayan kediye, içinde balık kılçığı olmadığını, bunların çevreyi kirlettiğini, bu şekilde davranmanın sonucunda dünyanın yaşanmaz bir yer olacağını öğütler. Tırmık öğrendiklerini arkadaşlarıyla paylaşırken, bu konuşmayı dinleyen bir köpek duyduklarını aslana anlatır. Aslan, tavşanı tüm hayvanları çevreye karşı duyarlı olmaları konusunda uyarması için görevlendirir. Çöp bidonu ve Tırmık’ın konuşmasını duyan bir insan da, diğer insanları çevre duyarlılığı konusunda uyarır. Bu sayede tüm insanlar ve hayvanlar çevrelerini temiz tutma kararı alırlar.

Metin, üç sayfaya bölünmüş, her sayfada bir tane olmak üzere toplam üç resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-4’te sokak sahne olarak kullanılmıştır. Sokağın köşesine çevreci çöp bidonu yerleştirilmiştir. Çöp bidonuna göz çizilerek kişiselleştirme yapılmıştır. Tırmık, çöp bidonuna patilerini dayamış bir şekilde resmedilmiştir.

Resim-5’te çöp bidonu sokağa, bir duvarın önüne yerleştirilmiştir. Tırmık çöp bidonunun içinden dışarıya bakmaktadır. Çevreci çöp bidonu da Tırmık’a bakarken gösterilmiştir.

Resim-6’da sahne olarak orman tercih edilmiştir. Ağaçlar ve yeşillikler sayfayı dolduran süsleyici öğelerdir. Sahneye köpek, aslan ve tavşan figürleri yerleştirilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her üç resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, çöp bidonunun dünyayı dolaşırken Tırmık isimli kediyle karşılaşması, ona çevre duyarlılığı hakkında bilgiler vermesi, Tırmık'ın çöp bidonu ile yaptığı konuşmayı arkadaşlarına anlatması, bunu duyan bir köpeğin öğrendiklerini aslana iletmesi, aslanın ormandaki tüm hayvanları tavşan aracılığıyla bilgilendirmesi, Tırmık ve çöp bidonunun konuşmasını dinleyen bir insanın, diğer insanları çevre konusunda uyarması ile birlikte tüm canlılara çevre bilincinin aşılması anlatılmaktadır.

Resim-4'te çevreci çöp bidonunu ve Tırmık'ı tanıtmaya açısından yeterli olmakla birlikte; metindeki tasvirde çöp bidonunun gezmekten aşınmış ve boyaları dökülmüş olduğundan, Tırmık'ın ise gri ince uzun bacaklı sevimli bir kedi olduğundan söz edilmektedir. Görselleştirmede ise metinle paralellik söz konusu değildir. Resim-5'te Tırmık, çöp bidonunun içinden dışarıya doğru bakarken resmedilmiştir. Tırmık'ın yiyecek aradığı sahne görülmemektedir. Resim-6'da ise metinle paralel olarak köpek, aslan ve tavşanın konuştuğu sahne görülmektedir.

Bu doğrultuda, Resim-4 ve Resim-5 metnin içeriği ile paralel konumlandırılmamıştır. Resim-6 ise, metnin içeriği ile paraleldir.

Resimlerin metinlerin başlıklarını desteklemesi:

Metnin başlığı "Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık"tır. Resim-4 ve Resim-5'te şehir ortamında bulunan bir kedi ve çöp bidonu görülmektedir. Resim-6'da ise, birdenbire sahne değiştirilip, orman temalı bir resme geçilmiştir.

Resim-4 ve Resim-5 başlığı destekler niteliktedir; ancak Resim-6'da başlıkla paralel bir görselleştirme yapılmamıştır.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metin, çevreci bir çöp bidonunu, Tırmık isimli bir kediyi, köpek, aslan ve tavşan figürlerini konuşturarak öğrencide çevre bilinci oluşturmayı amaçlamaktadır. Metnin sonunda anlatıma insan dâhil edilerek, öğrencinin metinle özdeşleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Resim-4 ve Resim-5'te, sokakta bulunan bir çöp bidonu ve kedi, Resim-6'da ormanda köpek, aslan ve tavşan figürleriyle metin görsel hale getirilmiştir. Resim-4

ve Resim-5 ile Resim-6 birbirleri ile bağımsız çizgide gitmektedir. Bu durum öğrencinin resimlerden yararlanarak metni tahmin etmesini zorlaştırmaktadır.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-4 ve Resim-5’te, Tırmık ve çöp bidonu resmedilmiştir. Metinde,

“...Çöp bidonu bu davetsiz misafirden hiç hoşlanmamıştı. Sıkıntı ile yüzünü buruşturarak sert sert:

—Sen de kimsin, ne arıyorsun burada dedi, Tırmık.

—Miyav! Çöp bidonu, bu gün karnım çok aç, yiyecek bir şeyler arıyorum. Sen ne biçim çöp bidonusun. İçinde bir balık kılçığı bile yok...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 35).

ifadeleri ile çöp bidonunun Tırmık’tan hoşlanmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte Tırmık aç bir şekilde yiyecek aramaktadır. Her iki resimde de figürler metinde belirtildiği şekilde resmedilmemiştir.

Resim-6’da, köpek, aslan ve tavşan görülmektedir. Metinde anlatılan köpeğin, Tırmık’ın yaptığı konuşmayı iletmek için aslanı görmeye gitmesi, aslanın diğer hayvanları uyarması için tellal hayvan olan tavşanı görevlendirmesi ile örtüşen Resim-6 ile paralel olan bu bölümde herhangi bir duygu unsuru bulunmamaktadır.

Resim-4 ve Resim-5, figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi açısından yeterli değildir.

Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesi:

Olay:

Metinde, çevreci bir çöp bidonunun Tırmık isimli bir kediye çevre bilincini kazandırması, bu konuşmaların hayvanlara ve insanlara yayılması sonucu dünyadaki tüm canlıların çevre duyarlılığı kazanması anlatılmaktadır.

Görselleştirmede, çöp bidonu ve Tırmık’ın olduğu iki resim ile hayvanların ormanda konuşurken çizildiği bir resim kullanılmıştır.

Kahraman:

Metnin kahramanları Tırmık, çevreci çöp bidonu, Tırmık'ın arkadaşları, köpek, aslan, tavşan ve insanlardır.

Resimlerde, Tırmık, çevreci çöp bidonu, köpek, aslan, tavşan figürleri kullanılırken, Tırmık'ın arkadaşları ve insanlar gösterilmemiştir.

Zaman:

Metinde zamanla ilgili bir bilgilendirme yapılmamıştır.

Resim-4 ve Resim-5'te, zamana ait bir gösterge mevcut değildir. Resim-6'da, hayvanlar gün ışığında resmedilmiştir.

Mekân:

Metinde, Türkiye'nin batısında bir kasabada bulunan bir çöp bidonu tüm ülkeyi gezdiği belirtilmiştir. Aslana haber taşıyan köpeğin ormana gitmesi mekâna ait başka bir ifadedir.

Her üç resimde de çöp bidonunun gezisiyle ilgili bir mekân göstergesi bulunmamaktadır. Resim-4 ve Resim 5'te, çöp bidonu sokak izlenimi verilen bir alana yerleştirilmiştir. Resim-6'da, aslanın yanına giden köpek ise ormanda resmedilmiştir.

Bu bağlamda, resimler metindeki olay, kahraman ve mekân unsurları ile kısmen örtüşmektedir. Zaman unsuru ile ilgili herhangi bir bildirim yoktur.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen "çevre" kelimesi temel kavramdır. Resim-4 ve Resim 5'te, çöp bidonu figürü ve Resim-6'da temiz ormanlık bir alan ile "çevre" kavramına gönderme yapmaktadır.

Resimler, metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, çevre duyarlılığına ve doğa sevgisine yönelik iletiler vermeyi amaçlamaktadır.

"...Ben çevreci bir çöp bidonuyum..."

"...Herkes çevreyi böyle kirletirse bu dünya ne olur? Dünyamızda yaşam mı kalır? Ben dünyada her yeri gezerek çöpleri toplarım..."

“...Tırmık’ın arkadaşları bu konuşmadan sonra çevreyi temiz tutmaya başladılar...”

“...Bu arada Tırmık ile çöp bidonunun konuşmasını duyan bir insan da diğer insanları çevre dostu ve duyarlı olmaları konusunda uyardı. Böylece bütün insanlar ve hayvanlar bir daha çevrelerini kirletmedi...”

“...Dünyayı ve çevrelerini temiz tuttu...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 35-37).

ifadeleri ile resimlerdeki temiz bir sokak görünümü, çöp bidonu, orman ve hayvan figürleri sebebiyle resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, çevre kirliliği ile mücadele edilmesi gerektiği ve temiz bir çevrede yaşamayı insanlar kadar diğer canlıların da hak ettiğiğidir.

Metne ait her üç resim, metnin ana fikrini destekler niteliktedir.

“Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık” isimli metne ait bulgular Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 3.2: Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.		X	
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
6 Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.			Metinde ve resimde zaman unsuru yoktur.
Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.2'ye göre, “Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılırken, metinlerin başlıklarını kısmen desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmektedir. Metinde ve resimde zaman unsuru yoktur. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.1.3 “Mutsuzluğun Çaresi” Metni

Metnin Yazarı: H. Hilal Kızılkaya

Metnin Bulunduğu Sayfa: 47-49

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-7

Resim-8

Resim-9

“Mutsuzluğun Çaresi” isimli metin, bir şehzadenin tembellikten mutsuz olup, mutsuzluğunun çaresini bulmak amacıyla çıktığı yolculuğu anlatmaktadır.

Metinde, bir padişahın oğlu doğar, büyür genç bir şehzade olur. Her istediğine çaba göstermeden sahip olan şehzade, bir zaman sonra mutsuz yaşamaya başlar, yemeden içmeden kesilir. Mutsuzluğunun çaresini bulmak için yolculuğa çıkmaya karar verir. Babası bu durumdan hoşnut olmaz,fakat oğlu için bu duruma razı olur. Yola çıkan şehzade, bir müddet gittikten sonra, tarlada çalışan ihtiyar bir adamla karşılaşır, ona derdini anlatır. İhtiyar adam şehzadeye yardım edeceğini söyler. Bunun için tarlada çalışmasını şart koşar. Akşama kadar tarlada çalışan şehzade, akşam olup ihtiyarın evine gittiğinde önüne konan yemeği büyük bir keyifle yer bitirir. Kendi durumuna şaşırın şehzade, bunun sebebini ihtiyar adama sorar, karşılığında tembelliğinin onu mutsuz ettiği cevabını alır. Mutsuzluğunun çaresini bulan şehzade saraya döner ve sürekli uğraşacak bir şey bularak hayatını devam ettirir.

Metin, üç sayfaya bölünmüş, her sayfada bir tane olmak üzere toplam üç resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim 7’de, ağacın dibinde üzgün bir şekilde oturan şehzade görülmektedir. Arka bölüme şehzadenin yaşadığı saray yerleştirilmiş, yeşilliklerle sayfa doldurularak resim tamamlanmıştır.

Resim 8’de, tarlada çalışan ihtiyar adam ve ona doğru atıyla yaklaşan şehzade görselleştirilmiştir. Sahne olarak tarla ve tarlaya giden yol kullanılmıştır.

Resim 9’da, ellerinde çapalarıyla şehzade ve ihtiyar adam, tarlada çalışırken resmedilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her üç resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, çalışmadan her isteğine kavuşan şehzadenin zaman içinde mutsuz olmaya başlaması üzerine, mutsuzluğun çaresini bulmak için seyahate çıkması, yolda giderken tarlada çalışan yaşlı bir adamla karşılaşması ve ona sıkıntısını anlatması,

bunun üzerine ihtiyarın ona tarlada çalışması koşuluyla derdinin çaresini söyleyeceğini ifade etmesi, çalışmaktan yorulan şehzadenin akşam olunca açlıktan ihtiyar adamın ikramlarını keyifle yemesi ile mutsuzluğunun tembellikten kaynaklandığını anlaması anlatılmaktadır.

Resim-7, şehzadenin mutsuz bir şekilde sarayın dışında yeşillik bir alanda tek başına oturup düşündüğü anı gösterdiğinden şehzadenin durumunu somutlaştırmak için yeterlidir. Şehzadenin yola çıkıp ihtiyarla karşılaştığı kısmı görselleştiren Resim-8 ile şehzadenin tarlada çalıştığını gösteren Resim-9, metnin bir bölümü ile ilişkili olsa da, şehzadenin babasıyla konuştuğu, tarladan döndükten sonra yemek yediği, saraya döndüğünde hayatını mutlu geçirdiği bölümlerle ilgili herhangi bir resimleme bulunmamaktadır.

Bu doğrultuda, resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmasının kısmen gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Resimlerin metnin başlıklarını desteklemesi:

Metnin başlığı “Mutsuzluğun Çaresi”dir. Resim-7’de, saraya uzak bir mekânda mutsuz ve düşünceli bir biçimde tek başına oturan, Resim-8’de, atının üstünde ihtiyar adama bakan, Resim-9’da, ihtiyarla tarla çapalayan şehzade figürü görülmektedir.

Şehzadenin mutsuzluğunun çalışmamaktan kaynaklandığı göstermede yeterli olan resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metin, mutsuzluktan yakınan bir şehzadenin mutluluk arayışını anlatmaktadır. Resim-7’de, sarayın dışında yeşillik bir alanda oturan şehzade, Resim-8’de, atının üstünde tarlada çalışan ihtiyar adama bakarken resmedilmiştir. Resim-9’da, kendisi de tarlada çalışırken görülmektedir.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-7’de, şehzade üzgün bir şekilde otururken resmedilmiştir. Metinde,

“...Sonunda kendini iyice mutsuz hissetmeye başlamış...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 47).

ifadesi ile resimdeki şehzade figürü paralellik göstermektedir.

Resim-8’de, şehzade atının üstünde, tarlada çalışan ihtiyar adama bakarken görülmektedir. Yaşlı adam ise sırtı dönük bir şekilde görselleştirilmiştir. Resim-9’da, şehzade ve ihtiyar tarlada çalışırken çizilmiştir. Figürlerin yüzlerinde net bir ifade yoktur;

Bunun yanı sıra, metinde şehzadenin saraya dönüp mutlu bir şekilde yaşadığından söz edilmesine rağmen, buna yönelik bir resim bulunmamaktadır.

Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir.

Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesi,

Olay:

Metin, tembellikten sıkılan bir şehzadenin mutsuzluğu, mutluluğu bulmak için seyahate çıkması, yolda karşılaştığı ihtiyarın ona mutsuzluğunun çalışmamaktan kaynaklandığını göstermesi, şehzadenin saraya döndükten sonra mutlu olmak için sürekli bir uğraş bulması üzerine kurgulanmıştır.

Resimlerde, şehzadenin yalnız başına mutsuz bir yüz ifadesiyle oturduğu, yola çıkıp yaşlı adamla karşılaştığı ve tarlada çalıştığı kısımlar görsel hale getirilmiş, yolculuğa başlamadan babasının huzuruna çıkışı, ihtiyarla yediği akşam yemeği, saraya döndüğünde bulunduğu uğraşları ile ilgili görselleştirme yapılmamıştır.

Kahraman:

Metnin kahramanları şehzade, padişah, ihtiyar adamdır.

Resimlerde, şehzade ve ihtiyar adam görülmekte, padişah hiçbir resimde bulunmamaktadır.

Zaman:

Metinde olayın geçtiği kesin bir zaman dilimi yoktur.

“...Bir zamanlar bir padişahın nur topu gibi bir oğlu dünyaya gelmiş...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 47).

ifadesi ile zaman netlik kazanmamıştır. Bun sebeple resimlerin herhangi bir zaman diliminde gösterilmesi için esneklik tanınmıştır. Zaman kavramına,

“...Akşam olmuş. İhtiyar, şehzadeyi evine davet etmiş...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 49).

ifadesi ile şehzade ve ihtiyarın akşam olunca eve gittiklerini belirten cümlede değinilmiştir. Masallarda net bir zaman diliminden söz edilemeyeceğinden resimler metnin geçtiği zamanı karşılamaktadır.

Mekân:

Sarayda başlayan olay, şehzadenin yolculuğa çıkması, tarlada çalışması, ihtiyar adamın evine misafir olmasıyla devam etmiş, saraya dönmesiyle bitmiştir.

Resim-7’de, saray dışarıdan resmedilmiş, Resim-8 ve Resim-9’da kahramanlar tarlada görselleştirilmiştir. Sarayın iç mekânına, ihtiyar adamın evine dair bir çizim yapılmamıştır.

Bu bağlamda, resimler metindeki zaman unsuru ile örtüşmekte, olay, kahraman ve mekân unsurları ile kısmen örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen, “çalışmak” kelimesi temel kavramdır. Resim-8 ve Resim-9’da “çalışmak” kavramına gönderme yapılmaktadır.

Resimler, metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, kişisel gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metindeki cümlelerde çalışmaya yönelik iletiler bulunmaktadır.

“...Çünkü her istediğine hiçbir çaba göstermeden hemen sahip oluyormuş...”

“...Birlikte tarlayı çapalamışlar...”

“...Seni mutsuz eden, iştahını kesen tembellikti yavrum, hiçbir işle uğraşmamaktı. Şehzade, derdinin çaresinin çalışmak olduğunu anlamış. Saraya döndüğünde de kendine sürekli bir iş bulmuş. Böylelikle bir daha hiç mutsuz olmamış...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 47-49).

ifadeleri ile resimler paralellik göstermektedir.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri çalışmanın insanı mutsuzluktan kurtardığı, tembellik yapmanın insanın yaşamdan keyif almasını engellediğidir.

Metne ait her üç resimde ana fikri destekler niteliktedir.

“Mutsuzluğun Çaresi” isimli metne ait bulgular Çizelge 3’te verilmiştir.

Çizelge 3.3: Mutsuzluğun Çaresi İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
6 Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.3’e göre, “Mutsuzluğun Çaresi” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte ve öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, zaman unsuru ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.1.4 “Güneşin Aynası Ay” Metni

Metnin Yazarı: Esra Serdaroğlu

Metnin Bulunduğu Sayfa: 56-58

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-10

Resim-11

Resim-12

“Güneşin Aynası Ay” isimli metin, Ay’ın varlığını, kendine ait bir ışığı olmadığını, ışığını Güneş’ten aldığını ve bu ışık miktarına göre farklı şekillerde görüldüğünü, Güneş’in ve Dünya’nın etrafında döndüğünü anlatmaktadır.

Metinde, ana karakter, uykudan önce, pencereden dışarıyı seyrederken; “...Güneş hiç batmasa. Bir uçağa binsem ve hep batıya doğru uçsam. Güneş’i takip etsem, battığını görmesem ve hiç karanlık olmasa.” şeklinde düşüncelere dalar. Bu sırada dağların arkasından Ay’ın doğuşunu görür. Bunun üzerine bir anısını hatırlar: Ay’ın hilal şeklinde olduğu bir gece, evinin bahçesinden gökyüzüne bir halat fırlatır ve halat Ay’ın sivri ucuna dolanır. Sallanarak Ay’ın yüzeyine tutunur, onun karanlık olduğunu görünce şaşırır ve Ay’a bunun nedenini sorar. Ay, kendisinin karanlık bir cisim olduğunu, Güneş’ten gelen ışığı Dünya’ya yansıttığını, aynı zamanda her ikisinin etrafında döndüğünü, bu dönüşte Güneş’ten ne kadar ışık alırsa o kadarını yansıtılabildiği için farklı şekillerde görüldüğünü, hatta Güneş ile Dünya arasında kalınca karanlık olduğunu söyler. Ana karakter, Ay ile konuşurken, yatağından yere düşer, uyanır ve tüm yaşadıklarının rüya olduğunu anlar.

Metin, üç sayfaya bölünmüş, her sayfada bir tane olmak üzere toplam üç resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-10'da, karakter odasında yatağının üzerinde oturmuş, pencereden dışarıyı seyredirken resmedilmiştir. Pencereden karanlık bir gökyüzü, dağ silüeti ve yıldızlar görülmektedir.

Resim-11'de, sahne olarak yıldızlarla bezeli karanlık bir gökyüzü kullanılmıştır. Resme hilal şeklinde bir Ay figürü ve onun sivri ucundan tutan bir çocuk figürü yerleştirilmiştir. Ay, insan suretinde, göz, kaş, burun ve ağız çizilerek kişiselleştirilmiştir.

Resim-11'de, ana karakter gökyüzünden aşağıya doğru düşerken gösterilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her üç resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, bir çocuğun gece yatmadan önce gökyüzünü seyrederken, Ay'ın doğuşunu gözlemlemesi, bunun üzerine bir anısı hatırlaması; anısında hilal şeklindeki Ay'a halat atarak onun yüzeyine çıkıp Ay ile konuşması, en sonunda uzayın derinliklerinde yuvarlanıp boşlukta süzülüğünü sanıp yataktan düşerek uyanması ve tüm yaşadıklarının rüya olduğunu fark etmesi anlatılmaktadır.

Resim-10'da, ana karakter pencereden dışarıyı gözlemlerken resmedilmiştir. Metinde, çocuğun Ay'ın doğuşuna tanıklık ettiğinden söz edilmesine rağmen, karanlık bir gökyüzü ve dağ silüeti ile yetinilmiş, gökyüzüne sadece yıldızlar yerleştirilmiştir. Resim-11'de, çocuğun halat atarak Ay'a tutunduğu görselleştirilmek istenmiş; ancak sadece hilal şeklindeki Ay'ın sivri ucundan tutunan bir çocuk figürü kullanılmıştır. Metinde, halatın Ay'a dolandığı ve çocuğun sallanarak ona çıktığı ifade edilirken, bu nokta resimde yer bulamamıştır. Resim-12'de, çocuğun uzayın derinliklerinde kaydığı bölüm gösterilmektedir.

Metinde dağların arkasından doğan dolunay biçiminde bir Ay'dan söz edilirken üç resimde de Ay'ın doğuşu somutlaştırılmamıştır. Çocuğun Ay'a halatla tutunduğu

sahne ile Ay'ın kendisiyle ilgili bilgi verdiği; özünde karanlık olduğu, bir ayna gibi Güneş'ten gelen ışığı Dünya'ya yansıttığı, Güneş ve Dünya'nın çevresinde döndüğü, Güneş'ten ne kadar ışık alırsa o kadarını yansıtabildiği için farklı şekillerde görüldüğü ve ayda birkaç gün Güneş ile Dünya arasında kaldığından karanlık olduğu ile ilgili bir görselleştirme bulunmamaktadır. Ay'ın sadece hilal şekliyle yetinilmiş, dolunay şeklinde doğan bir Ay'dan söz edilirken, paralel bir figür kullanılmamıştır. Bununla birlikte çocuğun yataktan düşünce uyanıp, gördüğünün bir rüya olduğunu fark ettiğine dair görsel bir unsur yer almamaktadır.

Bu doğrultuda, resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır.

Resimlerin metinlerin başlıklarını desteklemesi:

Metnin başlığı, “Güneşin Aynası Ay”dır. Tüm resimler ana karakterin yaşadığı anıyı görselleştirir nitelikte olup, Ay'ın Güneş'ten aldığı ışınları yansıttığına yönelik herhangi bir resim kullanılmamıştır.

Resimler metnin başlığını desteklememektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metin, halatla Ay'a çıkan bir çocuğun onunla konuşmasını, Ay hakkında bilgi almasını, en sonunda ise tüm bunların rüya olduğunu fark etmesini anlatan öyküleyici bir metindir. Resim-10'da, pencereden dışarıyı seyreden, Resim-11'de, eliyle aya tutunarak asılı duran, Resim-11'de, Ay'dan yeryüzüne doğru yuvarlanan bir çocuk teması üzerinde yoğunlaşmıştır.

Metnin ana hatlarını tahmin etmede yeterli olan resimler, Ay'ın kendisini anlattığı bölümü tahmin etme açısından yeterli değildir.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-10'da, ana karakter yatağında oturup gökyüzünü seyrederken resmedilmiştir. Figür, arkasını dönmüş bir şekilde resmedildiğinden, yüzündeki ifadeye göre çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Metinde,

“...Hiç karanlık olmasa. Çünkü karanlığı sevmiyorum ben...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 56).

şeklinde bir ifade bulunurken, bu duyguyu gösteren bir resim yer almamıştır.

“...Ay'ın doğuşunu ilk kez görüyordum. Yusuvarlaktı. Dolunaydı...” (Türkçe

2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 56).

ifadeleri çocuğun Ay'ın doğuşunu ilk kez gördüğünden dolayı heyecanlandığını aktarmaktadır; ancak çocuğun sırtı dönük olduğu için bu duygu, resimle öğrenciye iletilememiştir.

Resim-11'de, karakter net olmayan bir yüz ifadesi ile Ay'a tutunmakta, insan yüzü çizilerek kişiselleştirme yapılmış olan Ay figürü de çocuğa doğru sevecen

bir ifadeyle bakmaktadır. Metinde,

“...Derken tam Ay'a yaklaşıncaya halattan atladım. Ay'a tutundum. Ay'ın yüzü karanlıktı, inanamamıştım...”(Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 57).

ifadesinde çocuğun şaşkınlık içinde olduğu belirtilmektedir. Buna karşılık, resimde çocuğun yüzünde herhangi bir duygu ifadesi görülmemektedir.

Resim-12'de, gökyüzünden kayan çocuk korkulu bir yüz ifadesiyle resmedilmiştir. Metinde,

“Çılgılık çılgılığa düşerken “küttt” diye yere çakıldım...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 58).

ifadesi çocuğun korkusunu gösterme açısından yeterlidir.

Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir.

Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesi:

Olay:

Metinde, ana karakterin Ay'ın doğuşunu gözlemlerken, onun yüzeyine çıkıp Ay ile konuştuğu şeklindeki anısını zihninde canlandırması, yataktan düşüp uyanması üzerine de bütün yaşadıklarının rüya olduğunu fark etmesi anlatılmaktadır.

Resimlerde, Ay'ın doğuş anı görülmezken, çocuğun Ay'ın yanına gitmesi ve uzay boşluğundan yeryüzüne inişi görselleştirilmiştir. Yaşadıklarının rüya olduğunu belirten bir resim ise yer almamıştır.

Kahraman:

Metnin kahramanları, Ay ve onunla konuşan çocuktur.

Ana karakter olan çocuk Resim-10'da, tek başına, Resim-11 ve Resim-12'de Ay ile birlikte görselleştirilmiştir.

Zaman:

Metinde olay, çocuğun uyku saatinden önce, gece vaktince geçmektedir.

Her üç resimde de, karanlık bir gökyüzü, yıldızlar ve Ay kullanılarak zaman açısından metinle paralel bir resimleme yapılmıştır.

Mekân:

Ana karakterin evinde başlayan olay, uzayda Ay'ın yüzeyinde devam etmiş, ana karakterin evinde son bulmuştur.

Resim-10'da, çocuğun odası görselin sahnesini oluşturmaktadır. Resim-11'de uzay fon olarak tercih edilmiş, fonun önüne ay ve çocuk figürleri yerleştirilmiştir. Resim-12'de, mekân olarak aynı şekilde uzay boşluğunda resmedilen Ay ve çocuk figürleri görülmektedir. Her üç resim, olayın başlangıcı ve devamı için yeterli olmakla birlikte, olayın bittiği mekâna dair bir resim bulunmamaktadır.

Bu bağlamda resimler metindeki kahraman ve zaman unsurları ile örtüşmekte; olay ve mekân unsurları ile kısmen örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen “yıldız, Ay, dolunay, hilal, Güneş, Dünya, uzay” kelimeleri temel kavramlardır. Resimlerde yıldız, Ay, hilal ve uzay kavramlarına gönderme yapılırken; dolunay, Güneş ve Dünya kavramları ile ilgili bir resimleme yapılmamıştır.

Resimler, metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.

Ayrıca metinde Ay, kendisine ait bir ışığın olmadığını ifade etmektedir, dolayısıyla çocuk Ay'ın yüzeyinde karanlık bir ortamda olmalıdır. Hilal şeklinde parlak bir Ay'ın ucunda durması kavramsal olarak çelişki yaratmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, kişisel gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metni oluşturan cümlelerde, bilime önem vermeye yönelik iletiler bulunmaktadır.

“...Bende gördüğün parlak ışık, aslında Güneş'in ışığı yani ben bir ayna gibi onun ışığını yansıtıyorum. Hem kendi etrafımda hem Güneş'in hem de Dünya'nızın

etrafında dönüyorum. Farklı şekillerde görünmemin nedenine gelince. Ben bu saydığım hareketleri yaparken Güneş'in ışığı benim yüzüme o gün öyle yansıyor demektir. Hatta ayda birkaç gün gökte beni hiç göremezsin. Çünkü o gecelerde ben Güneş'le Dünya'nın arasına giriyorum. Güneş benim arkamda kalıyor..." (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 57-58).

ifadeleri, her üç resimle de ilişkili değildir.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, Ay'ın doğal ışık kaynağı olmadığı, Güneş'ten gelen ışığı yansıttığıdır.

Metne ait her üç resimde ana fikri destekler nitelikte değildir.

"Güneşin Aynası Ay" isimli metne ait bulgular Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 3.4: Güneşin Aynası Ay İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategorisi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.			X
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.			X
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.		X	
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.	X		
6 Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
8 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
9 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Çizelge 3.4'e göre, "Güneşin Aynası Ay" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılma ve metinlerin başlıklarını destekleme noktasında yeterli değildir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay ve mekân ile kısmen örtüşmekte, kahraman ve zaman ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri ise desteklememektedir.

3.1.5 “Bayram Yeri” Metni

Metnin Yazarı: Mehtap Tekinşen

Metnin Bulunduğu Sayfa: 67-69

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-13

Resim-14

Resim-15

“Bayram Yeri” isimli metin, Kemal’in Cumhuriyet Bayramında yaşadıklarını anlatmaktadır.

Metinde, Kemal bayram sabahı erkenden kalkar. Hazırlıklarını yaptıktan sonra, babasıyla tören alanına gitmek üzere yola koyulur. Bayram yerine gelirler. Tören başlar. Valinin halkı selamlamasını, askerlerin resmî geçit törenini izlerler. Ardından gösteri uçuşu yapan uçakların geçişini seyrederek. Törene katılan okulların geçit töreniyle birlikte tören biter. Kemal bu duruma üzülür. Babası, gelecek sene de Cumhuriyet Bayramının kutlanacağını söyler ve Kemal’i teselli eder.

Metin, üç sayfaya bölünmüş, her sayfada bir tane olmak üzere toplam üç resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-13'te, Kemal ve babası yolda yürürken resmedilmiştir. Sahne olarak Türk bayraklarının göze çarptığı, kamu binalarını anımsatan bir alan seçilmiştir.

Resim-14'te, sahne olarak tören alanı tercih edilmiştir. Yüksek binaların önünde askerler sıralanmış, yolda ilerleyen askeri aracın içinde beş kişi resmedilmiştir. Figürler arasında halkı selamlayan bir adam, yanında duran bir kadın ve üç asker bulunmaktadır. Resmi dik olarak kesen iki Türk bayrağı ve bir Atatürk portresi resme yerleştirilmiştir.

Resim-15'te, gösteri uçuşu yapan beş tane savaş uçağı görülmektedir. Uçakların arkasına “Ne Mutlu Türküm Diyene” ve “Yaşasın Cumhuriyet” yazıları eklenmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her üç resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, Kemal'in bayram sabahı hazırlandıktan sonra, babasıyla tören alanına doğru yola çıkması, çevrenin çiçeklerle, kâğıt fenerlerle, Atatürk resimleriyle ve bayraklarla süslediğini görmesi, tören alanında valinin halkı selamlaması, askerlerin resmî geçit yapması, arkalarında “Ne Mutlu Türküm Diyene”, “Yaşasın Cumhuriyet” yazılı uçakların gösteri uçuşu yapmaları ve okulların geçit töreni ile biten kutlama anlatılmaktadır. Törenin bitmesine üzülen Kemal'e, babası tarafından gelecek yıl ve sonraki yıllarda da bayramların kutlanacağı ancak bu kutlamaları yaşamak için çok çalışmak ve yurdu korumak gerektiği öğütlenerek metin sonlandırılmıştır.

Resim-13'te, Kemal ve babası tören alanına giderken resmedilmiştir. Resim, Kemal ve babasının tören alanına gidişini somutlaştırmak için yeterlidir; ancak her üç resimde de çevre süslemesinde metinde söz edildiği gibi çiçek, kâğıt fener, vb. unsurlar görülmemektedir. Resim-14'te Türk bayrakları ve Atatürk portresi ile yetinilmiştir. Tören alanında valinin halkı selamladığı sahne, Resim-14'te görselleştirilmiştir. Askerlerin ve okulların geçişi her üç resimde de bulunmamakla

birlikte, Resim-15'te arkalarında yazıların bulunduğu gösteri uçakları gökyüzünde resmedilmiştir. Törenin bitişi ve Kemal'in babasıyla diyalogunu gösteren başka bir görsel unsur kullanılmamıştır.

Bu doğrultuda, resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmasının kısmen gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Resimlerin metinlerin başlıklarını desteklemesi:

Metnin başlığı "Bayram Yeri"dir. Tüm resimlerde seçilen sahneler, figürler ve diğer unsurlar, metnin milli bir bayramı anlattığına dair ipuçları vermektedir.

Resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metin, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarını anlatmaktadır. Resim-13'te, Kemal'in babasıyla tören alanına gidişi, Resim-14'te tören alanı, Resim-15'te gösteri yapan uçaklar ve uçaklara asılmış olan yazılar göz önüne alındığında, resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-13'te Kemal ve babası yolda yürürken resmedilmiştir. Figürlerin yüz ifadelerinde netlik söz konusu değildir. Metinde,

"...Kemal, bayram sabahı erkenden kalktı, çok sevinçliydi..." (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013: 67).

ifadesi ile Kemal'in sevinçli olduğundan, heyecanla bayram yerine geldiğinden söz edilirken, resimlerin her üçünde de Kemal'in heyecanını ve sevincini anlatan bir durum söz konusu değildir. Metinde,

"...Törenlerin bitmesine az kalmıştı. Kemal buna çok üzüldü..." (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 69).

ifadesi yer almasına rağmen Kemal'in bu duygusunu gösteren bir resme yer verilmemiştir.

Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir.

Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesi:

Olay:

Metinde, Kemal'in bayram sabahı erkenden kalkıp, hazırlıklarını yapmasının ardından, babasıyla tören alanına gitmesi, bayram yerine geldiklerinde valinin halkı selamlaması, askerlerin resmigeçit töreni, gösteri uçuşu yapan uçakların geçişi, törene katılan okulların geçit töreni ve törenin bitişi, Kemal'in törenin bitişine üzülmesi üzerine babasının onu teselli edişi anlatılmaktadır.

Resimlerde, metinde söz edilen Kemal ve babasının tören alanına gidişi, valinin halkı selamlaması ve uçakların gösteri yaptıkları kısım görülmektedir.

Kahraman:

Metnin kahramanları, Kemal, Kemal'in babası, vali, halk, resmigeçit yapan askerler ve törene katılan okulların öğrencileridir.

Resimlerde, Kemal, Kemal'in babası ve vali görselleştirilirken; halkla, resmigeçit yapan askerlerle ve törene katılan okulların öğrencileriyle ilgili görselleştirme yapılmamıştır. Bunun yanı sıra, vali araçta dört kişi ile birlikte resmedilirken metinde bu durumdan söz edilmemektedir.

Zaman:

Cumhuriyet Bayramı'nın kutlandığı gün, sabahın erken saatleridir.

Her üç resimde de, Cumhuriyet Bayramı'nın kutlandığı gün görselleştirilmiştir.

Mekân:

Kemal'in evinde başlayan olay, tören alanında devam etmiştir.

Resimlerde Kemal'in evi ile ilgili bir resimleme bulunmamaktadır. Resim-13'te Kemal babasıyla tören alanına giderken, Resim-14'te tören alanı, Resim-15'te savaş uçaklarının gösterileri resmedilmiştir.

Bu bağlamda, resimler metindeki olay, kahraman ve mekân unsurları ile kısmen örtüşmekte, zaman unsuru ile örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen, "bayrak, Atatürk, tören, vali, asker, uçak, Türk, Cumhuriyet" kelimeleri temel kavramlardır. Resim-13'te, bayrak kavramına gönderme yapılmaktadır. Resim-14'te, bayrak, Atatürk, tören, vali, asker kavramları; Resim-15'te, uçak, Türk, Cumhuriyet kavramları metinle paralellik göstermektedir.

Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, ulusal gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metinde ifade edilen cümlelerde, vatanını sevmeye, korumaya ve Atatürk sevgisine yönelik iletiler bulunmaktadır.

“...Babasına, “Bayrağımızı çok seviyorum.” dedi...”

“...Babası, “Her Türk, bayrağını çok sevmeli, onu korumalı, gerekirse uğrunda canını vermeli.” diye cevapladı...”

“...Öğretmenleri Atatürk’ü onlara sık sık anlatıyordu. Ona hayrandı. Sınıflarında da Atatürk’ün bir resmi vardı. Onlara hep gülümserdi...”

“...Kuyruklarına bağlanan renkli bezlerde “Ne Mutlu Türk’üm Diyene!” ve “Yaşasın Cumhuriyet” sözleri yazılıydı...”

“...Gelecek yıl ve daha sonraki yıllar da bayramlar coşkuyla kutlanacak. Ama bu kutlamalardaki sevinçleri yaşayabilmek için çok çalışmalı ve yurdumuzu korumalıyız. dedi...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013, pp. 67-69).

ifadeleri ile resimler paralellik göstermektedir.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, vatan için çalışmanın ve onu korumanın önemli olduğu; bu şekilde bayramların devamlılığının olacağı ve coşkuyla kutlanacağıdır.

Metne ait her üç resim, metindeki ana fikri destekler niteliktedir.

“Bayram Yeri” isimli metne ait bulgular Çizelge 5’te verilmiştir.

Çizelge 3.5: Bayram Yeri İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategorisi Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.5'e göre, "Bayram Yeri" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte ve öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşme noktasında yeterli değildir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, zaman ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri ise desteklemektedir.

3.1.6 "Hepimizin Oyuncakları" Metni

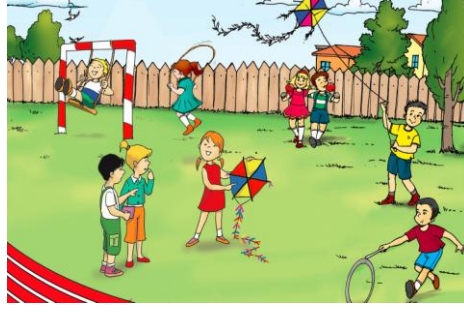
Metnin Yazarı: Esmâ Güner

Metnin Bulunduğu Sayfa: 82-83

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-16

Resim-17

“Hepimizin Oyuncakları” isimli metin, oyuncakların ve oyun oynamanın önemini anlatmaktadır.

Metinde, ana karakter, balkona çıkarak sabunla baloncuk yapar. Arkadaşı Fatma baloncukları görünce, onu aşağıya çağırır, birlikte parka giderler. Parkta Zehra dedesinin yaptığı uçurtmasını uçururken, çocuklar hayranlıkla onu izler. Ardından çocuklar, ağabeyinin Murat için yaptığı tahta kayakla kaymaya başlarlar. Oyun oynarken zamanın nasıl geçtiğini anlamayan ana karakter eve döner.

Metin, iki sayfaya bölünmüş, her sayfada bir tane olmak üzere toplam iki resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-16’da, ana karakter evin balkonundan baloncuk uçurmakta, arkadaşı Fatma ona el sallamaktadır.

Resim-17’de, sahne olarak park kullanılmıştır. Yeşil bir alan içinde salıncağa binen, çember çeviren, uçurtma uçuran, elma şekeri yiyen çocuklarla birlikte, Zehra’nın uçurtmasına bakan ana karakter ve Fatma resimde yerini almıştır.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her iki resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, canı sıkılan bir çocuk, baloncuk yaparak eğlenmeye çalışır. Bunu gören arkadaşı Fatma ona parka gitmeyi teklif eder. Birlikte parka giderler. Zehra'nın uçurtmasından ve Murat'ın kayağından çok etkilenirler. Murat ile birlikte bir süre kayağına binerler. Akşam olduğunu fark eden çocuk eve gider. Annesinin sıkılıp sıkılmadığını sorması üzerine ona sıkılmadığını, bilgisayar oyunlarından daha zevkli oyunlar oynadıklarını söyler.

Resim-16'da, baloncuk yapan çocuk ve onu çağıran Fatma; Resim-17'de, parkta farklı oyunlarla eğlenen çocuklar görülmektedir. Resim-16'da, baloncuk yapan çocuğun kullandığı malzemeler görselleştirilmemiştir. Elinde herhangi bir araç görünmediği için, sayfadaki baloncuklar süsleyici öge olarak kalmıştır. Resim-17'de ise dekoratif unsur olarak park izlenimi vermek için Zehra dışında uçurtma uçuran, ip atlayan, salıncakta sallanan, çember çeviren çocuklar ve elma şekeri yiyen iki çocuk resme yerleştirilmiştir. Fatma ve arkadaşının Zehra ile konuşmaları somutlaştırılmıştır; ancak metinde uçurtmanın nazlı bir şekilde havada süzülmesi belirtilmesine rağmen, görsel bu noktada metinden ayrılmaktadır. Bununla birlikte Murat'ın kayağıyla kaydığına, bunu gören çocukların sırayla kayağına bindiğine, ana karakterin akşam olunca eve döndüğüne ve annesiyle yaşadığı diyaloga yönelik bir görselleştirme yapılmamıştır.

Bu doğrultuda, resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır.

Resimlerin metinlerin başlıklarını desteklemesi:

Metnin başlığı, "Hepimizin Oyuncakları"dır. Resim-16'da herhangi bir oyuncak görülmemekle birlikte, Resim-17'de uçurtma, ip, çember ve salıncak görsel hale getirilmiştir. Sahne olarak park tercih edildiği için, oyun ve oyuncaklara yönelik bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması,

Metin, farklı oyuncak çeşitlerinin olduğunu öğrenciye aktarmaya çalışmaktadır. Metne ait her iki resimde zamanını oyunla değerlendiren çocukları görselleştirmektedir. Oyuncaklarla ilgili bir vurgulamaya gidilmemiştir. Metnin devamında Murat'ın kayağı ile vakit geçirilen bölümle ilgili hiçbir resim bulunmamaktadır.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-16’da ana karakter, balkondan aşağıya doğru baloncuk yapmakta, arkadaşı Fatma ona el sallamaktadır. Ana karakterin yüz ifadesi net olmamakla birlikte, Fatma’nın neşeli olduğu görülmektedir.

“...Canım sıkılıyordu. Hiçbir şey yapmak istemiyordum...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 82).

ifadeleriyle başlayan metinde ana karakterin sözü edilen ruh durumuyla ilgili bir resimleme yapılmamıştır.

“...İrili ufaklı baloncukların havaya dağılışını seyretmek hoşuma gitmişti...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 82).

ifadeleri ile ana karakterin içinde bulunduğu can sıkıntısından çıkıp, mutlu olduğu belirtilmektedir; ancak resimdeki yüz ifadesinde bunu anlatan bir çizim yapılmamıştır.

“...Aşağıda arkadaşım Fatma’yı gördüm. Ne güzel! diye bağırdı...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 82).

ifadesi Fatma’nın baloncuklardan duyduğu mutluluğu öğrenciye aktarmaktadır.

“...Parkın girişinde Zehra’yı geçen hafta bahsettiği uçurtmasıyla görünce çok şaşırdık...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 82).

ifadesi ile Resim-17’de ana karakterin ve Fatma’nın kısmen şaşkın yüz ifadeleri ile örtüşmektedir.

“...Parkın başındaki yokuştan kayan Murat ile ağabeyini gördük. Murat’a büyük ağabeyi tahtadan bir kayak yapmış. Hepimiz kaymak için sıraya girdik. Büyük yokuştan kaymak öyle eğlenceliydi ki...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 83).

ifadeleri metinde yer almasına rağmen, çocukların sevinçli halleri her iki resimde de yer bulamamıştır.

“...Annem gelmiş midir acaba?...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 83).

ifadesi çocuğun merak duygusunu belirtmekle birlikte bununla ilgili bir resim bulunmamaktadır.

Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir.

Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesi:

Olay:

Metinde, evde canı sıkılan ana karakterin balkonda baloncuk yaparken, arkadaşı Fatma tarafından parka çağrılması, iki arkadaşın birlikte parka gitmeleri, Zehra'nın uçurtmasını beğenip seyretmeleri, Murat'ın kayağıyla kaymaları, ana karakterin akşam olunca eve gelmesi ve annesiyle yaşadığı diyalog anlatılmaktadır.

Resimlerde, çocuğun baloncuk yapması, arkadaşıyla parka gitmesi görselleştirilmiştir. Zehra'nın uçurtmasının süzülüşü, Murat'ın kayağı ile kaymaları metinde yer almasına rağmen, görsellerde yer bulamamıştır. Ayrıca çocuğun eve dönünce annesi ile konuşmasını gösteren bir resme yer verilmemiştir.

Kahraman:

Metnin kahramanları, ana karakter, annesi ve ablası, Fatma, Zehra, Zehra'nın dedesi, Murat, Murat'ın ağabeyidir.

Resim-16'da ana karakter ve Fatma, Resim-17'de ana karakter, Fatma, Zehra ve süsleyici öge olarak parkta oynayan çocuklar görülmektedir. Her iki resimde de ana karakterin annesi ve ablası, Zehra'nın dedesi, Murat'ın ağabeyi görselleştirilmemiştir.

Zaman:

Metinde zamana yönelik doğrudan bir ifade olmamakla birlikte, metinden olayın gündüz başlayıp akşam vakti sonlandığını anlamak mümkündür.

Her iki resimde de gün ışığının olduğu bir zaman dilimi görülmektedir. Akşamı belirten bir resimleme yapılmamıştır.

Mekân:

Çocuğun evinde başlayan olay, parkta devam etmekte ve çocuğun evinde bitmektedir. Resim-16 evin balkonunu, Resim-17 parkı göstermektedir. Olayın başlangıcı ve devamı için yeterli olan resimler, bitişini görselleştirmede yetersizdir.

Bu bağlamda, resimler metindeki olay, kahraman, zaman ve mekân unsurları ile kısmen örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen, “oyun, oyuncak, baloncuk, salıncak, uçurtma, kayak” temel kavramlardır. Resimlerde, oyun, oyuncak, salıncak ve uçurtma kavramları görülürken, baloncuk kavramı kısmen görselleştirilmiştir. Kayak kavramına ise her iki resimde de rastlanmamaktadır.

Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, toplumsal gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metinde, günümüz teknolojisinin oyunlarına karşılık; baloncuk yapma, el yapımı uçurtma uçurma ve tahta kayakla kayma eylemleri ile kültürel öğeleri yaşatmaya yönelik iletiler verilmektedir.

“...Ben de bir kabın içine biraz su biraz da sıvı deterjan koydum. Balkona çıktım, baloncuk yapmaya başladım...”

“...İp atlayanlar, körebe oynayanlar vardı...”

“...Haklı! Dedesi öyle güzel bir uçurtma yapmış ki böylesini hiçbir oyuncakçıda bulabileceğinizi sanmıyorum...”

“...Murat’a büyük ağabeyi tahtadan bir kayak yapmış. Hepimiz kaymak için sıraya girdik...”

“...Hiç sıkılır mıyım, o sıkıcı bilgisayar oyunlarından daha zevkli oyunlar oynadık...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 82-83).

ifadeleri ile resimler kısmen paralellik göstermektedir.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri kısmen desteklemektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, geçmişten gelen oyuncakların önemli değerler olduğu ve bunların unutulmaması gerektiğidir. Resimlerde çember çevirme ve uçurtma uçurma, ip atlama, salıncakta sallanma dışında metinde geçen kayakla kayma, körebe oyunları ile ilişkili somutlaştırma yapılmamıştır. Bununla birlikte, oyun teması üzerinde durulmuş, metnin ana fikri olan oyuncaklar geriye atılmıştır.

Resimler metindeki ana fikri desteklememektedir.

“Hepimizin Oyuncakları” isimli metne ait bulgular Çizelge 6’da verilmiştir.

Çizelge 3.6: Hepimizin Oyuncakları İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategorisi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.			X
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
6 Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
8 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.		X	
9 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Çizelge 3.6’ya göre, “Hepimizin Oyuncakları” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmekte, resimler metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman, zaman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri kısmen desteklemektedir. Resimler metindeki ana fikri destekleme noktasında ise yeterli değildir.

3.1.7 “Kömürün Öyküsü” Metni

Metnin Yazarı: Talip Apaydın

Metnin Bulunduğu Sayfa: 96-99

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-18

Resim-19

Resim-20

Resim-21

Resim-22

“Kömürün Öyküsü” isimli metin, Uzun Mehmet isimli Zonguldaklı bir köylünün, köyünde kömür madeni buluşunun hikâyesini anlatmaktadır.

Metinde, Uzun Mehmet Zonguldak’ın bir köyünde yaşamaktadır. İstanbul’a deniz eri olarak askerlik yapmaya gelir. Kömürle ilk kez askerlik yaptığı geminin makine

dairesinde tanışır. Bir gün yaşlı bir komutan, askerlerine kömürün “kara altın” olarak nitelendirilen çok değerli bir maden olduğunu, ülkemizin topraklarında da kömür bulunduğunu, terhis olunca herkesin köyünde kömür araması gerektiğini söyler. Bu sırada Uzun Mehmet sessizce düşünür ve kömür bulmanın hayallerini kurar. İki yılın sonunda izin alan Uzun Mehmet, köyüne gider. Un öğretmek için gittiği değirmende sıranın çok olduğunu görünce dışarı çıkar ve bir ağaç gövdesinin önünde birikmiş kalıntıları fark eder. Heyecanla kömür parçasını eline alır, kömürle ateş yakar. Ardından dere boyunca ilerler, bir karaltı görür ve suya girer, kömür parçasını sudan çıkarır. Kömürü bulan Uzun Mehmet izninin bitmesini bekleyemez, doğruca İstanbul’a gider ve yaşadıklarını komutanıyla paylaşır. Komutan, bir kurul oluşturup, içlerinde uzmanların da olduğu bir grupta kömür madenine gelir. Kömür bulunur. Uzun Mehmet’e ülkesine ettiği hizmetten dolayı ödül verilir ve maaş bağlanır.

Metin, dört sayfaya bölünmüş, ilk üç sayfada birer tane, dördüncü sayfada iki tane olmak üzere toplam beş resim kullanılmıştır. Resimler birinci ve üçüncü sayfalarda metnin üstünde, ikinci ve dördüncü sayfalarda metnin yanında yer almıştır.

Resim-18’de, geminin kazan dairesi sahne olarak seçilmiştir. Kazana kürekle kömür atan bir adam görselleştirilmiştir. Resmin bir köşesinde kömür yığını görülmektedir.

Resim-19’da, Uzun Mehmet ormanlık bir alanda, kesik bir ağaç gövdesinin önünde, kömür parçaları tutarken, Resim-20’de derenin içinde, elinde kömür parçalarıyla, Resim-21’de onu tebrik eden üç askerle resmedilmiştir.

Resim-22’de, köylü bir adam suyu çekilmiş olan dere yatağında kazma ile görülmektedir. Uzun Mehmet ve iki asker, köylünün arkasında adamı seyrederken görselleştirilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen tüm resimler bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin, zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, Uzun Mehmet Zonguldak’tan İstanbul’a deniz eri olarak askerliğini yapmaya gelir. Kömürle ilk tanışması geminin kazan dairesinde olur. Komutanları

askerlerine kömürün çok değerli bir maden olduğunu, memleketlerine döndüklerinde kömür aramaları gerektiğini söyler. Uzun Mehmet, bir aylık izninde köyüne gider. Un öğütmek için değirmene gittiği bir gün, sıra kendisine gelene kadar dışarı çıkar. Bu sırada bir ağacın gövdesinin önünde siyah karaltıyı fark eder ve kömür parçasını eline alır. Bir ağacın altına oturup ateş yakar, kömür yandıkça Uzun Mehmet'in sevinci artar. Kömür madenini bulmak umuduyla dere kenarından yürümeye başlar. Suya yakın bir karaltı görünce dereye girer ve bir parça kömür çıkarır. İzninin bitmesini bekleyemeyen Uzun Mehmet, İstanbul'a döner ve bulduğu kömürü komutanına gösterir. Komutan hemen bir kurul oluşturup uzman kişileri de alarak Uzun Mehmet'in köyüne gider. Bir iki yeri açıp kömür madenine erişirler. Madenin bulunmasını sağlayan Uzun Mehmet ödüllendirilir, maaşa bağlanır.

Resim-18'de, kazan dairesinde olduğu anlaşılan asker kazana kömür atarken resmedilmiştir. Metinde, Uzun Mehmet'in kömürü ilk kez askerde, deniz eri olarak görev yaptığı geminin kazan dairesinde gördüğü ifade edilmektedir. Resimde Uzun Mehmet görülmemekle birlikte, söz edilen bölümü görselleştirme açısından yeterlidir.

Resim-19'da, Uzun Mehmet ağaç gövdesinin önünde, elinde kömür parçaları ile görülmektedir. Metinde, değirmenden dışarı çıkıp kömür aradığı ve bir ağaç dibinde karaltı gördüğü, bulduğu kömür parçasını eline aldığı belirtilmektedir. İkinci resimde metnin ilgili bölümüyle paraleldir.

Resim-20'de, Uzun Mehmet derenin içinde kömür parçası tutarken görselleştirilmiştir. Metinde, suya yakın bir karaltı görüp suya girdiği, sudan bir parça kömür çıkardığı söylenmektedir. Metin ve resim bu noktada da ilişkilidir.

Resim-21'de, Uzun Mehmet, sivil giysileri ile çizilirken, etrafında üç asker giysili adam yer almaktadır. Arka fondaki çadır görünümlü yapılardan, Uzun Mehmet'in kurulla birlikte köyüne geldiği düşünülebilir. Metinde, kazma kürekle birkaç yer açıldığı, kömür bulununca uzmanların sevindiği söylenmektedir.

Resim-22'de, elinde kazma ile kazı yapan bir adam ve onu izleyen Uzun Mehmet ile iki asker görülmektedir. Kazı yapıldığını gösteren beşinci resim ile bulunan kömür karşısında uzmanların sevindiği gösteren resmin sıralamasında yer değişikliği yapılmalıdır.

Bu doğrultuda, Resim-18, Resim-19 ve Resim-20 metnin içeriği ile paralel konumlandırılmışken, Resim-21 ve Resim-22 konumlandırma açısından metinle paralel değildir.

Resimlerin metinlerin başlıklarını desteklemesi:

Metnin başlığı “Kömürün Öyküsü”dür. Resimlerde kömür bulan bir adamın görselleştirilmesi metnin kömürle ilgili olduğuna dair ipuçları vermektedir.

Resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metin, Uzun Mehmet’in köyündeki kömür madenini keşfetme hikâyesini anlatmaktadır. Resimlerde, Uzun Mehmet elinde kömürle gösterilmiştir. Bununla birlikte, kazı yapan köylü adam benzer şekilde arama yapıldığını göstermektedir. Resim-18’de, kazan dairesindeki asker ve resmin kenarına çizilmiş olan kömür yığını da kömüre yönelik bir algı oluşturmaktadır.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-19’da, Uzun Mehmet ağacın dibinde, şaşkın ve sevinçli bir yüz ifadesiyle elindeki kömüre bakarken resmedilmiştir. Metinde geçen,

“...İşte orada buldu ilk kömür parçasını. Eline alır almaz tanıdı. Kalbi küt küt vurdu. Bir parça kopardı. “Buldum!” diye bağırdı. “Buldum, kömür bu!”...”

“...Sevincinden ne edeceğini bilemiyordu...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 97).

cümleleri Uzun Mehmet’in kömürü bulmasından kaynaklanan heyecanını aktarmaktadır.

Resim-20’de, Uzun Mehmet heyecanlı ve sevinçli bir yüz ifadesi ile derenin içinde kömür madenini keşfederken görülmektedir. Metinde,

“...Hıh, dedi. Bu işte! Buradaymış demek, vay be!. Kömür bunlar! Vallahi kömür...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 98).

ifadeleri Uzun Mehmet’in heyecan ve mutluluğunu anlatmaktadır.

Resim-21’de, Uzun Mehmet’in ve etrafında kurulu oluşturan uzman askerler

gülerken resmedilmiştir. Metinde,

“...Kömürün bulunduğu yere vardılar. Kazma, kürek götürmüşlerdi. Bir iki yeri açtılar. Uzmanlar çok sevinmişti. Yaşa Mehmet, dediler. Sen memlekete büyük hizmet ettin...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 99).

ifadeleri kahramanların mutluluklarını yansıtmaktadır.

Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.

Resimlerin metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmesi:

Olay:

Metinde, Uzun Mehmet’in askerde kömürle karşılaşması üzerine, köyüne döndüğünde kömür arayışına çıkması, bulduğu kömürü komutanına getirmesi, komutanın bu durumla ilgilenip oluşturduğu kurulla Uzun Mehmet’in köyüne giderek kömür madenine ulaşması anlatılmaktadır.

Resimlerde, metindeki olayla paralellik söz konusu olmakla birlikte, son iki resim sayfa konumlandırması açısından olması gereken yerde değildir.

Kahraman:

Metnin kahramanları, Uzun Mehmet, komutan, kazan dairesindeki asker ve kurulu oluşturan kişilerdir.

Resimlerde, Uzun Mehmet, kazan dairesindeki asker ve kurulu oluşturan askerler görülmektedir. Komutan görselleştirilmemiş, kurul geldiğinde kazı yapan köylü resmedilmiştir.

Zaman:

Metin, Uzun Mehmet’in askerde olduğu zaman diliminden başlayarak, izin alıp köye geldiği, İstanbul’a döndüğü ve kömürü çıkarmak için kurulla tekrar köye geldiği geniş bir zaman diliminde geçmektedir. Resimlerde, Uzun Mehmet’in kömürle karşılaştığı kazan dairesi, köyde kömür buluşu, askerlerle tekrar dönüşü ile ilgili görüntüler bulunmaktadır.

Mekân:

Metinde, adı geçen mekânlar, geminin kazan dairesi, Uzun Mehmet'in köyü, kömür madeninin bulunduğu yerdir. Resimlerde metinde söz edilen mekânlar görülmektedir.

Bu bağlamda, resimler metindeki olay, kahraman unsurları ile kısmen örtüşmekle birlikte, zaman ve mekân unsurları ile örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen "kömür" kelimesi temel kavramdır. Resim-18, Resim-19 ve Resim-20'de kömür kavramına gönderme yapmaktadır.

Resimler metinde yer alan kavrama gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, kişisel gelişimi ve ekonomik gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metni oluşturan cümlelerde, araştırmacı kişiliğe sahip olmaya, sorumluluk bilincine sahip olmaya yönelik iletiler ile tasarruflu olmaya yönelik iletiler bulunmaktadır.

"...Askerliğinizi bitirip de köylerinize gidince kömür arayın..."

"...Zonguldaklı Uzun Mehmet susuyordu. Başını indirmiş, düşünüyordu, köyüne varınca kömür arayacaktı..."

"...Kendisine sıranın geç geleceğini gören Mehmet orada maden kömürü aramak için dışarı çıktı..."

"...İşte orada buldu ilk kömür parçasını..."

"...Kömürü kırıp bir parçasını alevlerin içine koydu. Kömür yanmaya başladı..."

"...Mehmet izninin dolmasını bekleyemedi. İstanbul'un yolunu tuttu. Doğruca komutana çıktı. Selam verip koltuğundaki çıkını açtı. Kömürü buldum komutanım, dedi..."

"...Uzmanlar çok sevinmişti. Yaşa Mehmet, dediler. Sen memlekete büyük hizmet ettin..." (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, pp. 96-99).

ifadeleri ile resimler paralellik göstermektedir.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri kömür madeninin değerli olduğu ve yurttaşların bu kaynağı vatana hizmet etmek için kullanmalarıdır.

Metne ait resimler ana fikri destekler niteliktedir.

“Kömürün Öyküsü” isimli metne ait bulgular Çizelge 7’de verilmiştir.

Çizelge 3.7: Kömürün Öyküsü İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
6 Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.	X		
7 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.7’ye göre, “Kömürün Öyküsü” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metindeki hikâye unsurlarından olay ve kahraman ile kısmen örtüşmekte, zaman ve mekân ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.2 Bilgilendirici Metinlere Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 4 adet bilgilendirici metnin, resim-metin ilişkisine yönelik bulguları ve yorumu yer almaktadır.

3.2.1 “Trafik” Metni

Metnin Yazarı: Mehmet Vural

Metnin Bulunduğu Sayfa: 14-15

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-23

Resim-24

“Trafik” isimli metin, trafik kavramının tanımıyla başlayıp, trafik sorunu, trafik kazası, trafik canavarı, trafik kuralları, trafik haftası ve bazı trafik kurallarını öğrenciye aktaran bilgilendirici nitelikte bir metindir.

Metinde trafikte taşıtlarla birlikte, insanların ve hayvanların da olduğu belirtilip, tanımı yapılmıştır. Trafik kazaları sebebiyle insanların hayatlarını kaybettiğinden, trafik canavarıyla mücadelede trafik kurallarının öneminden söz edilmektedir. Son olarak trafik kuralları sıralanmaktadır.

Metin, iki sayfaya bölünmüş, her sayfada birer tane olmak üzere toplam iki resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-23’te, geniş bir cadde sahne olarak seçilmiştir. Apartmanlarla çevrelenen resim, trafik ışıkları, üst geçit, yol çizgileri, yaya kaldırımları, yayalar, taşıtlar ve hayvanlar kullanılarak tasarlanmıştır.

Resim-24’te, yolda park hâlinde duran bir minibüsün arkasından geçmeye çalışan bir çocuk, arkadaşı tarafından uyarılırken resmedilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisi:

Her iki resim de metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, trafikten, onu oluşturan unsurlardan ve bazı trafik kurallarından söz edilmektedir.

Resim-23'te, trafik ışıkları, üst geçit, yol çizgileri, yaya kaldırımları, yayalar, taşıtlar ve hayvanlar trafik unsurlarını göstermede yeterliyken, trafik işaret ve levhalarının eksikliği göze çarpmaktadır. Resim-24'te arkadaşını karşıya geçerken uyaran çocuk figürü ile trafik kurallarından biri olan “duran araçların arkasından geçmeme” somutlaştırılmıştır. Metinde de bu kurala değinilmiştir.

Bu doğrultuda, resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmasının kısmen gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Resimlerin metnin başlığını desteklemesi:

Metnin başlığı, “Trafik”tir. Her iki resim trafik unsurlarını ve trafik kurallarından birini içinde barındırmaktadır.

Bu sebeple resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metin aracılığıyla öğrencinin trafik konusunda bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Resimlerde trafikte insan, hayvan ve taşıtların hareketleri ve bir trafik kuralı görselleştirilmiştir.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesi için yeterli imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-24'te yer alan iki çocuk figürü metinde yer alan trafik kurallarına gönderme yapmaktadır. Resimdeki minibüsün arkasında yanlış bir davranışta bulunup yola çıkmaya çalışan çocuğun yüzündeki şaşkın ifade ve ardındaki arkadaşının onu durdurmak isteğine yönelik korku dolu hareketleri trafik kurallarını destekler niteliktedir. Metinde “duran bir taşıtın arkasından geçmeme”ye yönelik hatırlatma,

figürlerin yüz hâlinde de gösterilmesine rağmen, resimde görülen şaşkınlık ve korku hali metinde yer bulamamıştır.

Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen “trafik” kelimesi temel kavramdır. Metinde yer alan diğer kavramlar, trafik kazası, trafik kuralı, trafik haftası, trafik polisi, trafik ışığı ve trafik levhasıdır. Resimlerde, trafik, trafik ışığı kavramları görülürken, trafik kazası, trafik kuralı, trafik haftası, trafik polisi, trafik levhası kavramları yer almamaktadır.

Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin toplumsal gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metinde,

“...Trafik canavarıyla mücadele etmenin tek yolu, trafik kurallarına uymaktır...”

“...Uymamız gereken trafik kurallarından bazılarını hatırlayalım: Cadde ve sokaklarda yaya kaldırımında yürümeli, karşıya yaya geçitlerinden geçmeliyiz. Yolun karşısına geçerken önce sola, sonra sağa ve tekrar sola bakıp geçmeliyiz. Trafik polisinin olmadığı yerlerde, trafik ışık ve levhalarına dikkat etmeliyiz. Üst ve alt geçitleri kullanmalıyız. Taşıtların arkasından asılmamalı ve taşıtlar durmadan inip binmemeliyiz. Taşıtların sağından inip binmeliyiz. Taşıt pencerelerinden kollarımızı ve başımızı çıkarmamalıyız. Duran bir taşıtın hemen önünden ve arkasından geçmemeliyiz...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, pp. 14-15).

ifadeleri ile trafik kurallarına uymaya yönelik iletiler verilmektedir.

Resimlerde üst geçidi ve yaya geçidini kullanan, yaya kaldırımında yürüyen yayalar ile taşıtın arkasından geçen arkadaşını uyan kız çocuğu, resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi bakımından yeterlidir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, trafik kurallarına uymanın önemidir ve bu duyarlılığın trafik kazalarını önleyeceğidir. Trafik kazası ile ilgili doğrudan bir resim bulunmamakla birlikte, trafik ve kurallarını aktaran her iki resimde ana fikri destekler niteliktedir.

“Trafik” isimli metne ait bulgular Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 3.8. : Trafik İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.8’e göre, “Trafik” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmede yeterli değildir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.2.2 “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” Metni

Metnin Yazarı: Dergi Yazısı

Metnin Bulunduğu Sayfa: 44-45

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-25

76 Resim-26

“Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” isimli metin, kâğıdın yapılış aşamalarını, kullanım alanlarını anlatmaktadır.

Metinde, kâğıdın 2000 yıl önce Tsai Lun isimli bir Çinli tarafından keşfedildiği konusunda bilgilendirme yapılmış, arkasından kâğıdın yapım aşamaları anlatılmıştır. “Kâğıt yapımı için önce ağaç kütükleri doğranır ve kaynatılır. Oluşan hamur “Holonder” isimli bir makinede dövülür. Bu makine sayesinde selüloz adı verilen lifler iyice birbirinden ayrıldıktan sonra oluşan madde uygun boylarda kesilip kullanıma hazır hale getirilir. Kâğıt, pek çok araç gerecin yapımında kullanılan bir malzemedir. Ağaçlardan üretilen kâğıtları tasarruflu kullanmak, gereksiz ağaç tüketiminin de önüne geçer.” biçiminde bilgilendirme yapılmıştır.

Metin, iki sayfaya bölünmüş, her sayfada birer tane olmak üzere toplam iki resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-25’te, oda izlenimi veren kapalı bir mekân sahne olarak kullanılmıştır. holonderin yanında duran Çinli bir adam, kâğıt yaparken resmedilmiştir.

Resim-26’da, üzerinde “Kâğıt Fabrikası” yazan büyük bir binanın görüntüsü bulunmaktadır.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her iki resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, kâğıdın Tsai Lun isimli bir Çinli tarafından keşfedildiği ve yapımında Holonder isimli bir makine kullanıldığı ifade edilmiştir. Kaynatılan kütüklerin bu makinede dövülüp selülozundan ayrıldığı, elde edilen maddenin kesilerek şekillendirildiği, bununla birlikte kâğıdın kullanım alanları, ağaçtan üretilen bu maddenin özenli kullanımının ağaç israfını önleyeceği belirtilmiştir.

Resim-25’te, Tsai Lun, holonderin başında kâğıt üretirken resmedilmiştir. Resim-26’da, kâğıdın günümüzde fabrikalarda üretildiğini belirtmek amacıyla kâğıt fabrikasının görüntüsü verilmiştir. Yapımında kâğıt kullanılan araç-gereçler ve kâğıt

üretiminde kullanılan ağaçların gereksiz yere israf edilmemesi ile ilgili bölümler görsel hale getirilmemiştir.

Bu doğrultuda, resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmasının kısmen gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Resimlerin metinlerin başlığını desteklemesi:

Metnin başlığı, “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı”dır. Resim-25’te elinde kâğıt tutan bir adam, Resim-26’da kâğıt fabrikası çizimi görülmektedir.

Resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Kâğıt yapımıyla ilgili olan metne ait Resim-25’te, Çinli bir adam masaya benzer bir nesnenin başında, elinde kâğıtla görselleştirilmiştir. Holondere ait ön bilgileri bulunmayan öğrenciler için Resim-25’e dayanarak metni tahmin etme imkânı sınırlıdır. Adamın elinde tuttuğu kalın kâğıt tabakası sayesinde çıkarımda bulunulabilir. Resim-26 metni tahmin etme açısından işlevseldir. Binanın üzerinde yazan “Kâğıt Fabrikası” yazısı öğrenciye ipucu verme açısından yeterlidir.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Metin, bilgilendirici nitelikte olup, metnin içeriğinde ve resimlerinde herhangi bir duygu unsuruna yer verilmemiştir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen “kâğıt, ağaç, holonder, selüloz” kelimeleri temel kavramlardır. Resimlerde kâğıt ve holondere ait çizimler görülürken; ağaç ve selüloz kelimeleri görülmemektedir.

Resimler, metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, ekonomik gelişimi ve çevre duyarlılığını destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Resimlerde,

“...Kâğıda ihtiyacımız çok ancak ağaçlarımız az. Bu yüzden lütfen kâğıtlarımızı özenli ve tasarruflu kullanalım...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 45).

ifadeleri ile paralel herhangi bir görselleştirme bulunmamaktadır.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, kâğıdın ve ham maddesi olan ağaçların tasarruflu kullanılması gerektiğidir.

Metne ait her iki resim, ana fikri destekler nitelikte değildir.

“Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” isimli metne ait bulgular Çizelge 9’da verilmiştir.

Çizelge 3.9 : Kâğıt ve Kâğıt Yapımı İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategorisi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.		X	
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		Duygu unsuru bulunmamaktadır.	
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
8 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Çizelge 3.9’a göre, “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamaktadır. Metnin içeriğinde ve resimlerinde herhangi bir duygu unsuruna yer verilmemiştir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklememektedir.

3.2.3 “Anadolu Davulu” Metni

Metnin Yazarı: Mehmet Önder

Metnin Bulunduğu Sayfa: 71-72

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-27

Resim-28

“Anadolu Davulu” isimli metin, davulun Türk kültüründeki yerini ve önemini anlatmaktadır.

Metinde, bayramlarda, düğün karşılamaları ve uğurlamalarında, davulun vazgeçilmez olduğundan, insanı neşelendirdiğinden, coşkulandırdığından, halaya ve oyuna teşvik ettiğinden, ramazan ayında insanların sahura davul sesiyle ve davulcunun manileri ile uyandıklarından söz edilmektedir. Bunun yanı sıra pehlivanların güreşirken davul sesinden güç ve şevk aldıkları belirtilmektedir.

Metin, iki sayfaya bölünmüş, her sayfada birer tane olmak üzere toplam iki resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-27’de, evlerin mimari yapısına bakılarak, küçük bir yerleşim yerinin sahne olarak tercih edildiği söylenebilir. Sahnenin önüne yerleştirilen davulcu figürü, davuluyla yöre halkına seslenirken resmedilmiştir.

Resim-28’de, kırsal bir alan sahne olarak tercih edilmiştir. Sahneye ilk resimdekinden farklı bir davulcu ve güreşen iki pehlivan figürü yerleştirilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her iki resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, bayramlarda, düğün karşılamaları ve uğurlamalarında, davulun vazgeçilmez olduğundan, insanı neşelendirdiğinden, coşkulanırdığı, halaya ve oyuna teşvik ettiğinden; ramazan ayında insanların sahura davul sesiyle ve davulcunun manileri ile uyandıklarından söz edilmektedir. Bunun yanı sıra pehlivanların güreşirken davul sesinden güç ve şevk aldıkları belirtilmektedir.

Davulun bayram ve düğünlerde kullanıldığından söz edilmesine rağmen resimlerde sadece ramazanda ve güreşlerde davulun kullanıldığı görülmektedir.

Bu doğrultuda, resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmasının kısmen gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Resimlerin metnin başlığını desteklemesi:

Metnin başlığı “Anadolu Davulu”dur. Resim-27’de davulcu figürü, elinde davulu ile bir gece vakti, Resim-28’de ise, farklı bir davulcu figürü, pehlivanlara davul çalarken resmedilmiştir.

Öğrencinin davula geleneksel bir perspektiften bakmasını sağlayacak resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metinde, davulun bayram ve düğünlerdeki yerinden söz edilmesine rağmen resimlerde sadece ramazanda ve güreşlerde davulun kullanıldığı görülmektedir.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Metinde, Anadolu halkının bayramda gezmeye, düğünde karşılamaya ve uğurlamaya davul ile başladığından, davulun insanların duyguları üzerindeki etkilerinden söz edilmektedir. Metinde,

“...Davulun sesi insanı yerinden oynatır, yüreğini hoplatır. Bayramların, düğünlerin gür sesi davul, hangi toplulukta çalınsa orası şenlenir...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 72).

ifadeleri yer almasına rağmen, halkın davul sesinden kaynaklanan sevinci resimlerde yer bulamamıştır.

Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Metinde geçen, “bayram, davul, düğün, ramazan, sahur, mani, pehlivan” kelimeleri temel kavramlardır. Resim-27’de davul, ramazan, sahur, mani kavramlarına gönderme yapılmaktadır. Resim-28’de pehlivan kavramı metinle paralellik göstermektedir. Bunun yanı sıra bayram ve düğün kavramlarından sık şekilde söz edilmesine rağmen resimlerde bu unsurlara rastlanmamaktadır.

Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin, toplumsal gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Metinde ifade edilen cümlelerde gelenek göreneklere yönelik iletiler bulunmaktadır. Bayramlarda, düğün ve ramazanda davulun yeri, neşelendirici, coşku yaratan bir öge olduğu öğrenciye aktarılmaya çalışılmaktadır.

“...Davul güm güm vurmamakça bayramın tadı mı olur?...”

“...Bu nedenle kültürümüzün vazgeçilmez parçası davul düğünlerin baş konusudur...”

“...Bilirsiniz Anadolu’da bir de ramazan davulu vardır. Sahur yemeğine kaldırır...”
(Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 71).

“...Davulun sesi insanı yerinden oynatır, yüreğini hoplatır. Bayramların, düğünlerin gür sesi davul, hangi toplulukta çalınsa orası şenlenir. Halaylar çekilir, oyunlar oynanır....”

“...Pehlivanlar güreşirken de onlara şevk verir, güç katar...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 72).

Resimlerde de davulun kültürel alışkanlıklardan olduğu yansıtılmıştır.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, davulun Türk kültüründeki önemidir.

Metne ait her iki resim, metindeki ana fikri destekler niteliktedir.

“Anadolu Davulu” isimli metne ait bulgular Çizelge 10’da verilmiştir.

Çizelge 3.10: Anadolu Davulu İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategorisi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.		X	
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.10'a göre, "Anadolu Davulu" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşme noktasında yeterli değildir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.2.4 "Doğru Spor" Metni

Metnin Yazarı: A. Başak Sezgin

Metnin Bulunduğu Sayfa: 79-81

Metne yönelik ders kitabına alınan resimler aşağıda gösterilmiştir:

Resim-29

Resim-30

Resim-31

“Doğru Spor” isimli metin, sporun insan bedeni için faydalarını ve kişiye uygun sporun nasıl seçileceğini anlatmaktadır.

Metinde, sporun insan vücudu için bedensel, zihinsel ve psikolojik yararlarından söz edilmektedir. Spora başlamadan önce sağlık kontrolünün hayati önem taşıdığı vurgulanmakta, kişinin yaş düzeyine uygun sporu seçmesi için yönlendirme yapılmaktadır. Kişinin küçük yaşlarda iskelet sistemini zorlayan karate, ağırlık kaldırma ve (uzun mesafeli) koşu benzeri sporlardan uzak durması, atletizm, jimnastik, yüzme, basketbol, voleybol gibi temel sporlara yönelmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, seçilen sporun karakter, ilgi, yetenek, sosyal ve maddi duruma da uygun olması hususuna değinilmektedir.

Metin, üç sayfaya bölünmüş, her sayfada birer tane olmak üzere toplam üç resim kullanılmış ve resimler tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır.

Resim-29’da, basketbol sahası sahne olarak seçilmiştir. Basketbol oynayan üç çocuk ve dekoratif amaçlı olarak kullanılan ağaçlarla resim tamamlanmıştır.

Resim-30’da, koşan iki çocuk figürü görülmektedir. Ağaçlar ve çimenlik alan ve koşu için ayrılan bölümden yola çıkılarak, sahne olarak bir parkın tercih edildiği söylenebilir.

Resim-31’de, kapalı bir mekân sahne olarak kullanılmış, halter kaldırmaya çalışan bir çocuk resme yerleştirilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Metni destekleyen her üç resimde metnin üstünde yer alan bir çerçeve içine yerleştirilmiş, metin resmin altında konumlandırılıp, beyaz fon üzerine oturtulmuştur.

Resimlerin ve metnin, zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Metinde, sporun fiziksel, zihinsel ve psikolojik faydalarından söz edilmekte, spora başlamadan önce sağlık kontrolünden geçilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmakta, seçilen sporun kişinin yaşına uygun olmasının yanında, ilgi yetenek, sosyal ve ekonomik duruma da uygun olmasının gerekliliğine değinilmektedir.

Resim-29 ve Resim-30’da yaş düzeyine uygun spor yapan çocuklar görselleştirilirken, Resim-31’de yaş düzeyine uygun olmayan bir sporla uğraşan çocuk figürü görülmektedir.

Bu doğrultuda, resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.

Resimlerin metnin başlığını desteklemesi:

Metnin başlığı “Doğru Spor”dur. Resim-29’da basketbol oynayan, Resim-30’da koşan çocuklar keyifli ve enerji dolu bir yüz ifadesi ile resmedilirken, Resim-31’de halter kaldıran çocuğun yüzünden, bu sporun kendisine ağır geldiği gösterilmeye çalışılmıştır. Resimler, öğrenciye farklı spor dalları olduğu ve bunların kişiye uygunluğu konusunda fikir vermede yeterlidir.

Resimler metnin başlığını desteklemektedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Metinde sporun yararları, kişiye uygun sporun özellikleri anlatılmaktadır. Metne ait her üç resimde de farklı spor dalları resmedilmiştir. Resim-29 ve Resim-30’da

çocuklar basketbol ve koşudan keyif alırken, Resim-31’de ağırlık kaldıran çocuğun zorlandığı somutlaştırılmaktadır.

Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resim-29 ve Resim-30’da, uğraştıkları spor sayesinde mutlu olan çocuk figürleri bulunmaktadır.

“...Bu sırada beynimizden bazı hormonlarda salgılanıyor. Bu hormonlar, psikolojik olarak kendimizi daha iyi hissetmemizi sağlıyor...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 79).

“...Canımızı sıkan olayların tesirinden daha kolay kurtuluyoruz...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 79).

ifadeleri ile sporun insan için mutluluk yaratan bir aktivite olduğundan söz edilmektedir.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüştüğünü söylemek mümkündür.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması,

Metinde geçen, “spor, beden, zeka, psikoloji, karate, ağırlık, (uzun mesafeli) koşu, atletizm, jimnastik, yüzme, voleybol” temel kavramlardır. Resimlerde, spor, beden, psikoloji, ağırlık kavramlarına gönderme yapılırken; zekâ, karate, (uzun mesafeli) koşu, atletizm, jimnastik, yüzme, voleybol kavramlarıyla ilgili resim bulunmamaktadır.

Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Metin kişisel gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır.

“...Hangi yaşta olursak olalım, sağlıklı yaşayabilmek için spor yapmamız gerektiğini hep duyuyoruz...”

“...Öncelikle sağlığımızın spor yapmaya uygun olup olmadığını doktor kontrolünde öğrenmemiz gerekiyor...”

“...Yirmi yaşından önce kemik gelişimi hâlâ devam ettiği için iskelet sistemini zorlayan ağır sporlara erken başlamak sakıncalı. Karate, ağırlık kaldırma ve (uzun mesafeli) koşu bunlardan bazıları. Küçük yaşlarda spora başlamak için atletizm, jimnastik, yüzme, basketbol, voleybol gibi temel sporları seçmek daha isabetli...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, pp. 80-81).

ifadeleri ile öğrenciye sağlığı korumaya yönelik iletiler verilmektedir.

Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin metindeki ana fikri desteklemesi:

Metnin ana fikri, sağlıklı yaşam için spor yapılması gerektiğidir.

Metne ait her üç resim ana fikri destekler niteliktedir.

“Doğru Spor” isimli metne ait bulgular Çizelge 11’de verilmiştir.

Çizelge 3.11: Doğru Spor İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.	X		
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8 Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.11’egöre, “Doğru Spor” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.3 Şiirlere Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 5 adet şiir türündeki metnin, resim-metin ilişkisine yönelik bulguları ve yorumu yer almaktadır.

3.3.1 “Öğretmenim” Şiiri

Şair: Atila Çakıroğlu

Şiirin Bulunduğu Sayfa: 10

Metne yönelik ders kitabına alınan resim aşağıda gösterilmiştir:

Resim-32

“Öğretmenim” isimli şiirde öğretmen, öğrencinin gözünden anlatılmaktadır.

Şiirde öğretmen, okuma yazma öğretmek, yurdu için çalışan insanlar yetiştirmeyi amaçlayan, güler yüzlü, anne ve baba ile eşdeğer tutulan, öğrencileri tarafından sevilen ve onlara vatan ve millet sevgisi aşıl原因, öğrencilerinin başarısı ve mutluluğu için emek harcayan ve bunların karşılığında kendisine saygı duyulan bir kişi olarak nitelendirilmektedir.

Şiir, tek sayfaya yerleştirilmiş, şiirle aynı sayfada bulunan bir resim kullanılmıştır.

Resim-32’de sahne olarak okul bahçesi kullanılmıştır. Okul binasının önünde iki öğrenci, öğretmenlerine bir demet çiçek verirken resmedilmiştir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Resim, şiirle aynı sayfada bulunmakla birlikte, şiir sayfanın sol bölümüne, beyaz fon üzerine konumlandırılmıştır. Okunaklık açısından herhangi bir sorun oluşturmaz düzenlemede, resmin ve şiirin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Şiirde, öğretmenin öğretici, vatan millet sevgisi aşılacak kimliğinin yanında, insani yönünden de söz edilmektedir. Bunun karşılığında ise öğrenci, vefa duygusunu öğretmene saygı duyduğunu belirterek göstermektedir.

“...Okumayı, yazmayı, sensin bize öğreten...”

“... Yurda hizmet etmeyi, öğretensin öğretmen...”

“...Anam, babam gibisin, her şeyimsin sen benim...”

“...Senden aldık hepimiz, vatan, millet aşkını...”

“...Unutmam emeğini, saygılar öğretmenim...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 10).

ifadeleri ile öğretmenlik mesleği ve öğretmen sevgisi öğrenciye aktarılmaktadır.

Resimde, okul binası önünde bulunan öğretmen ve ona çiçek sunan öğrenci figürleri, öğretmen sevgisini anlatmak için yeterli olmakla birlikte, öğretmenlik mesleğini ve öğrenci gözünden öğretmeni anlatmada yetersiz kalmaktadır.

Bu doğrultuda, resim şiirin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır.

Resimlerin metinlerin başlığını desteklemesi:

Şiirin başlığı “Öğretmenim”dir. Resimde, okul binası, öğretmen ve öğrenci çizimleri, öğrenciye şiirin öğretmen ile ilgili olabileceğini sezdirmektedir.

Resim, şiirin başlığını destekler niteliktedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Resimde, sahneye yerleştirilen öğretmen ve ona çiçek veren öğrenci figürleri, öğrencilerde öğretmeni veya öğretmen sevgisini anlatan bir şiir olduğuna yönelik bir

algı oluşturabileceği gibi, öğretmenler günü, okulun ilk günü vb. şeklinde şemalar da oluşturabilir. Bununla birlikte, şiirde öğretmenin eğitici ve öğretici özelliklerinden söz edilmesine rağmen, resimde bununla paralellik gösteren bir atmosfer yakalanamamıştır.

Resim, öğrencilerin şiiri tahmin etmesi açısından yeterli değildir.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resimde, okulun önünde öğrencilerinden çiçek alan bir öğretmen figürü bulunmaktadır. Erkek öğrenci ve öğretmenin yüzleri resmedilmiştir. Her iki figürde de duygu ve düşüncüyü aktarmaktan yoksun yüz ifadeleri bulunmaktadır. Kız öğrencinin yüzü, arkası dönük olduğundan görülmemektedir. Şiirde,

“...İyilikte eşin yok, yüzün güler hep senin...”

“...Sevgi ile anarım, senin yüce adını ...”

“...Başarı ve mutluluk, hepsi senin eserin...”

“...Saygılar öğretmenim...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 10).

ifadeleri öğretmen sevgisini ve ona duyulan saygıyı coşkulu bir biçimde ifade etmekte; ancak resimde bununla örtüşen bir figür görülmemektedir.

Resimdeki figürler şiirin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Şiirde geçen temel kavram, “öğretmen”dir. Resimde, öğretmen olarak düşünülebilecek bir kadın figürü bulunduğu için, resim şiirde geçen kavramı desteklemektedir.

Resim, şiirde yer alan kavrama gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Şiir, kişisel gelişimi ve ulusal düşüncüyü destekleyen iletileri bir arada vermeyi amaçlamaktadır.

“...Okumayı, yazmayı, sensin bize öğreten...”

“...Sevgi ile anarım, senin yüce adını...”

“...Başarı ve mutluluk, hepsi senin eserin...”

“...Unutmam emeğini, saygılar öğretmenim...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 10).

ifadeleri, okumaya önem verme, sevgiye değer verme, emeğe saygı ve vefalı olma yönünde, kişisel gelişimi destekleyici iletiler vermektedir.

“...Yurda hizmet etmeyi, öğretensin öğretmen...”

“...Senden aldık hepimiz, vatan, millet aşkını...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 10).

ifadeleri, vatani sevmeye yönünde, ulusal düşünceyi destekleyici iletiler vermektedir.

Resim şiirde verilmek istenen iletileri desteklememektedir.

Resimlerin şiirdeki ana duyguyu desteklemesi:

Şiirin ana duygusu, öğretmen sevgisidir. Şiire ait resim ana duyguyu destekler nitelikte değildir.

“Öğretmenim” isimli metne ait bulgular Çizelge 12’de verilmiştir.

Çizelge 3.12: Öğretmenim İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi	Kategori	Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.		X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.				X
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.		X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.				X
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.				X
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X		
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.				X
8	Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.				X

Çizelge 3.12’ye göre, “Öğretmenim” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlama

noktasında yeterli değildir. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

3.3.2 “Kelebek” Şiiri

Şair: Hasan Âli Yücel

Şiirin Bulunduğu Sayfa: 34

Metne yönelik ders kitabına alınan resim aşağıda gösterilmiştir:

Resim-33

“Kelebek” isimli şiir, kelebeği yer yer benzetmelerle, yer yer kişiselleştirmelerle anlatan metaforik özellikte bir şiirdir.

Şiirde kelebek, rüzgârda uçuşan yaprak, kanatları narin ipek, bahar gelince açan çiçek benzetmeleri kullanılarak öğrenciye tanıtılmaktadır. Yorulmadan gezdiğinden, uçtuğu için onu tutmanın zorluğundan söz edilirken, yaramaz bir çocuğa benzetilerek kişiselleştirme yapılmaktadır.

Şiir, tek sayfaya yerleştirilmiş, şiirle aynı sayfada bulunan bir resim kullanılmıştır.

Resim-33'te, apartman izlenimi veren bir binanın küçük bir bölümü görülmektedir. Çevre düzenlemesi biçimde yapılmış görselleştirme, apartmanın bahçesi olduğu izlenimini vermektedir. Sayfanın alt bölümüne yerleştirilmiş çiçeklerin etrafındaki dört kelebek, uçuşurken resmedilmiştir. Bunun yanı sıra, çiçeklerin üstüne kelebeklerle aynı boyutta bir uğurböceği yerleştirilmiştir. Çimenlerin üzerinde kelebekleri yakalamaya çalışan bir kız figürü ile resim tamamlanmıştır.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Şiiri destekleyen resim, şiirle aynı sayfada bulunmakla birlikte, şiir sayfanın sol bölümüne, beyaz fon üzerine konumlandırılmıştır. Okunaklık açısından herhangi bir sorun oluşturmayan düzenlemede, resmin ve şiirin, zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Şiirde, kelebek çeşitli benzetmeler kullanılarak anlatılmaktadır.

“...Yel estikçe uçuşan, yapraklara benziyor...”

“...Kanatları ipektir, bozulur dokununca...”

“...Sanki canlı çiçektir, açar bahar olunca...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 34).

ifadeleri, kelebeği betimlemektedir.

“...Durmadan yorulmadan, daldan dala geziyor...”

“...Ben onu çok severim, koşup tutmak isterim...”

“...Fakat kaçır yaramaz, uçmadan yaşayamaz...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 34).

ifadeleri ile kelebek yerinde duramayan yaramaz bir çocuğa benzetilmektedir.

Resimde, binanın bahçesinde koşar biçimde resmedilen bir çocuk figürü ile beraber dekoratif amaçlı yerleştirildiği izlenimi veren çiçekler, kelebekler ve uğurböceği bulunmaktadır. Mecazi bir anlatımı içinde barındıran, şiirin görselleştirilmesi yeterli değildir.

Bu doğrultuda, resim şiirin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır.

Resimlerin metinlerin başlığını desteklemesi:

Şiirin başlığı, “Kelebek”tir. Resimde, dört kelebeğin uçtuğu görülmekle birlikte, doğrudan kelebek teması üzerine bir resimleme yapılmamıştır.

Resim, şiirin başlığını destekler nitelikte değildir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Resimde, apartman binasının bulunduğu, şehir hayatını yansıtan bir sahne üzerine yeşil bir alan, kelebekler, uğurböceği ve bir kız çocuğu yerleştirilmiştir. Şiirde, benzetme ve kişiselleştirmelerle anlatılan kelebek, resimde sadece süsleyici öge olarak bulunmaktadır.

Resim, öğrencilerin şiiri tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resimde, kelebekleri seven çocuk figürü, onlara doğru koşarken resmedilmiştir. Figürün yüz ifadesinden neşeli olduğu anlaşılmaktadır. Şiirde,

“...Ben onu çok severim, koşup tutmak isterim...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 34).

ifadesi ile çocuğun kelebekleri sevdiğinden ve onları görünce mutlu olduğundan söz edilmektedir.

Resimdeki figürler şiirin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Şiirde geçen, “kelebek” kelimesi temel kavramdır. Kelebek kavramı ile özdeşleşen bir çizim bulunmamakta, yalnızca tasarımı zenginleştirmek amacıyla yerleştirilen dört kelebek görülmektedir. Bununla birlikte şiirde geçmemesine rağmen dekoratif amaçlı yerleştirilen uğurböceğinin kelebeklerle aynı boyutta resmedilmesi, kavramsal yanılgıya sebep olmaktadır.

Resim, şiirde yer alan kavrama gönderme yapmamaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Şiir, hayvanları sevmeye yönelik bir ileti vermeyi amaçlamaktadır.

“...Ben onu çok severim...” (Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 34).

ifadesi ile hayvan sevgisi öğrenciye aktarılmaya çalışılmaktadır. Resimde, öğrencilere hayvan sevgisini aşıl原因 herhangi bir unsur bulunmamaktadır.

Resim, şiirde verilmek istenen iletiyi desteklememektedir.

Resimlerin şiirdeki ana duyguyu desteklemesi:

Şiirin ana duygusu, kelebeğe duyulan sevgidir. Şiire ait resim ana duyguyu destekler nitelikte değildir.

“Kelebek” isimli metne ait bulgular Çizelge 13’de verilmiştir.

Çizelge 3.13. : Kelebek İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.			X
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.			X
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.			X
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
8 Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.			X

Çizelge 3.13’e göre, “Kelebek” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılma, metinlerin başlıklarını destekleme, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlama noktasında yeterli değildir. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

3.3.3 “Sonbahar” Şiiri

Şair: Rakım Çalapala

Şiirin Bulunduğu Sayfa: 62

Metne yönelik ders kitabına alınan resim aşağıda gösterilmiştir:

Resim-34

“Sonbahar” isimli şiirde, sonbahar mevsiminin gelişiyile birlikte doğadaki değişim anlatılmaktadır.

Şiirde, sonbaharın tabiat üzerindeki etkileri betimlenmekte, şiiri karamsar havadan kurtarmak amacıyla sonbahar mevsiminin bereketiyle geldiği öğrenciye iletilmektedir.

Şiir, tek sayfaya yerleştirilmiş, şiirle aynı sayfada bulunan bir resim kullanılmıştır.

Resim-34’te, mat renklerden oluşan bir fon tercih edilmiştir. Puslu bir gökyüzü, perspektife dikkat edilerek yerleştirilmiş dağlar ve dağların önüne yerleştirilen sararmış otlarla sahne oluşturulmuştur. Tasarıma, göç izlenimi veren kuşlar ve yaprakları kahverengi, büyük bir ağaç eklenerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Şiiri destekleyen resim, şiirle aynı sayfada bulunmakla birlikte, şiir sayfanın sol bölümüne, beyaz fon üzerine konumlandırılmıştır. Okunaklık açısından herhangi bir

sorun oluşturmeyen düzenlemede, resmin ve şiirin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Şiirde, sonbaharın gelişiyile çevrede görülen değişimlerden söz edilmektedir.

“...Mavi gökler kapandı...”

“...Ak bulutlar karardı...”

“...Yemyeşil yaprakların, rengi soldu, sarardı...”

“...Bu solgun yaprakları, koparıyor hep rüzgâr...”

“...Anladım, geldi yine, şu sert, hırçın sonbahar...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 62).

ifadeleri ile doğadaki değişim anlatılmaktadır.

Bununla birlikte son dördlükte, kişiselleştirmeye, çocuğun dilinden aktarım yapılmaktadır.

“... Pek çok yemiş getirir, bize her yıl hediye...”

“...Belli ki kendisinden, hoşlandım çok diye...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 62).

ifadeleri ile sonbahar mevsimi, hediyelerle gelen bir insan suretine büründürülmektedir.

Bütüncül açıdan bakıldığında, resimde sonbahar mevsiminin tasvir edildiği görülmektedir, ancak şiirin son dördlüğünü karşılayacak bir çizim göze çarpmamaktadır.

Bu doğrultuda, resim şiirin içeriği ile kısmen paralel konumlandırılmıştır.

Resimlerin metinlerin başlığını desteklemesi:

Şiirin başlığı “Sonbahar”dır. Resimde dalları kurumuş, yaprakları kahverengi bir ağaç ile göç eden kuşlar bulunmaktadır.

Resmin, şiirin başlığını destekler nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Resim için tabiattan bir sahne seçilmesi ve bunun sonbahar mevsimine uygun biçimde tasarlanması, öğrencinin sonbahar temasının işlendiği bir şiir olabileceğine yönelik tahminde bulunmasına yardımcı olmaktadır.

Resim öğrencilerin şiiri tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resimde duygu ifade eden herhangi bir figür kullanılmamıştır.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Şiirde, “sonbahar” temel kavramdır. Resimde bu mevsime gönderme yapılmaktadır.

Resim, şiirde yer alan kavrama gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Şiir, sonbahar mevsimi üzerinden doğada meydana gelen değişiklikleri anlatarak, doğa sevgisine yönelik iletiler vermeyi amaçlamaktadır.

“...Pek çok yemiş getirir, bize her yıl hediye...”

“...Belli ki kendisinden, hoşlandım çok diye...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 62).

İfadeleriyle şiirde verilmek istenen iletiler öğrenciye aktarılmaktadır. Resimde ise yalnızca sonbaharın getirdikleri görülmekte, iletilere yönelik bir resimleme bulunmamaktadır.

Resim şiirde verilmek istenen iletileri destekler nitelikte değildir.

Resimlerin şiirdeki ana duyguyu desteklemesi:

Şiirin ana duygusu, tabiatın bir parçası olan mevsimlere ve bu bağlamda sonbahara duyulan sevgidir. Şiire ait resim ana duyguyu destekler nitelikte değildir.

“Sonbahar” isimli metne ait bulgular Çizelge 14’te verilmiştir.

Çizelge 3.14: Sonbahar İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		Resimde insan figürü yoktur.	
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
8 Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.			X

Çizelge 14'e göre, "Sonbahar" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimde duygu ifade eden herhangi bir figür kullanılmamıştır. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

3.3.4 "Ana Dilim, Güzel Türkçem" Şiiri

Şair: Rıfkı Kaymaz

Şiirin Bulunduğu Sayfa: 70

Metne yönelik ders kitabına alınan resim aşağıda gösterilmiştir:

Resim-35

“Ana Dilim, Güzel Türkçem”, öğrencilere dil bilincini ve sevgisini aktarmaya çalışan bir şiidir.

Şiirde, ana dilinin duyguları ifade etmeye yarayan, insanla özdeşleşen, geçmişten bugüne gelen bir araç olduğu anlatılmaktadır.

Şiir, tek sayfaya yerleştirilmiş, şiirle aynı sayfada bulunan bir resim kullanılmıştır.

Resim-35’e kahverengi ve mavi tonlarından oluşan bir zemin ile toprak ve gökyüzü izlenimi verilmiştir. Oluşturulan renkli fon üzerine Türkçe ders kitabı ile ders kitabının içinden sayfaya yayılan papatya figürleri yerleştirilmiştir. Papatyaların her birinin üstüne “ana dilim, güzel Türkçem, ruhum, özüm, sözüm, gözüm, gözyaşım, yoldaşım, sütüm” kelimeleri yazılmıştır.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Şiiri destekleyen resim, şiirle aynı sayfada bulunmakla birlikte, şiir sayfanın sol bölümüne, beyaz fon üzerine konumlandırılmıştır. Okunaklık açısından herhangi bir sorun oluşturmayan düzenlemede, resmin ve şiirin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Şiirde, Türkçenin duygu ve düşünceleri anlatmadaki yerinden, dilin öneminden, geçmişten gelen bir miras olduğundan söz edilmektedir.

“...Duygum, sevgim, heyecanım...”

“...Atalardan armağanım...”

“...Sensin benim ruhum, özüm...”

“...Ana dilim, sazım, sözüm...”

“...Elim, kolum, iki gözüm...”

“...O, sevincim, gözyaşımıdır...”

“... Ana sütüm, can aşımıdır...”

“...Yüzyıllardır yoldaşımdır...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 70).

ifadeleri ile ana dili öğrenciye sezdirilmektedir.

Resimde, “ana dilim, güzel Türkçem, ruhum, özüm, sözüm, gözüm, gözyaşım, yoldaşım, sütüm” kelimeleri yer almaktadır.

Bu doğrultuda resim, şiirin içeriği ile paralel konumlandırılmıştır.

Resimlerin metinlerin başlığını desteklemesi:

Şiirin başlığı “Ana Dilim, Güzel Türkçem”dir. Resimde, sayfaya yerleştirilen iki papatyanın üzerine “ana dilim” ve “güzel Türkçem” kelimeleri yazılmıştır. Metnin başlığı ve görsel okuma unsurları arasında paralel bir durum söz konusudur.

Resim şiirin başlığını destekler niteliktedir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Fon üzerine yerleştirilen Türkçe ders kitabı ile ders kitabının içinden sayfaya yayılan papatya figürleri ile papatyaların her birinin üstüne yazılan “ana dilim, güzel Türkçem, ruhum, özüm, sözüm, gözüm, gözyaşım, yoldaşım, sütüm” kelimeleri, öğrencilerde ana dilinin zenginliklerini anlatan bir şiir olduğuna yönelik algı oluşturma açısından yeterlidir.

Resim öğrencilerin şiiri tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resimde duygu ifade eden herhangi bir figür kullanılmamıştır.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Şiirde geçen, “ana dili” ve “Türkçe” kelimeleri temel kavramlardır. Resimde, her ikisine de gönderme yapılmaktadır.

Resim, şiirde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Şiir, ulusal düşüncüyü destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Şiirde ifade edilen cümlelerde dil bilinci oluşturmaya yönelik iletiler bulunmaktadır. Dilin, iletişimin vazgeçilmez ögesi olduğu öğrenciye aktarılmaya çalışılmaktadır.

“...Duygum, sevgim, heyecanım...”

“...Sensin benim ruhum, özüm...”

“...Ana dilim, sazım, sözüm...”

“...O, sevincim, gözyaşımıdır...”

“... Ana sütüm, can aşımıdır...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 70).

ifadeleri ile, resimdeki “ana dilim, güzel Türkçem, ruhum, özüm, sözüm, , gözyaşım, sütüm” kelimeleri, iletileri destekleme açısından paraleldir.

Resim, şiirde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin şiirdeki ana duyguyu desteklemesi:

Şiirin ana duygusu, ana dil sevgisidir. Şiire ait resim, ana duyguyu destekler nitelikte değildir.

“Ana Dilim Güzel Türkçem” isimli metne ait bulgular Çizelge 15’te verilmiştir.

Çizelge 3.15: Ana Dilim Güzel Türkçem İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategorisi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.	X		
3 Resimler metnin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		Resimde duygu ifade eden figür yoktur.	
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8 Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.15'e göre, "Ana Dilim Güzel Türkçem" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metnin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimde duygu ifade eden herhangi bir figür kullanılmamıştır. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.

3.3.5 "Oyun Alanı" Şiiri

Şair: Hüseyin Yurttaş

Şiirin Bulunduğu Sayfa: 84

Metne yönelik ders kitabına alınan resim aşağıda gösterilmiştir:

Resim-36

“Oyun Alanı”, çocukların oyun oynayabilecekleri alanların sınırlılığını, çocuk gözüyle anlatan bir şiirdir.

Şiirde, çocukların sokakta top oynamalarından rahatsız olan mahallelinin onlara tepkisi, çocukların bu durumdan rahatsızlıkları ve yeterli oyun alanı bulamamalarından kaynaklanan serzenişleri anlatılmaktadır.

Şiir, tek sayfaya yerleştirilmiş, şiirle aynı sayfada bulunan bir resim kullanılmıştır.

Resim-36’da, sahne olarak sokak tercih edilmiştir. Tek katlı bahçeli bir ev, sokakta kaçışan üç çocuk, onları kovalayan ihtiyar bir adam ve sayfanın alt kısmına sayfayı doldurma amaçlı yerleştirilen yeşillikler tasarımı tamamlayan öğelerdir.

Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmesi:

Şiiri destekleyen resim, şiirle aynı sayfada bulunmakla birlikte, şiir sayfanın sol bölümüne, beyaz fon üzerine konumlandırılmıştır. Okunaklık açısından herhangi bir sorun oluşturmayan düzenlemede, resmin ve şiirin zemin-fon ilişkisine uygun şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Resimlerin metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılması:

Şiirde, mahalle halkının sokakta top oynayan çocuklara tepkisinden ve çocukların bu durum karşısındaki çaresizliklerinden bahsedilmektedir.

“...Oynuyoruz ya sokakta arkadaşlarla...”

“...Bir o kovar bizi, bir öteki...”

“...Yalvarırız zaman zaman, gülüşüp kaçıırız bazen...”

“...Elbet biz de istemeyiz...”

“...Ama nereye gidebiliriz, çevrede bir tek oyun alanı yokken...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 84).

ifadeleri ile, çocukların oyun oynayacak yer bulamamalarından kaynaklanan sorunlar ve üzüntüleri anlatılmaktadır.

Resimde, elinde bastonu olan, ihtiyar bir adam tarafından kovalanan üç çocuk korku ve üzüntüyle kaçıırken çizilmiştir. Çocuklardan birinin eline top yerleştirilmiştir.

Bu doğrultuda, şiirdeki ifadeler ve resim karşılaştırıldığında, resmin şiirin içeriği ile paralel konumlandırıldığı görülmektedir.

Resimlerin metinlerin başlığını desteklemesi:

Şiirin başlığı, “Oyun Alanı”dır. Bu başlık öğrencide oyun oynanabilecek bir alanın tasvir edileceği şeklinde bir algı uyandırmaktadır. Buna karşılık resimde araç yolunda koşuran çocuklar görülmektedir.

Başlık şiirin içeriği ile uyumlu olmadığı gibi, resim şiirin başlığını destekler nitelikte değildir.

Resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlaması:

Resimde, sokaktaki çocuklar, ihtiyar adam, tek katlı bir ev ve diğer süsleyici öğeler, kompozisyonu oluşturmaktadır. Bu tasarım, öğrencilerin şiirde oyunla ilgili yaşanan bir sorunun anlatıldığına yönelik izlenim oluşturabilmeleri açısından yeterlidir.

Resim öğrencilerin şiiri tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.

Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi:

Resimde üç çocuk ve yaşlı bir adam görülmektedir. Figürlerden birinin yüzünde korktuğunu belirten bir ifade bulunmaktadır. Diğer iki figür farklı yönlere dönük

resmedildiğinden, içinde buldukları duygu durumu net olarak belli olmamakla birlikte, keyifsiz oldukları göze çarpmaktadır. Şiirde,

“...Yalvarırız zaman zaman...”

“...Elbet biz de istemeyiz, sokakta oynayıp gürültü etmeyi...”

“...İstemeyiz, yaşlıları, bebekleri, hastaları üzmeyi...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 84).

ifadeleri, çocukların oyun alanı bulamamaktan ve çevredekileri rahatsız etmekten dolayı yaşadıkları üzüntüyü anlatmaktadır.

Resimdeki figürler, şiirin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.

Resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yapması:

Şiirde geçen, “oyun” ve “oyun alanı” temel kavramlardır. Resimde, çocuklar bir aradadır ve birinin elinde top ile oyun kavramına gönderme yapılmaktadır. Bununla birlikte, oyun alanı kavramıyla ilişkili bir resimleme bulunmamaktadır.

Resim, şiirde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.

Resimlerin metinde verilmek istenen iletileri desteklemesi:

Şiir, kişisel gelişimi ve toplumsal gelişimi destekleyen iletiler vermeyi amaçlamaktadır.

“...Elbet biz de istemeyiz, sokakta oynayıp gürültü etmeyi...”

“...İstemeyiz, yaşlıları, bebekleri, hastaları üzmeyi...” (Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, 2013, p. 84).

ifadeleriyle, kişisel gelişimi destekleyen hoşgörülü olmaya yönelik; toplumsal gelişimi destekleyen komşuluk ilişkilerini yaşatmaya ve birlik beraberliği sağlamaya yönelik iletiler öğrenciye aktarılmaya çalışılmaktadır.

Resimde, figürlerin kaçışmalarından ve yüz ifadelerinden durumdan rahatsızlıkları ve üzüntüleri anlaşılmaktadır.

Resim, şiirde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.

Resimlerin şiirdeki ana duyguyu desteklemesi:

Şiirin ana duygusu, çocukların oyun oynayabilecekleri alan bulamamalarından ve çevre halkını rahatsız etmelerinden kaynaklanan üzüntüdür. Şiire ait resim ana

duyguyu destekler niteliktedir.

“Oyun Alanı” isimli metne ait bulgular Çizelge 16’da verilmiştir.

Çizelge 3.16: Oyun Alanı İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2 Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.	X		
3 Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.			X
4 Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5 Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
6 Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7 Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8 Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.	X		

Çizelge 3.16’ya göre, “Oyun Alanı” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklememektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, bulgular doğrultusunda elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Çalışmada, 7 öyküleyici metin, 4 bilgilendirici metin ve 5 şiir türünde metin olmak üzere toplam 16 metin resim-metin ilişkisi doğrultusunda incelenmiştir.

4.1 Sonuç

Bu bölümde öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türündeki metinlerin resim-metin uyumlarına yönelik genel sonuçlara yer verilmiştir.

4.1.1 Öyküleyici Metinlere Yönelik Sonuçlar

- İncelenen 7 metnin tümünde resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiği tespit edilmiştir.
- Resimler, metinlerin 5'inde metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılırken, 2'sinde paralel olarak konumlandırılmamıştır.
- Resimler, metinlerin 4'ünde başlıklarını desteklemekte, 2'sinde kısmen desteklemekte, 1'inde ise metinlerin başlıklarını desteklememektedir.
- Resimler, metinlerin 3'ünde öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, 1'inde kısmen imkân sağlamakta, 3'ünde ise öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır.
- Resimlerdeki figürler 1 metinde, metnin bağlamındaki duygularla örtüşürken, 3 metinde kısmen örtüşmekte, 3 metinde ise metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir.
- Resimler 7 metnin tümünde metindeki olay unsuru ile kısmen örtüşmektedir.
- Resimler, metinlerin 1'inde metindeki kahraman unsuru ile örtüşmekte, 6'sında ise kısmen örtüşmektedir.
- “Resimlerin metindeki zaman unsuru ile örtüşmesi” başlığı altında, “Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık” isimli metinde zaman unsuru bulunmaması sebebiyle 6 metin değerlendirme yapılmıştır. Bu bağlamda resimler, metinlerin 4'ünde metindeki

zaman unsuru ile örtüşürken, 1'inde kısmen örtüşmekte, 1'inde ise metindeki zaman unsuru ile örtüşmemektedir.

- Resimler, metinlerin 2'sinde metindeki mekân unsuru ile örtüşmekte, 5'inde ise kısmen örtüşmektedir.
- Resimler, metinlerin 4'ünde, metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, 2'sinde kısmen gönderme yapmakta, 1'inde ise metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamaktadır.
- Resimler, metinlerin 4'ünde metinde verilmek istenen iletileri desteklemekte, 1'inde kısmen desteklemekte, 2'sinde ise metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir.
- Resimler, metinlerin 4'ünde metindeki ana fikri desteklemekte, 3'ünde ise metindeki ana fikri desteklememektedir.

4.1.2 Bilgilendirici Metinlere Yönelik Sonuçlar

- İncelenen 4 metnin tümünde resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiği tespit edilmiştir.
- Resimler, metinlerin 1'inde metnin içeriği ile paralel konumlandırılırken 3'ünde kısmen paralel konumlandırılmıştır.
- Resimler 4 metnin tümünde, metinlerin başlıklarını desteklemektedir.
- Resimler, metinlerin 2'sinde öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, 2'sinde ise kısmen imkân sağlamaktadır.
- “Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi” başlığı altında, “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” isimli metinde duygu unsuru bulunmaması sebebiyle 3 metin üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Resimlerdeki figürler 1 metinde, metnin bağlamındaki duygularla örtüşmekte, 2 metinde ise metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir.
- Resimler 4 metnin tümünde, metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmaktadır.
- Resimler, metinlerin 3'ünde metinde verilmek istenen iletileri desteklemekte, 1'inde ise metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir.
- Resimler, metinlerin 3'ünde metindeki ana fikri desteklemekte, 1'inde ise metindeki ana fikri desteklememektedir.

4.1.3 Şiirlere Yönelik Sonuçlar

- İncelenen 5 metnin tümünde resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiği tespit edilmiştir.
- Resimler, metinlerin 2'sinde metnin içeriği ile paralel, 1'inde kısmen paralel konumlandırılırken, 2'sinde ise metnin içeriği ile paralel konumlandırılmamıştır.
- Resimler, metinlerin 3'ünde başlıklarını desteklemekte, 2'sinde ise desteklememektedir.
- Resimler, metinlerin 3'ünde öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, 2'sinde ise imkân sağlamamaktadır.
- “Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi” başlığı altında, şiir türündeki “Sonbahar”, “Ana Dilim Güzel Türkçem” isimli metinlere ait resimlerde duygu ifadesine sahip herhangi bir figür bulunmaması sebebiyle 3 metin ve 3 resim üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Resimlerdeki figürler 2 metinde, metnin bağlamındaki duygularla örtüşmekte, 1 metinde ise metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir.
- Resimler, metinlerin 3'ünde metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, 1'inde kısmen gönderme yapmakta, 1'inde ise metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamaktadır.
- Resimler, metinlerin 2'sinde metinde verilmek istenen iletileri desteklemekte, 3'ünde ise metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir.
- Resimler, metinlerin 2'sinde şiirdeki ana duyguyu desteklemekte, 3'ünde ise şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

4.2 Resim-Metin İlişkisine Yönelik Genel Sonuçlar

- İncelenen 36 resim ve 16 metnin tümünde resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiği tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde şiir türü dışında kalan öyküleyici ve bilgilendirici metinlere ait resimlerin bir çerçeve içinde verildiği, resim sayısının birden fazla olduğu ve her metin için farklı sayfalarda olmak üzere 2-5 arasında resim kullanıldığı tespit edilmiştir. Okunabilirlik açısından resimlerin çerçeve içinde verilmesi işlevsel gibi görünse de, “resimlemelerin sürekli çerçeve içine alınmasının monoton bir görünüme sebep olduğu bilinmektedir” (Erkmen, 1995). Bununla birlikte “ilköğretimin birinci devresinde kullanılan kitaplarda, sayfa düzenlemesi yapılırken karşılıklı iki sayfa tek

bir sayfa olarak düşünölmeli, resimlemeler ve metinler ona göre ayarlanmalıdır” (İçmeli, 1995).

- Resimler, metinlerin 3’ünde metnin içeriği ile paralel, 9’unda kısmen paralel olarak konumlandırılırken, 4’ünde ise metnin içeriği ile paralel konumlandırılmamıştır. Yapılan incelemelerde, resimlerin metnin içeriği ile konumlandırılmasına yüksek oranda kısmen dikkat edildiği tespit edilmiştir. “Her resimlemenin, metnin kendisini referans gösteren bölümüyle aynı sayfada olmasına özen gösterilmelidir” (Becer, 1995). Bu şekilde, önce resme bakan, sonra metni okuyan ya da önce metni okuyup, sonra resme bakan çocuğun zihninde anlamlı şemalar oluşması sağlanabilir.
- Resimler, metinlerin 11’inde metinlerin başlıklarını desteklemekte, 2’sinde kısmen desteklemekte, 3’ünde ise metinlerin başlıklarını desteklememektedir. Özkan ve Tutkun (2014) tarafından araştırmada, 4. sınıf ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında konu başlığı ile görsel öge arasında tutarlılığın yüksek oranda (çok) olduğu tespit edilmiştir.
- Resimler, metinlerin 8’inde öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, 3’ünde kısmen imkân sağlamakta, 5’inde ise öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır.
- “Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi” başlığı altında, bilgilendirici türdeki “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” isimli metinde duygu unsuru bulunmaması ve şiir türündeki “Sonbahar”, “Ana Dilim Güzel Türkçem” isimli şiirlere ait resimlerde duygu ifadesine sahip herhangi bir insan figürü bulunmaması sebebiyle 13 metin üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Resimlerdeki figürler 4 metinde, metnin bağlamındaki duygularla örtüşürken, 3’ünde kısmen örtüşmekte, 6’sında ise metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Alper ve Deretarla Gül (2011) tarafından resimli kitaplardaki karakterlerin, metin ve resimlemelerde hangi tür duygu durumlarına sahip olduklarını tespit etmek için yapılan araştırmada, metinde yer alan duygu ifadelerinin % 59.2’sine resimlemede rastlanırken, % 40.8’ine resimlemede rastlanmamıştır. Resimlemede yer alan duygu ifadelerinin % 27.2’sine metinde rastlanırken, % 60.4’üne metinde rastlanmamıştır. Metinde yer alan duyguların resimde; resimde yer alan duyguların metinde olmamasının resim-metin ilişkisini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Resimler, metinlerin 7'sinde, metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, 7'sinde kısmen gönderme yapmakta, 2'sinde ise metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamaktadır.
- Resimler, metinlerin 9'unda verilmek istenen iletileri desteklemekte, 1'inde kısmen desteklemekte, 6'sında ise metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir. Ders kitaplarında dikkat edilmesi gereken önemli bir unsur da metinlerin ve resimlerin verilmek istenen mesajların iletilmesine katkıda bulunmalarıdır (Becer, 1995).
- Öyküleyici ve bilgilendirici türdeki 11 metne ait resimler, 7 metinde ana fikri desteklerken 4 metinde ise ana fikri desteklememektedir. Özkan ve Tutkun (2014) tarafından araştırmada, ilkokul 4. sınıf ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ana fikri ile görsel öge tutarlılığının da yüksek oranda (çok) olduğu tespit edilmiştir.
- Şiir türündeki 5 metne ait resimler 2 metinde şiirdeki ana duyguyu desteklemekte, 3 metinde ise şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.
- Araştırmamızdaki sonuçlarla yer yer paralellik gösteren bir çalışma Baş ve İnan Yıldız (2014) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki resim-metin ilişkisi, sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Öğretmenler, resimlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisinin göz önünde bulundurulduğu, resimlerin metindeki hikâye unsurları ile örtüştüğü, resimlerin verilmek istenen iletileri desteklediği, resimlerin sayfada uygun konumlandırıldığı, resimlerin metinlerin başlıklarını desteklediği ve resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yaptığı yönünde ortak görüş bildirmişlerdir.
- Araştırmamızdaki sonuçlarla yer yer paralellik gösteren başka bir çalışma yine Baş ve İnan Yıldız (2015) tarafından yapılmıştır. Çalışmada, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında kullanılan 1. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerle görsellerin resim-metin ilişkisi tespit edilmiştir. İncelenen 56 görselden sadece 18 tanesinde resim-metin ilişkisi yeterli düzeyde bulunurken, görsellerin 26 tanesinde resim-metin ilişkisinin yeterli olmadığı, 12 tanesinde ise ilişkinin kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir.

4.3 Öneriler

- Ders kitaplarının resimlenmesinde üç boyutlu ve dokusal dokuya hitap edecek şekilde çalışılmış resimlemeler ve dokusal resimleme yaklaşımları etkin bir şekilde kullanılmalıdır.
- Ders kitapları veya ders kitaplarıyla birlikte verilebilecek üç boyutlu resimlemelerden oluşan çalışma kitapları, ilkokul çocukları için eğlendirici, ilgi çekici, uzun süreli bellekte yer edici nitelikte olmalıdır.
- Özellikle ilkokul döneminde kullanılan kitaplarda resim ve metinlerin tam sayfa olarak düşünülmesi, düzenlenen resimler ve metinler, resim-metin ilişkisinin sürekliliğini, devingenliğini ve bütünselliğini arttırmaya yardımcı olmalıdır.
- Öğrencilerin dikkatini çekmeyi başaran resimlemeler duyum eşiğini geçerek algı boyutuna ulaşabilecekleri için, ders kitaplarında sürekli çerçevelenmiş resimlemelere yer verilmemesine özen gösterilmelidir.
- Ders kitaplarında illüstratörlerin kendi öğretici biçimlerini çizimlerine yansıtarak nesnelere yüz, el, kol çizerek kişiselleştirmesi, öğrencilerin hayal gücünü engellemekte, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesine ket vurmaktadır. Bu noktaya dikkat edilerek mevcut yaklaşım doğrultusunda resimlemelere gidilmelidir.
- Öğrenciye verilmesi hedeflenen mesajın aktarımında yalnızca metinden faydalanılmamalı, resimle eş güdümlü bir şekilde ileti aktarımı yapılmalıdır.
- Ders kitabı hazırlama sürecinde, metin yazarı ve resimleme sanatçısı ile tasarımın bir diğer önemli ögesi olan grafik tasarım uzmanları iş birliği içinde çalışmalıdır.
- Önce resme bakan, sonra metni okuyan ya da önce metni okuyup, sonra resme bakan çocuğun zihninde anlamlı şemalar oluşması açısından, her resim metnin ilgili bölümüyle aynı sayfada yer almalıdır.
- Bu araştırma, ilkokuldaki tüm sınıf düzeylerinde kullanılan MEB yayınevi ve özel yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarını kapsayacak şekilde, karşılaştırmalı olarak genişletilebilir.

KAYNAKLAR

Akbaharer Arslan, İ. (2012). “Çocuk Kitabı Resimlemelerinde Doku Kullanımı ve Sayısal Cut-Out Yöntemiyle Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Akbayır, S. (2006). *Cümle ve Metin Bilgisi* (4th ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Akyol, H. (2013). *Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri* (6th ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Alper, T. & Deretarla Gül, E. (2011). *Resimli Ders Kitaplarındaki Karakterlerin Duygu Durumlarının İncelenmesi*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Ankara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara, Türkiye, 05-07 Ekim.

Araz, Y. (2010). “Çocuk Kitaplarını Resimlemede Dijital Teknolojinin Kullanılması Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

Arı, S. (2008). “MEB İlköğretim Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Resimlerin İçerikle Uyumu”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, Türkiye.

Ayçiçeği, A. (1999). “Resmin Tanımaya Etkisi”, *Psikoloji Çalışmaları*, Vol. 21, pp. 93-110.

Ayhan, Y. (2010). “İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Resimlemelerinin Biçim ve İçerik Açısından 11 Yaş Grubuna Uygunluğu ve Aynı Yaş Grubu Öğrencilerin Yaptığı Resimlemelerle Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Aziz, E. (1998). “Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Resimleme ve Metin İlişkisi”, Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Balcı, A. (2013). *Okuma ve Anlama Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Baş, B. (2002). “4306 Sayılı sekiz Yıllık İlköğretim Kanununun Kabulünden Sonra İlköğretim Kurumlarının Altıncı Sınıflarında Okutulan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, Türkiye.

Baş, B. (2012). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Baş, B. & İnan Yıldız, F. (2014). “İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Resim-Metin İlişkisi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”,

Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol. 11, no. 28, pp. 139-151.

Baş, B. & İnan Yıldız, F. (2015). “Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi”, *International Online Journal of Educational Sciences*, Vol. 7, no. 1, pp. 230-241.

Başaran, M. & Özkara Y. (2011). *4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin İşlevleri Açısından Değerlendirilmesi*. X. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sivas, Türkiye, 05-07 Mayıs.

Batur, Z. (2010). “Anadili Öğretiminde Gösterge Bilimin Yeri: Ana Dili Ders Kitaplarındaki Sözel Metinlerle Görsel Metinlerin Bütünselliğinin Analizi”, *Turkish Studies*, Vol. 5, no. 4, pp. 174-200.

Becer, E. (1995). *Bir Kitabın Grafik Tasarımı: Armonik Kurallar, Değerlendirme Yöntemleri ve Değişen Koşullar*. Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye, 16-18 Kasım.

Bıyıklı, H. & Öztaş, Y. (2014). *İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabı-1. Kitap*. Ankara: Doku Yayıncılık.

Bıyıklı, H. & Öztaş, Y. (2014). *İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabı-2 Kitap*. Ankara: Doku Yayıncılık.

Carney, R. N. and Levin, J.R. (2002). “Pictorial Illustrations Still Improve Student’s Learning From Text”, *Educational Psychology Review*, Vol. 14, no. 1, pp. 5-26.

Çakır, K. (2001). “6-12 Yaş Çocuklar İçin Yapılmış İllüstrasyonların Değerlendirilmesi ve Yeni İllüstrasyon Önerileri”, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, Türkiye.

Çalık, T. (2001). “Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (Türkçe 1-8)”, Küçükahmet, L. (ed.), *Türkçe Ders Kitaplarının Biçim ve Tasarımı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, pp. 1-14.

Dikeç, L. (2004). “İlköğretim Okullarındaki Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Resimleri (İllüstrasyonlar), Teknikleri ve Öğrenmeye Katkısı”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Doyran, E.Y. (1997). “İlköğretim Birinci Sınıf Ders Kitapları İllüstrasyonlarının Çocuğun Eğitimine Katkısı”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, Türkiye.

Ediş, S. (2000). “İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Resimleme-Metin İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Erdal, G. (2006). *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Çocuk Kitaplarının Resimlemelerine Genel Bakış*. 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye, 04-06 Ekim.

Erdal, K. (2007). “Çocuk Edebiyatının Kaynakları”, Yılar, Ö. & Turan, L. (ed.), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, pp. 69-179.

Erkmen, N. (1995). *Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler*. Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye, 16-18 Kasım.

Erkul, R. (2007). *Cümle ve Metin Bilgisi* (2nd ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Fang, Z. (1996). “Illustrations, Text, and The Child Reader: What Are Pictures In Children’s Storybooks For?”, *Reading Horizons*, Vol. 37, pp. 130-142.

Gökşen, E. N. (1980). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız* (4th ed.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gönen, M.; Katrancı, M.; Uygun, M. & Uçuş, Ş. (2011). “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının, İçerik, Resimleme ve Fiziksel Özellikleri Açısından İncelenmesi”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Vol. 36, no. 160, pp. 250-265.

Gülpınar, F. (2010). “Görsel Kavramlar, İllüstrasyonlar ve Çocuk Kitapları”, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Günay, D. (2013). *Metin Bilgisi* (4th ed.). İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Güneş, F. (2013a). “Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Vol. 1, no. 1, pp. 1-12.

Güneş, F. (2013b). “Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğretim”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı), no. 11, pp. 603-637.

Gürgan, U. (2007). “Eğitimin Psikolojik Temelleri” Saylan, N. (ed.), *Eğitim Bilimine Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara, pp. 107-134.

Güvendi Kaptan, S. & Kaptan, A. Y. (2004). *Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeylerine Etkisi*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı’nda Sunulan Bildiri. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, Türkiye, 06-09 Temmuz.

Handono, E. B. (1998). *Effective and Visualisation for Learning Materials for Girls and Woman*. Capacity Building Workshop of LRC, Dhaka, Bangladesh.

İçmeli, M. (1995). Türkiye’de *İlköğretim Kitaplarında Fiziksel Yapı, Tasarım ve İllüstrasyon Sorunları*. Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye, 16-18 Kasım.

İşeri, K. (1998). “Okuma Ediminin Eğitsel İşlevi”, *TÖMER Dil Dergisi*, 70, 5-18.

İşler, A. (2003). “Ders Kitaplarında İllüstrasyon ve İşlevleri”, *Milli Eğitim Dergisi*, Vol. 157.

<http://Dhgm.Meb.Gov.Tr/Yayimlar/Dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/Isler.Htm>

Kaptan, A. Y. & Güvendi Kaptan, S. (2008). “Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi”, Demirel, Ö. & Kiroğlu, K. (ed.), *Ders Kitaplarında Görsel Düzen*, Pegem Akademi, Ankara, pp. 159-185.

Kara, C. (2012). “Çocuk Kitabı Seçiminde Resimlemelerle İlgili Olarak Ebeveynin Dikkat Etmesi Gereken Başlıca Unsurlar”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Vol. 1, no. 1, pp. 225-232.

Karatay, H. (2011). *Okuma Eğitimi-Kuram ve Uygulama*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Karatay, H. & Pektaş, S. (2012). “Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesine Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 10, pp. 183-204.

Kaya, İ. (1995). *İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları*. Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye, 16-18 Kasım.

Kaya, İ. (2006). *Çocuk Kitabı Resimlerinde Estetik Boyut*. 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye, 04-06 Ekim.

Kaya, M. (2011). *Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Resim*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.

Kayabekir, T. (2010). “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tasarımında Yer Alan İllüstrasyonların Metne Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Kayıkçı, M. (2006). “İlköğretim Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik Ders Kitaplarında Görsel Tasarım Sorunları”, Yüksek Lisans

Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, Türkiye.

Kehnemuyi, Z. (2009). *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*. İstanbul: YKY.

Kılıç, A. (2003). “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Resimleme-İçerik İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, İlköğretim İkinci Sınıf İçin Türkçe Ders Kitabının Tasarım ve Resimlemesi”, Sanatta Yeterlik Eseri Çalışma Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kılıç, A. (2006). “İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Çocuğun Görsel Sanat Eğitimine Katkıları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Vol. 21, pp. 24-29.

Kırbaş, A., Orhan, S. & Topal, Y. (2012). “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Ögelere Öğretmen Görüşlerinden Hareketle Eleştirel Bir Bakış”, *Turkish Studies*, Vol. 7, no. 4, pp. 2225-2235.

Liman, S. (2007). “İlköğretim I. Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonlarının Tasarım İlkelerine ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Mardi, H. Ö. (2006). “Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

Marsh, E. E. & White, M. D. (2003).” Taxonomy of Relationships between Images and Text”, *Journal Of Documentation*, Vol. 59, no. 6, pp. 647-672.

Martinec, R. & Salway, A. (2005). “A System for Image-Text Relations in New (And old) Media”, *Visual Communication*, Vol. 4, no. 3, pp. 337-371. doi: 10.1177/1470357205055928

MEB (2009). *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

MEB (2009). Ders kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Erişim 13 Şubat 2015.

<<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm>
13.02.2015>

MEB (2012). Grafik ve Fotoğraf-Öykü Resimleme, Erişim 20 Aralık 2014, <http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Öykü%20Resimleme.pdf>

Mehrabian, A. (1981). *Silent Messages: Implicit Communication Of Emotions and Attitudes*. Belmont, CA: Wadsworth.

Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2013/2014, Erişim 27 Aralık 2014,

<http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2013_2014.pdf 27.12.2014>

Oğuzkan, F. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (3rd ed.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Özbay, M. (2003). “Türkçe Öğretiminde Hedef-Araç İlişkisinin Ders Kitabı Örneğinde Değerlendirilmesi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Vol. 13, pp. 59-69.

Özkan, R. & Tutkun, S. B. (2014). “İlköğretim Sosyal Alan Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi”, *International Journal of Social Science*, Vol. 24, pp. 371-386.

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2169>

Pekmezci, H. (1995). *İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Görsel Sanat Eğitimine Etkileri*. Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye, 16-18 Kasım.

Sarı, N. (2006). “Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örnekleme”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sever, S. (2008). “Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Seslenen Kitaplarda Bulunması Gereken Temel Özellikler”, Güneş, Z. (ed.), *Okulöncesinde Çocuk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Web Ofset, Eskişehir, pp. 55-70.

Shenton, A. K. (2003). “Strategies For Ensuring Trust worthiness in Qualitative Research Projects”, *Education for Information*, Vol. 22, pp. 63–75.

Soylu Koyuncu, S. & Kaptan, A. Y. (2005). “Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları”, *Hece Dergisi* (Çocuk edebiyatı özel sayısı), Vol. 104-105, pp. 256-262.

Sürmeli, K. & Kaptan, A. Y. (2011). *Çocuk Dergilerinin Grafik Tasarımı*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri. Ankara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara, Türkiye, 05-07 Ekim.

Şeref, İ. & Yılmaz, İ. (2013). “Gökkuşuğu Türkçe Öğretim Setindeki Okuma Metinleri ile Görsellerin Bütünselliği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 6, no. 27, pp. 505-519.

Şimşek, T. (2005). *Çocuk Edebiyatı* (3rd ed.). Konya: Suna Yayınları.

Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (3rd ed.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

TDK Güncel Türkçe Sözlük 2015, Erişim 15 Aralık 2014, <<http://www.tdk.gov.tr>>

Temizkan, M. (2009). *Metin Türlerine Göre Okuma Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Temizkan, M. (2012). “Türkçe Eğitimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi”, Özbay, M. (ed.), *Metin Temelli Dil Bilgisi Öğretimi ve Uygulamaları*, Pegem Yayıncılık, Ankara, pp. 129-152.

Tontu, Y. H. (2008). “İllüstrasyonların İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Etkililik Durumlarının Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Tuncer, N. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (3rd ed. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Uygun, E. (2010). “Üç Boyutlu Kitap İllüstrasyonlarının İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Yaratıcılıklarını Geliştirmekteki Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Türkiye.

Uzuner, S., Aktaş, E. & Albayrak, L. (2010). “Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Vol. 27, pp. 721-733.

Yalçın, A. & Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akça Yayınları.

Yavuzer, H. (2013). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldıran, N. B. (2007). “İlköğretim 8. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi ve İçerik Analizinin Yapılması”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Türkiye.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9th ed.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz Buçğün, Z. & Köksal Akyol, A. (2011). *Resimli Hikâye Ve Masal Kitaplarının Çeşitli Özellikler ve Bilişsel Çarpıtmalar Açısından İncelenmesi*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda Sunulan Bildiri. Ankara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara, Türkiye, 05-07 Ekim.

Yılmaz, A. (2005). “İlköğretim Okulları İlk Kademedeki Okutulan Ders Kitaplarının Resimlemeleri Yönünden Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.

Yige, M. M. (2010). “İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan Resimlerin 7-9 Yaş Öğrencilerinin Öğrenme ve Yaratıcılıklarına Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.

EKLER

EK 1: Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi

1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.
6	*Resimler metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmektedir.
7	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.
9	**Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.
10	***Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.

* Hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) kategorisi, yalnızca öyküleyici türdeki metinlerde değerlendirmeye alınmıştır.

**Öyküleyici ve bilgilendirici metinlerde *metinde ana fikir* kategorisi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

***Şiirlerde *şiirde ana duygu* kategorisi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Funda İNAN YILDIZ

Doğum Tarihi ve Yeri: 22.09.1984 -Ankara

E-posta : fundainan034@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans :** 2006, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği
- **Yüksek Lisans :** 2015, İstanbul Aydın Üniversitesi, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Programı

MESLEKİ DENEYİM

Eylül, 2006-Ağustos, 2009 Gaziosmanpaşa Gazipaşa İlköğretim Okulu

Ağustos, 2009-Haziran, 2013 Güngören 75. Yıl İlköğretim Okulu

Haziran, 2013- Halen Güngören Şehitler İlkokulu

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2015). İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi. (Yayın süreci devam etmektedir.)

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Resim-Metin İlişkisi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. 23. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 04-06 Eylül, 2014 Kocaeli, Türkiye.

İnan Yıldız, F. (2015). 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabının Davranışçı Yaklaşım ve Yapılandırıcı Yaklaşım Açısından İncelenmesi. 8. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayı*, 01-03 Ekim, 2015 İstanbul, Türkiye.

Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Resim-Metin İlişkisi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-151.

Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2015). Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1), 230-241.

Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2015). 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-61.